

ALPPIHARJU

OMINAISPIIRTEIDEN MÄÄRITYS

2018

KANTAKAUPUNGIN ASEMAKAAVOJEN UUDISTAMINEN

Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy
Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy
Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson

ALPPIHARJUN OMINAISPIIRTEIDEN MÄÄRITYS

Helsingin kantakaupungin kaupunginosakohtaiset kulttuuriympäristöselvitykset

Tilaaaja

Helsingin kaupunki Kaupunkiympäristön toimiala
Maankäyttö ja kaupunkirakenne
Asemakaavoitus / Kantakaupunkitiimi

Ohjausryhmä

Crista Toivola, arkkitehti Kymp/Aska
Sakari Mentu, arkkitehti Kymp/Aska
Kerttu Kurski-Issakainen, arkkitehti Kymp/Aska
Milla Nummikoski, arkkitehti Kymp/Aska
Janne Prokkola, yksikön päällikkö Kymp/Aska
Hanna Pikkarainen tiimipäällikkö Kymp/Aska
Anu Lamminpää, maisema-arkkitehti Kymp/Kamu
Jouni Heinänen, tiimipäällikkö Kymp/Kamu
Sari Saresto, kulttuuriympäristöpäällikkö Kuva/Kulttuuriympäristö
Sari Viertiö, arkkitehti Kymp / Rakennusvalvonta
Hanna-Leena Rissanen, arkkitehti Kymp / Rakennusvalvonta
Henrik Wager, ylitarkastaja, Ely-keskus

Tekijät

Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy
Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy
Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson

Matti Liski, maisema-arkkitehti MARK
Tiina Perälä, maisema-arkkitehti MARK
Mona Schalin, arkkitehti SAFA
Kristina Karlsson, arkkitehti SAFA
Varvara Protassova, arkkitehti
Liisi Warttinen, tait. yo.
Lilja Palmgren, maisema-arkkitehti yo.

Valokuvat

Arkistokuvat:
ks. kuvatekstit

Uudet valokuvat 2017 ja 2018:
Mona Schalin / Liisi Warttinen
Näkymä Oy ks. kuvatekstit

Taitto

Liisi Warttinen

SISÄLLYSLUETTELO

s. 5 ALPPIHARJU 12. KAUPUNGINOSA

s. 16 1. KAAVOITUSHISTORIAA

s. 16 Kaupunginosan yleistä historiaa

s. 19 Asemakaavoituksen historiaa

s. 31 2. RAKENNUSKANTA

s. 34 2.1 Asuntorakentamisen aikakerrostumat

s. 48 2.2 Julkinen rakentaminen

s. 54 2.3 Teollisuus- ja liikerakentaminen

s. 56 2.4 Katutasojen tilojen käyttö

s. 60 3. KORTTELIRAKENNE JA PIHAT

s. 69 4. PUISTOT JA ISTUTUKSET

s. 73 Puistojen kehitys

s. 76 Puistojen ja viheralueiden ominaispiirteet, kokonaisuudet

s. 80 Puistot ja puistikot

s. 88 Katuistutukset ja katunäkymien merkittävä puusto

s. 92 5. KAUPUNKITILA, MAAMERKIT, KATUYMPÄRISTÖ, TORIT, AUKIOT JA KESKEISET "SOLMUKOHDAT"

s. 104 6. VAALITTAVAT OMINAISPIIRTEET JA ARVOKAS KULTTUURIYMPÄRISTÖ

s. 105 Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat puistot

s. 110 7. SUOJELUTILANNE JA ARVOYMPÄRISTÖJÄ KOSKEVAT SUOSITUKSET

s. 114 LÄHTEET

JOHDANTO

Alppiharjun ominaispiirteitä käsittelevä selvitys kuuluu syksyllä 2017 suoritetun kolmiosaisen konsulttityön kokonaisuuteen, jonka otsikko on Alppiharjun, Vallilan ja Vanhan Hermannin ominaispiirteiden määrittäminen. Helsingin kaupunki Kaupunkiympäristön toimiala Maankäyttö ja kaupunkirakenne on asemakaavatyötä varten käynnistänyt Helsingin kantakaupungin kaupunginosakohtaisten kulttuuriympäristöselvitysten laatimisen. Tähän kokonaisuuteen liittyen konsulttityön tarkoituksena on määrittellä tarkemmin ko. kaupunginosien erityiset ominaispiirteet, lähtökohtana Helsingin kaupungin omana työnä laaditut Kallion ja Kampin ominaispiirreselvitykset. Konsulttityössä on lisäksi kehitetty työmenetelmiä ja analyysimalleja tehtävän kannalta tarkoituksenmukaiseen suuntaan. Varsinkin maisemakysymysten ja puistojen osalta sekä kaupunkitilan ominaispiirteiden graafiset analyysit ovat kehittyneet Alppiharjua, Vallilaa ja Vanhaa Hermannia käsittelevän konsulttityön aikana.

Konsulttityön ovat suorittaneet pääkonsultti Näkymä Oy sekä alikonsultit Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy ja Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson. Ohjausryhmä ja konsultit ovat kokoontuneet kolme kertaa työn ajan.

Kuten vastaavissa tehtävissä yleensä, työvaiheet ovat olleet lähdemateriaalin kokoaminen ja siihen tutustuminen, lukuisat maastokäynnit, joihin on kuulunut laaja valokuvadokumentointi, alueiden keskeisten suunnittelu- ja rakennusvaiheiden tarkastelu, ominaispiirteiden analyysi sekä raportin kokoaminen ja taitto.

Raporttiaineistoa on esitelty ohjausryhmälle ja siitä on käyty laajaa keskustelua kokouksissa.

Alustavan työohjelman mukaisesti tarkastelualueesta määritellään seuraavat ominaispiirteet:

- asemakaavan ominaisuudet, pinnanmuodostus, näkyvät rakentumisvaiheet ja muutokset, katutien luonne, puistot ja istutukset
- korttelikohtaiset: korttelirakenne, arkkitehtuurityylit, tehokkuus, toiminnot, rakennustyytit, aikakerrokset
- rakennus- tai kohdekohtaiset: suojelu, asema maamerkinä
- nykyisen suojelutilanteen ajantasaisuus suhteessa havaittuihin arvoihin

Jokaisesta kolmesta tarkastelualueesta on koottu erillinen raportti, joka toimii sekä omana kokonaisuutena että yhdessä muiden raporttien kanssa. Kaupungin tuottamana paikkatietoaineistona raportteihin sisältyvät rakennuskannan ikäjakautumaa, käyttöä, kaavoitus- ja suojelutilannetta koskevat teemakartat.

Raporttien viimeistelyvaihe on ajoittunut helmikuulle 2018. Raporttien toimitustyö, kokoaminen ja taitto on ollut pääosin Mona Schalinin ja Liisi Wartiaisen vastuulla, analyysikarttojen osalta Näkymä Oy:n ja arkkitehti Kristina Karlssonin vastuulla.

ALPPIHARJU 12. KAUPUNGINOSA

Helsingin 12. kaupunginosa muodostettiin ottamalla se asemakaavaan vuonna 1901. Tuolloin kaupunginosa käsitti kolmiomaisen maa-alueen, jota rajoittivat etelässä Helsinginkatu, lännessä rautatie ja Pasilan ratapihan eteläosa sekä koillisessa Sörnäisten satamaraata. Vuonna 1959 Aleksis Kiven kadun ja satamaradan väliset teollisuuskorttelit (Pasilan konepaja ja korttelit 366-368) siirrettiin 22. kaupunginosaan. Tässä yhteydessä kaupunginosa sai nimekseen Alppiharju, joka on yhdistelmä vanhojen vuokrapalstojen Alppi (Alpen) ja Harju (Ås) nimistä.

Luonnonolot

Alppiharjun alueen länsipuoli kuuluu Töölönlahden – Kluuvilahden laakson itäpuoliseen kalliokohoutumien jonoon, joka alkaa Katajanokalta ja jatkuu Kruununhaan ja Siltasaaren kautta Kallioon ja Alppilaan. 1900-luvun vaihteen asemakaavassa linjatut Porvoonkatu ja Aleksis Kiven katu noudattavat tätä harjanteiden pääsuuntaa.

Alppilaa hallitsee merenpinnasta lukien yli 40 metrin korkeuteen kohoava Alppilan vuori (nyk. Linnanmäki). Kalliokohoutumat olivat ennen kaupunginosan rakentamista pääasiassa avokalliota. Poikkeuksen muodosti Alppiharjun ja Töölön kaupunginosien rajalla oleva laaksoalue, jonka läpi virtasi Pasilan ratapihan eteläosan paikalla sijainneen Töölön järven (Tölö träsk) laskuoja. Laakson pohjoispää oli Carl P. Hagströmin 1700-luvun lopun kartan mukaan kaunista kuusikkoa ja lepikkoa. Alppipuiston kohdalla oli niitty ja Töölönlahden päässä ojan soistunutta uomaa reunusti tiheä puusto ja pensasto.

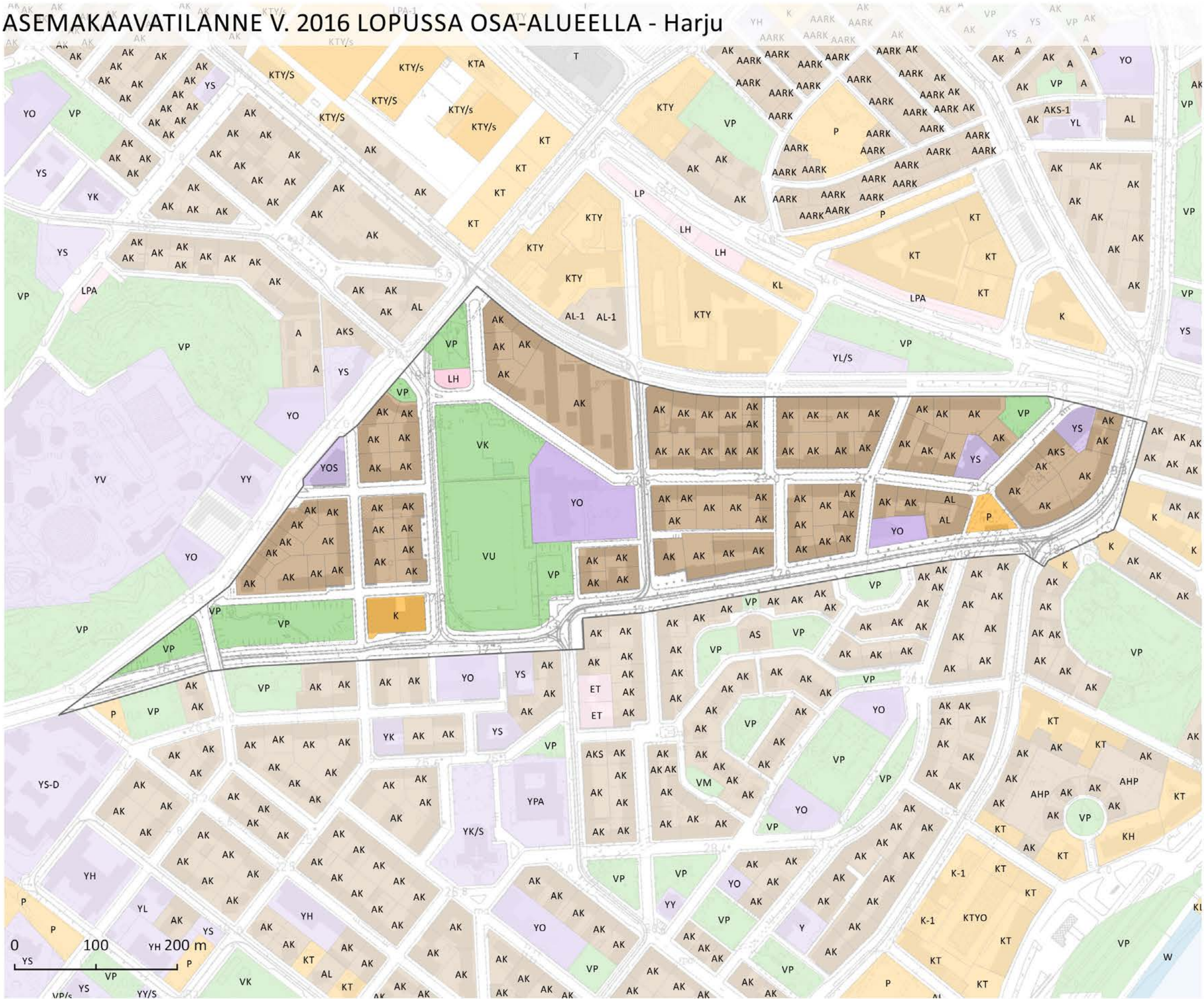
Alppilan alueen keskiosa ja itäpuoli kuului laajaan Sörnäisten suoalueeseen, jossa muodostumat ovat pääasiassa itä-länsisuuntaisia. Erityisen selkeä on Josafatin laaksosta alkava uoma, joka muodostaa luonnollisen rajan 11. ja 12. kaupunginosien välille. Tämä painanne merkittiin jo varhaisissa Kallion jakosuunnitelmissa viertotiet yhdistäväksi Helsinginkaduksi. Suoalueen keskellä sijaitsi Suvilahteen laskenut Sörnäisten järvi (Sörnäs träsk), joka kuivatettiin 1800-luvulla.

Selvityksen keskeisenä lähteenä on Helsingin kantakaupungin rakennuskulttuuri-inventointi 1994 12. Alppiharju, Arkkitehtuuritoimisto Brantberg - Lindh – Lunkka. (seuraavassa BLL 1994)

ASEMAKAAVATILANNE V. 2016 LOPUSSA OSA-ALUEELLA - Alppila

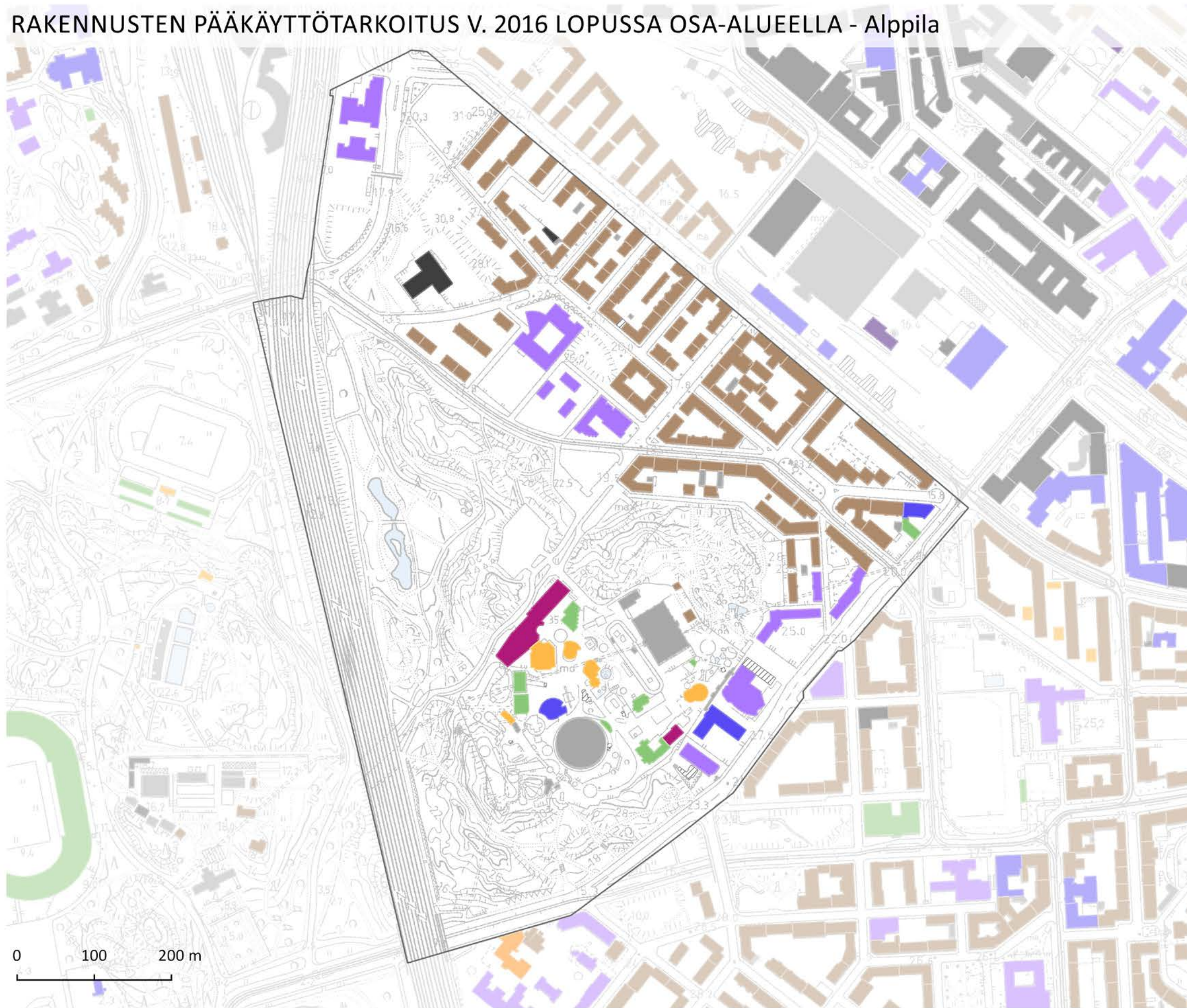
0 100 200 m

ASEMAKAAVATILANNE V. 2016 LOPUSSA OSA-ALUEELLA - Harju

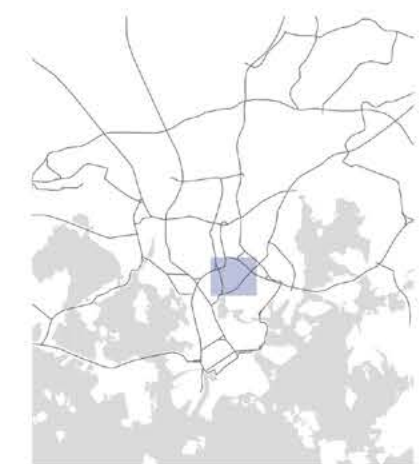

© Helsingin kaupunki
Aineistot: HSY/SEUTURAMAVA 2016,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: E-MN/Kymp/Aska/Ase

RAKENNUSTEN PÄÄKÄYTTÖTARKOITUS V. 2016 LOPUSSA OSA-ALUEELLA - Alppila

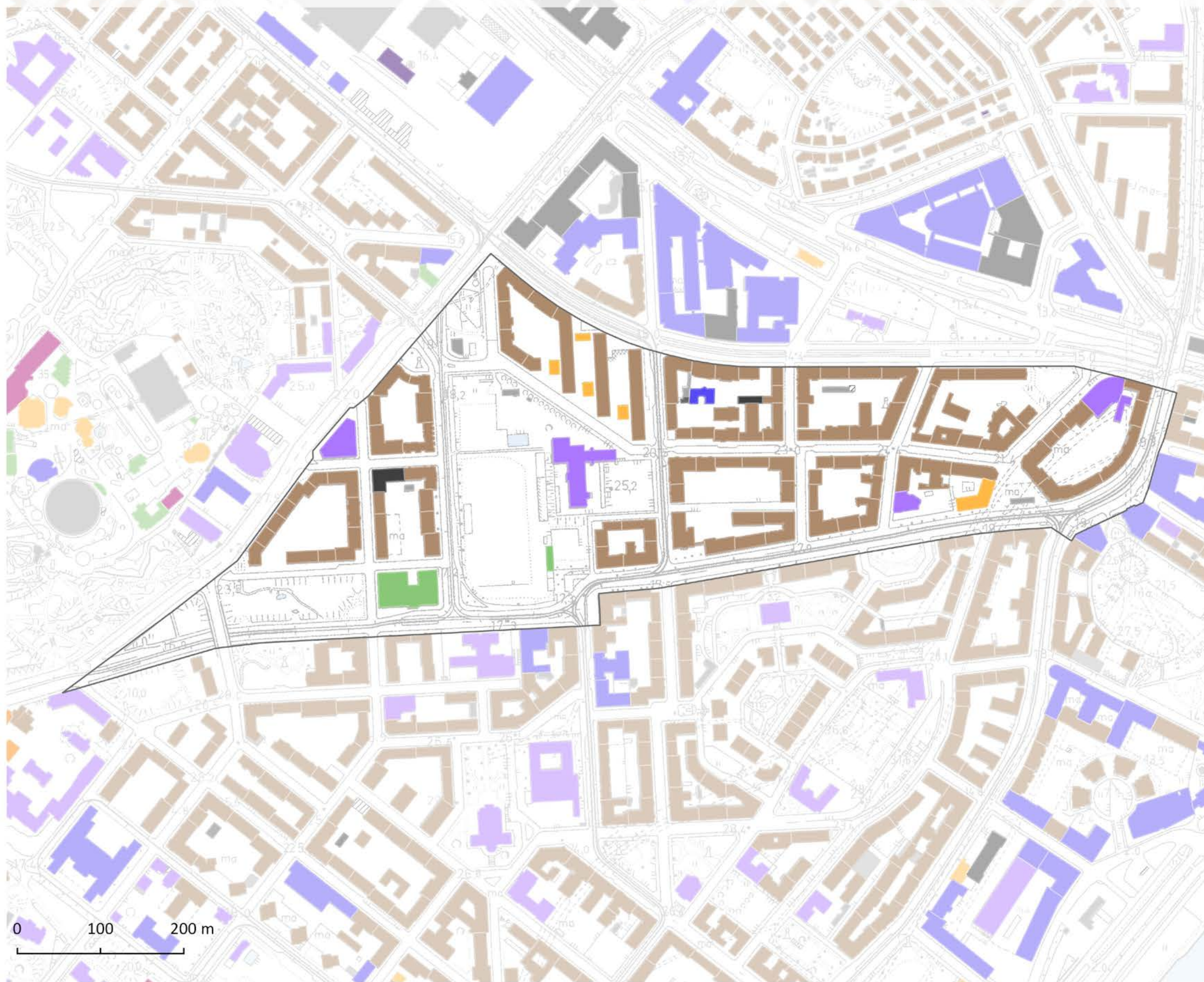

- Rakennusten pääkäyttötarkoitukset**
- Asuinrakennukset
 - Toimistorakennukset
 - Julkiset rakennukset
 - Teatterit, kongressi- & konserttitalot
 - Liike- ja ravintolarakennukset
 - Hotelli- ja majoitusrakennukset
 - Teollisuusrakennukset
 - Varastorakennukset
 - Kokoontumis- ja liikuntarakennukset
 - Voimalaitosrakennukset
 - Muut rakennukset
 - Ei tietoa

© Helsingin kaupunki
Aineistot: HSY/SeutuCD 2016,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: E-MN/Kymp/Aska/Ase
12.10.2017

RAKENNUSTEN PÄÄKÄYTTÖTARKOITUS V. 2016 LOPUSSA OSA-ALUEELLA - Harju

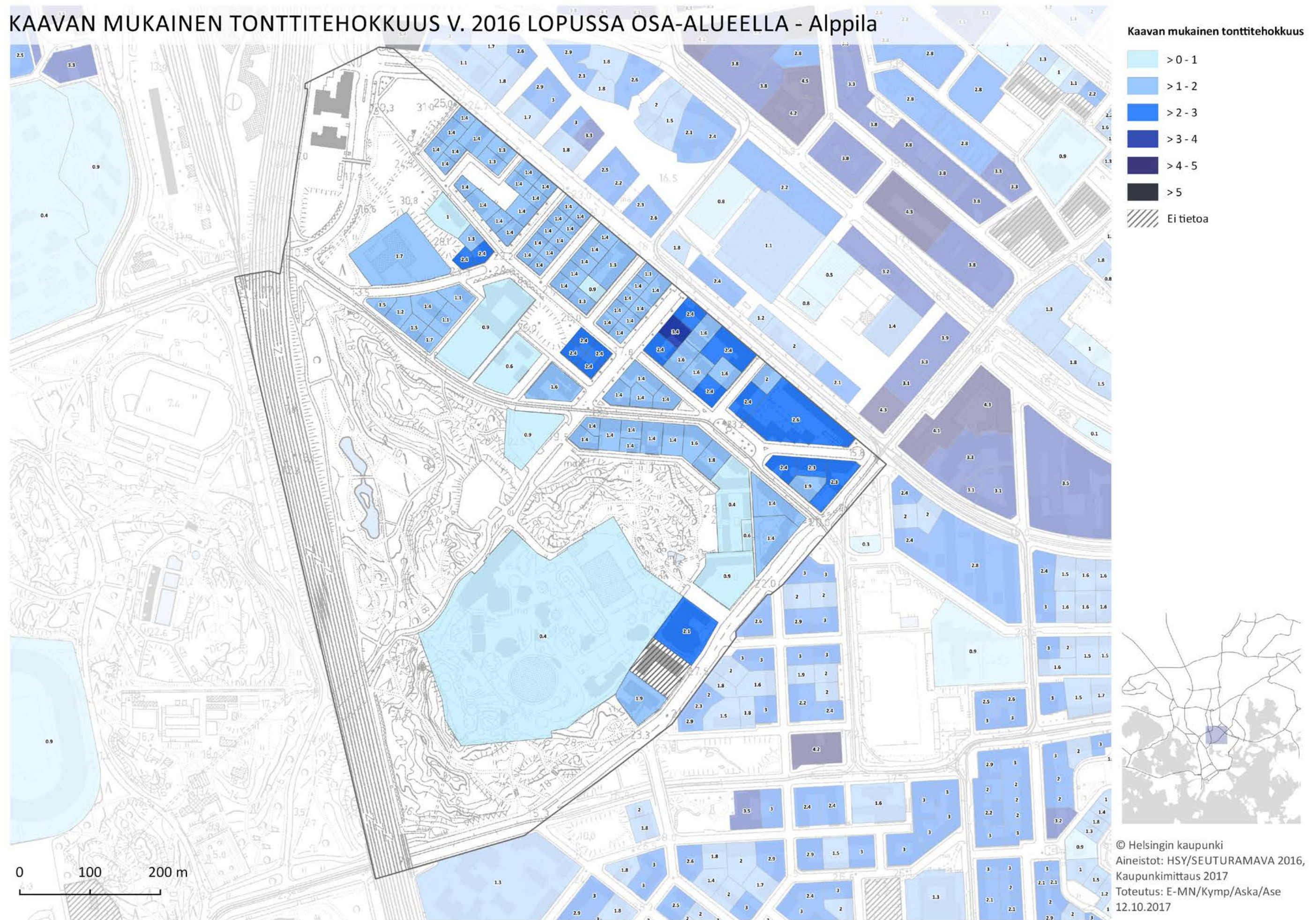

- Rakennusten pääkäyttötarkoitukset**
- Asuinrakennukset
 - Toimistorakennukset
 - Julkiset rakennukset
 - Teatterit, kongressi- & konserttitalot
 - Liike- ja ravintolarakennukset
 - Hotelli- ja majoitusrakennukset
 - Teollisuusrakennukset
 - Varastorakennukset
 - Kokoontumis- ja liikuntarakennukset
 - Voimalaitosrakennukset
 - Muut rakennukset
 - Ei tietoa

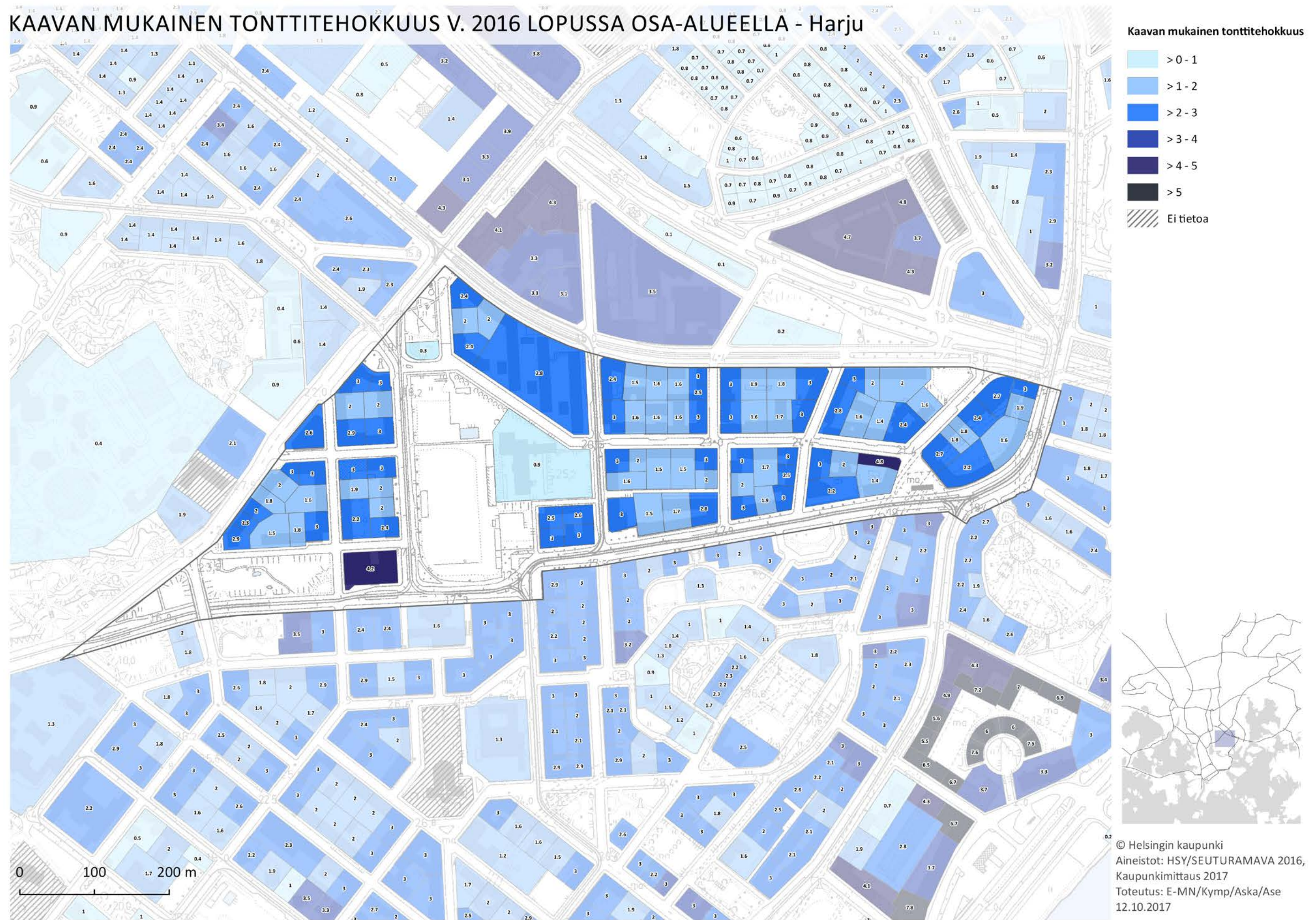

© Helsingin kaupunki
Aineistot: HSY/SeutuCD 2016,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: E-MN/Kymp/Aska/Ase
12.10.2017

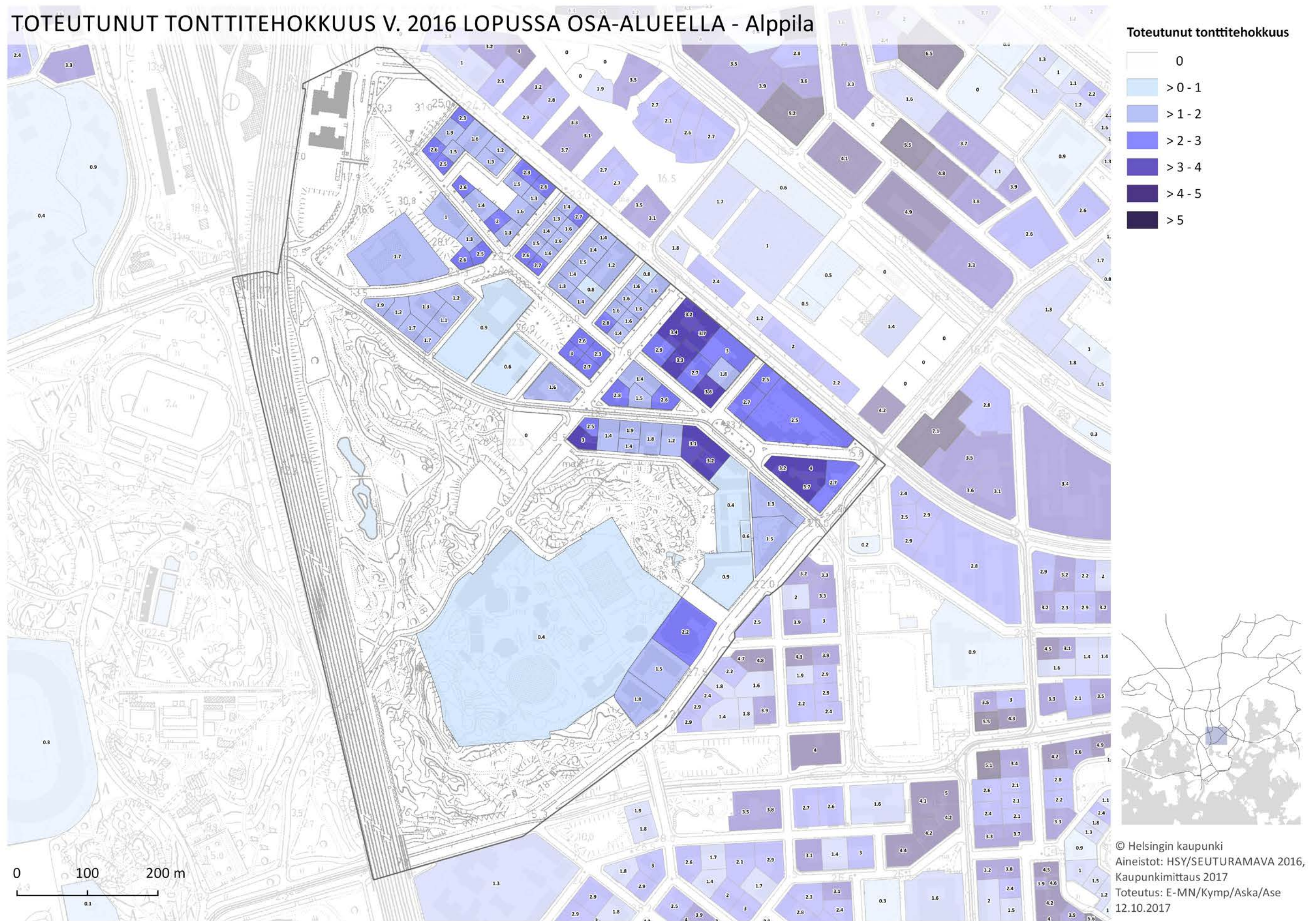
KAAVAN MUKAINEN TONTTITEHOKKUUS V. 2016 LOPUSSA OSA-ALUEELLA - Alppila

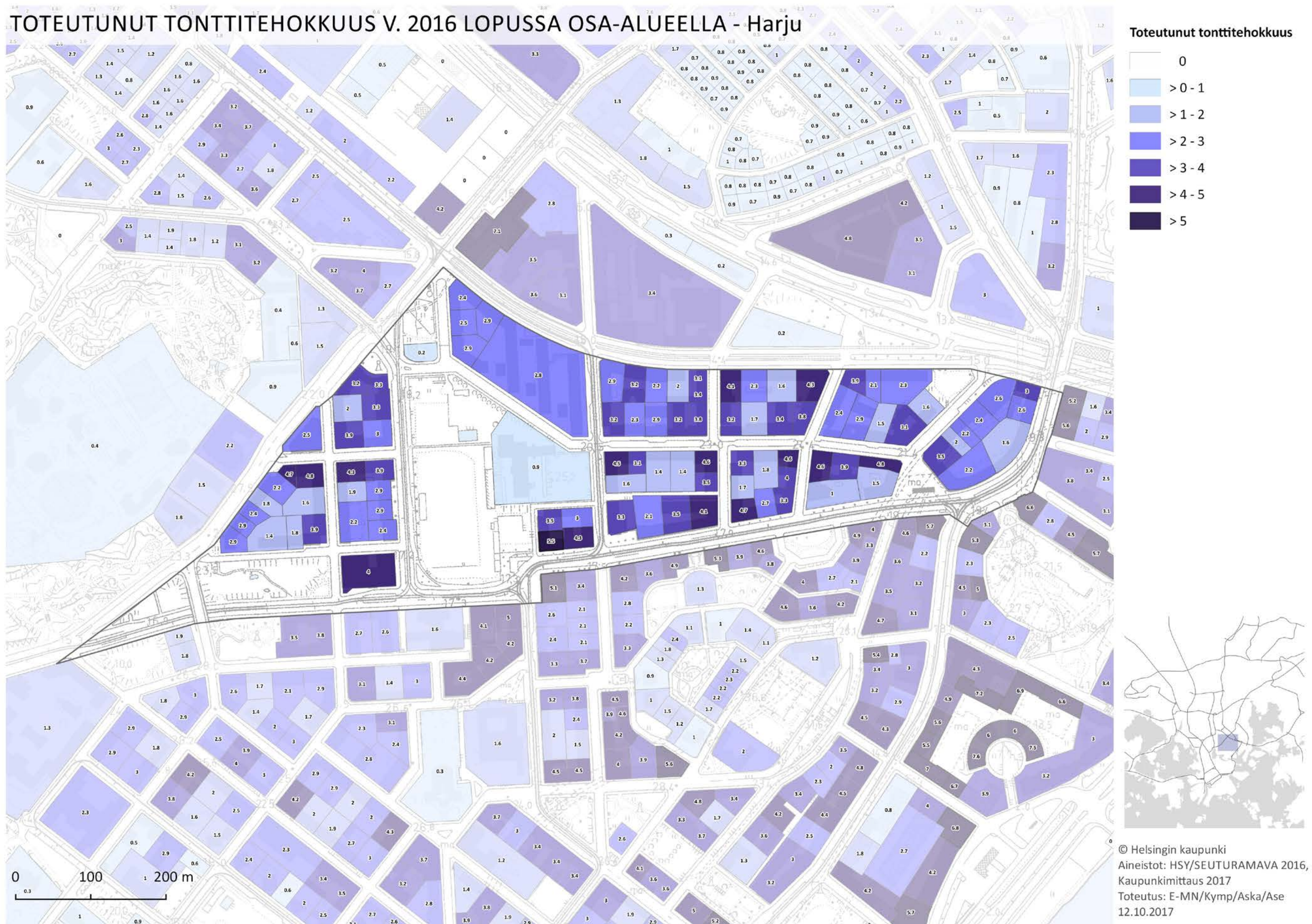
KAAVAN MUKAINEN TONTTITEHOKKUUS V. 2016 LOPUSSA OSA-ALUEELLA - Harju

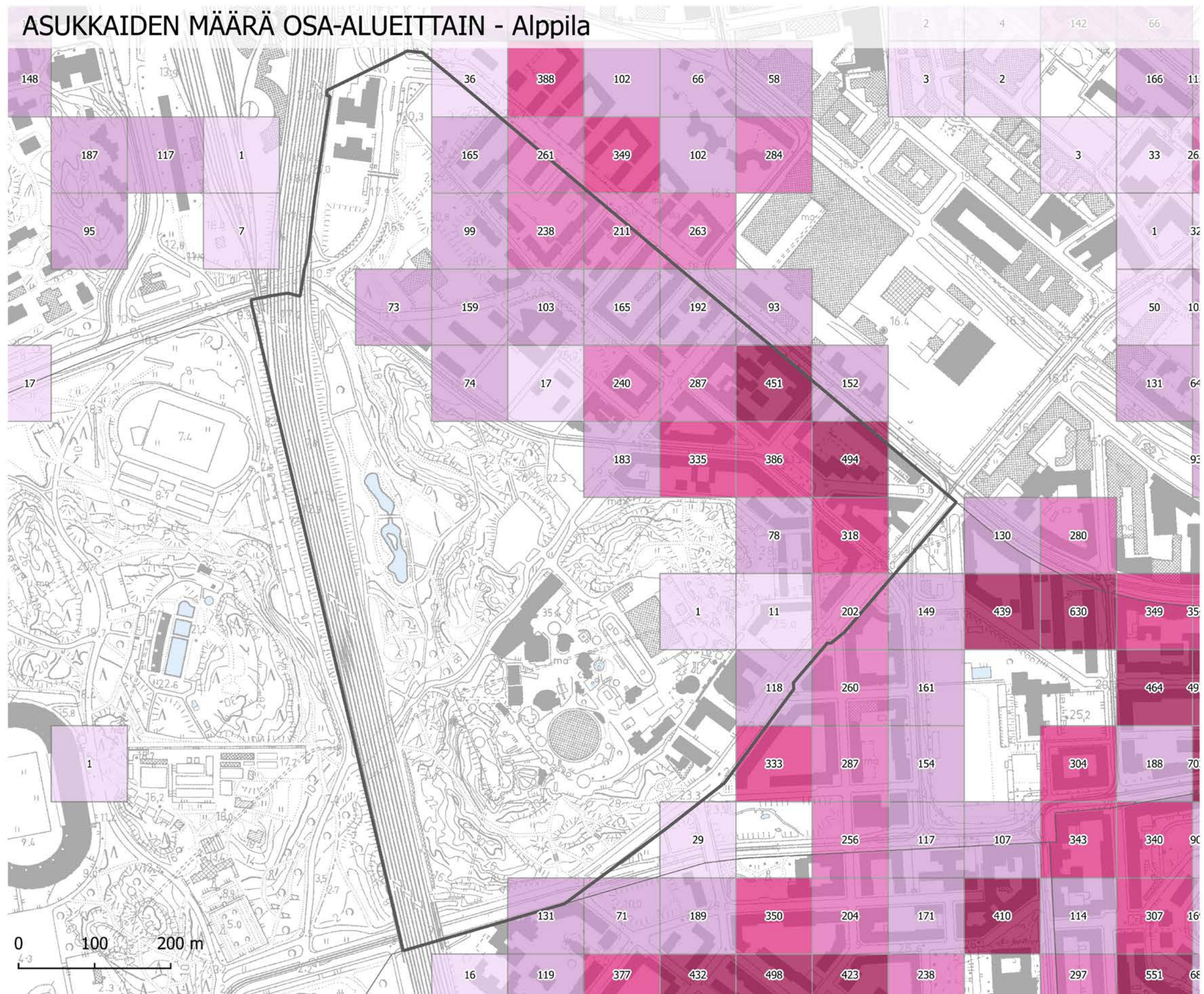
TOTEUTUNUT TONTTITEHOKKUUS V. 2016 LOPUSSA OSA-ALUEELLA - Alppila

TOTEUTUNUT TONTTITEHOKKUUS V. 2016 LOPUSSA OSA-ALUEELLA - Harju

ASUKKAIDEN MÄÄRÄ OSA-ALUEITTAIN - Alppila

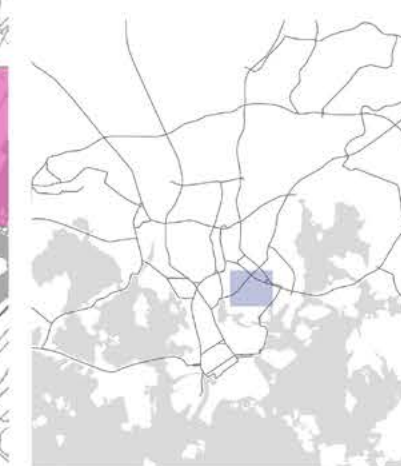
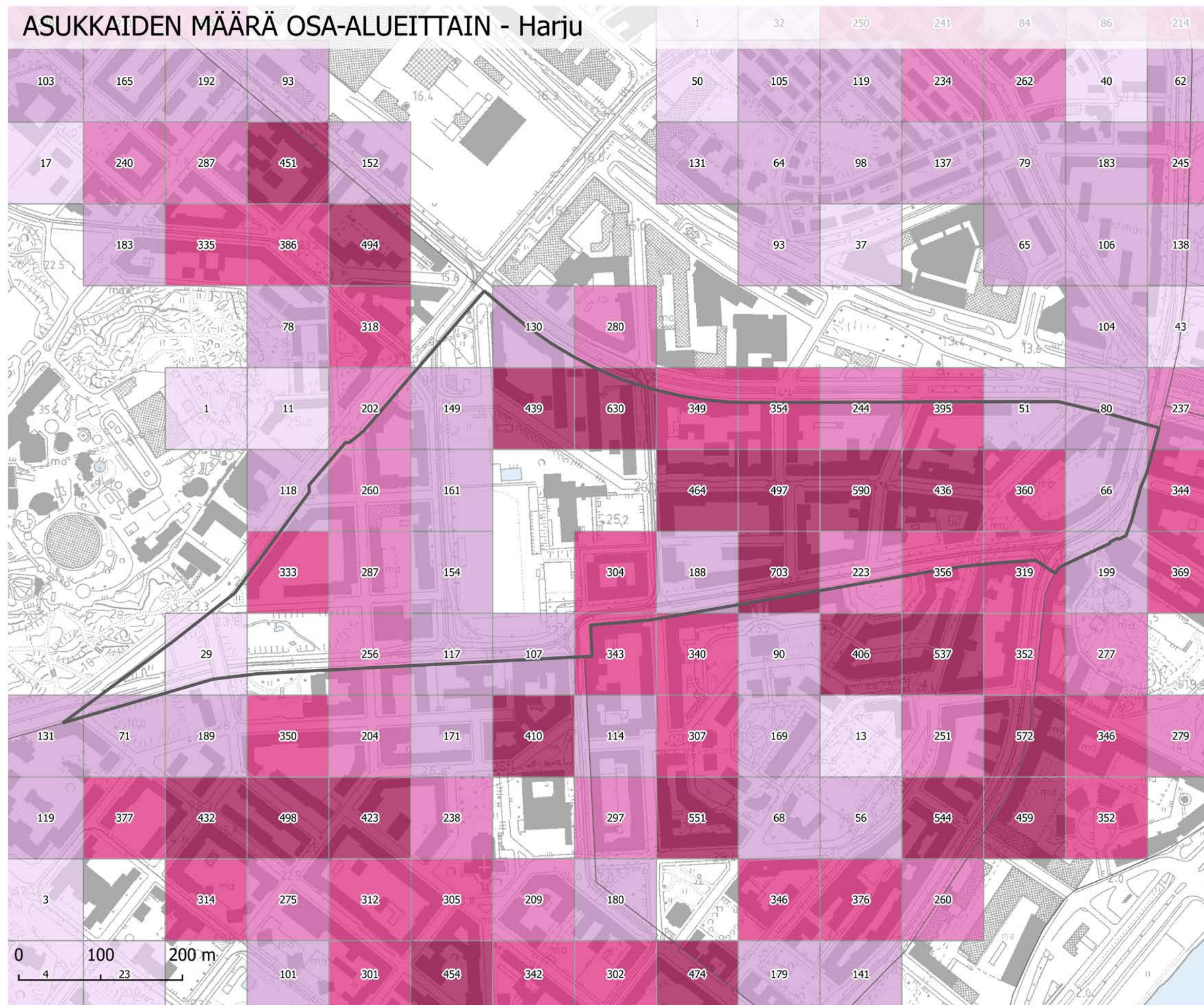

ASUKKAIDEN MÄÄRÄ

- 1-50
- 50-200
- 200-300
- 300-400
- yli 400

© Helsingin kaupunki
Aineistot: SeutuCD 2016,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: Henna
Hovi/Kymp/Aska/Ase 4.10.2017

© Helsingin kaupunki
Aineistot: SeutuCD 2016,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: Henna
Hovi/Kymp/Aska/Ase 4.10.2017

1. KAAVOITUSHISTORIAA

KAUPUNGINOSAN YLEISTÄ HISTORIAA

Alppiharjun historia liittyy läheisesti sekä Sörnäisen (10. kaupunginosa) että Kallion (11. kaupunginosa) vaiheisiin. Pääasiassa nämä kolme kaupunginosaa muodostavat Pitkäsillan pohjoispuolisen teollisuus- ja työväenyhdyskunnan, joka pitkään tunnettiin "Sörnäisten" yleisnimellä.

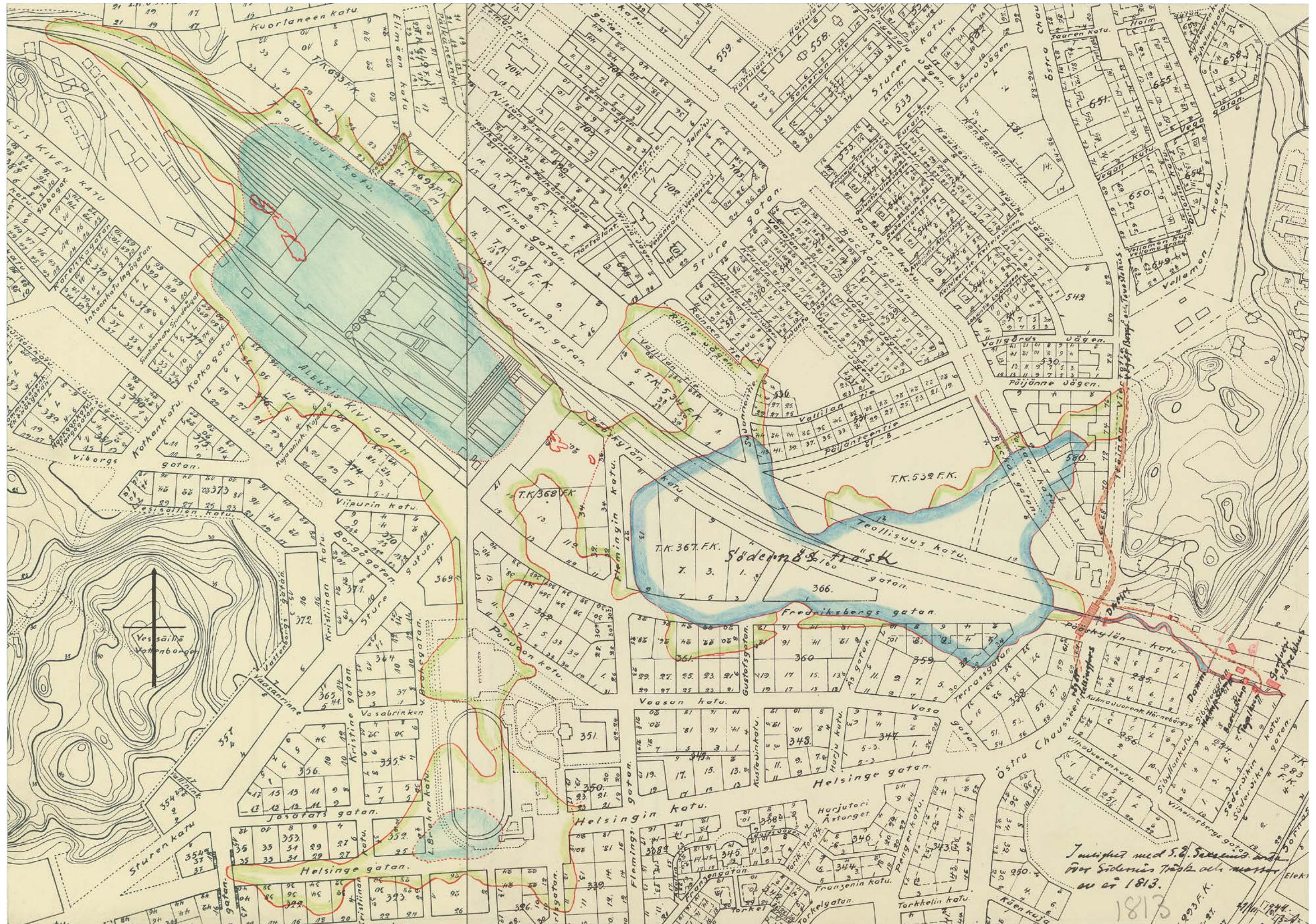
1800-luvun alkupuolelle vanhan ja uuden Helsingin väliset maat olivat suurelta osalta kaupungin hallinnassa ja pääosin laidunmaina. 1830- ja 1840-luvuilla Pitkäsillan pohjoispuoliset kaupungin maat jaettiin maanviljelys- ja huvilapalstoiksi, joita vuokrattiin yksityisille. Nykyisen Alppiharjun alueelle sijoittuivat palstat Alpen (Alppi) ja Ås (Harju). Molemmista palstoista kuului lisäksi laaja alue n.s. Janssonin viljelyksiin, jotka oli 1836 vuokrattu sillä ehdolla, että vuokralainen Jansson sitoutuisi kuivattamaan maat ja muokkaamaan ne viljelysmaiksi. Kaupunginosan alueesta näihin viljelyksiin kuului suunnilleen koko Fleminginkadun ja Inkoonkadun välinen alue, Helsinginkadun varsi sekä puolet Linnanmäkeä. KARTTA Janssonin viljelykset

Alpen-palstan länsiosa liittyi laajaan Eläintarhan puistoon, jonka Töölön puistoyhtiö vuokrasi kaupungilta 50 vuodeksi vuonna 1851. Rautatien rakentaminen jatkoi alueen kahtia ja radan itäpuolelle jäi nykyisen Alppipuiston alue. Puistossa toimi 1870 - 1951 suosittu ravintola Alphyddan (suom. Alppila).

Helsingin ensimmäinen vesisäiliö valmistui 1876 Alppilan vuorelle, jota sittemmin alettiin kutsua Vesilinnanmäeksi.

Alppilan kaupunkirakenne ja tiestö ovat muovautuneet pääasiassa vuoden 1901 kaavan ja 1900-luvun alun puistosuunnitelmien pohjalta.

Kaupunginosan itäpuolen Ås-palstan reunamat tarjosivat Alpenia paremmat edellytykset viljelyyn. Palstan keskiosa muodostui pienten kumpareiden jonosta, joka päättyi Aleksis Kiven kansakoulun kohdalla olevaan suurempaan kallioon. Kallioiden lomitse kulki Viertotien mutkasta Janssonin viljelyksille johtava tie, jonka alkupäässä villan rakennukset – kolme pihapiiriä – sijaitsivat. Osa korttelien 358 ja 359 (erityisesti 358/37 ja 359/5) epäsäännöllisistä tonttijaoista on alkuaan tehty näiden rakennusten mukaan. Tien alkupään linjaus säilyi ensimmäisessä jakokaavassa ja se on edelleen nähtävissä Vaasankadun alkupäässä, Helsinginkadun ja Harjukadun välillä.

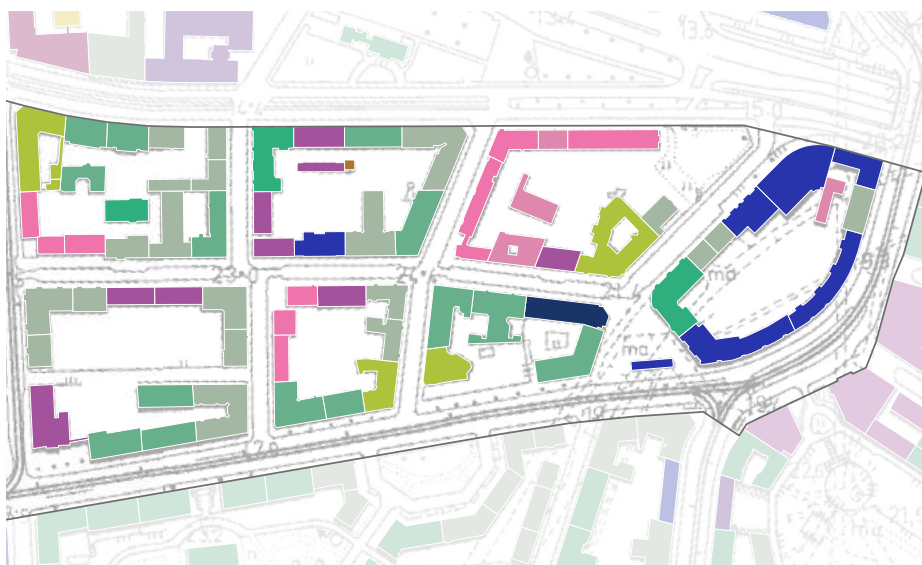

Alppilan alueen keskiosa ja itäpuoli kuului laajaan Sörnäisten suoalueeseen, jossa muodostumat ovat pääasiassa itä-länsisuuntaisia. Suoalueen keskellä sijaitsi Suvilahteen laskenut Sörnäisten järvi (Sörnäs träsk), joka kuivatettiin 1800-luvulla. Suo ja Sörnäisten järvi piirrettynä 1940-luvulla karttapohjalle. HKA Sinetti

ASEMAKAAVOITUKSEN HISTORIAA

1883 Harjun jakokaava Korttelit 347-349 ja 359-361

Työväenyhteiskunnan suunnitelmallinen järjestely pääsi alulle Harjusta. Vuokrasopimuksen päättyessä alettiin luonnostella alueen jakoa asuintonteiksi. Janssonin viljelyksille vievä mutkitteleva tie oikaistiin ja tontit ryhmiteltiin tien varteen (nykyisten korttelien 347-349 pohjoissivuille ja 359-361 eteläsivuille). Jakokaava määritteli myös Vaasankadun nykyisten poikikikatuja, Fleminginkadun, Harjukadun ja Kustaankadun eteläosan paikat. Jakokaavan tavoitteena oli laaja ja nopea asuntorakentaminen. Kaupunki halusi säästyä kalliiksi arvioituilta kunnallisteknisiltä velvoitteilta, lisäksi rakentamista helpotettiin tinkimällä rakennusjärjestyksen määräyksistä. (BLL 1994)

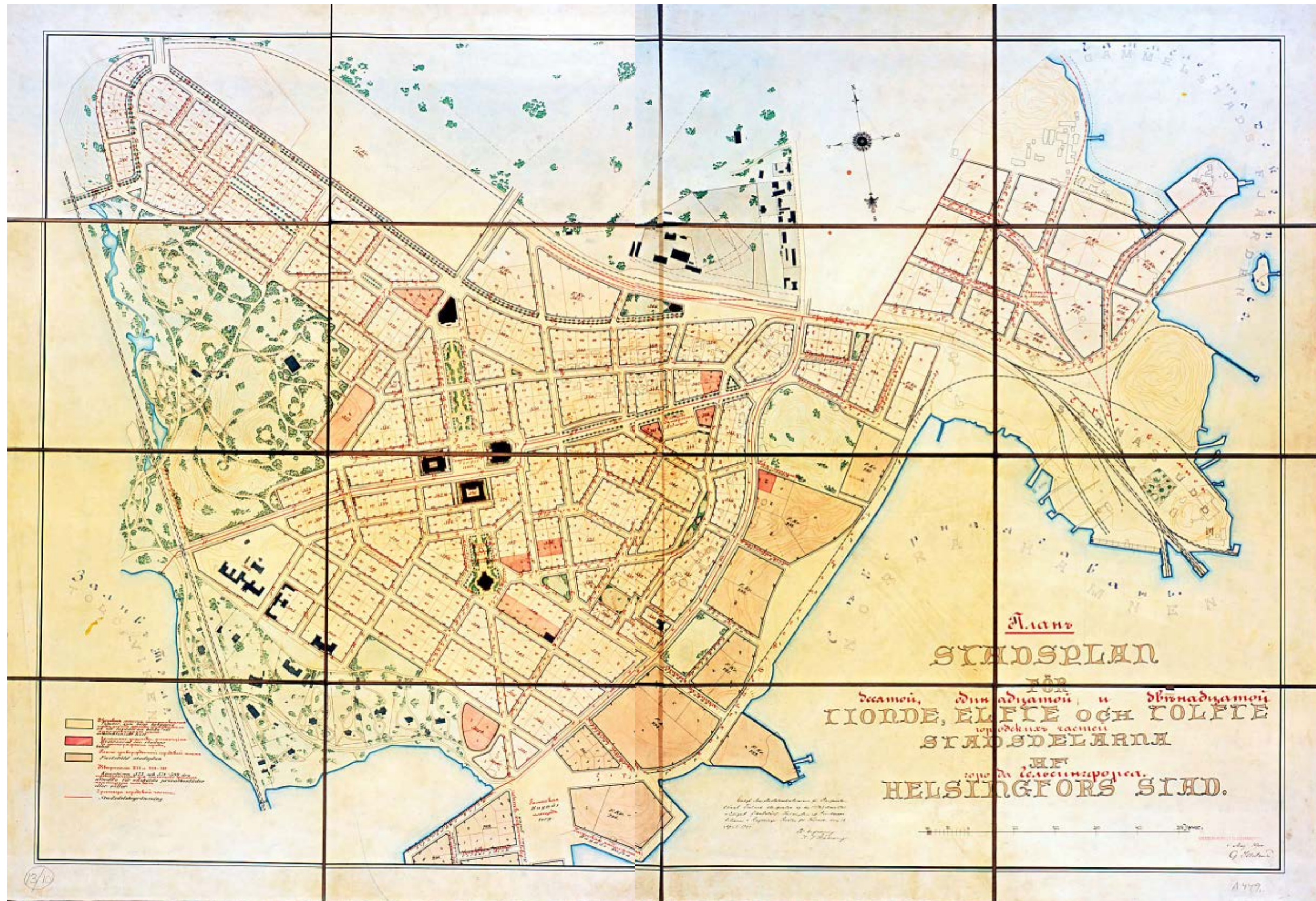
Kaava-alue 1883 nykykartalla.

1901 10.-12. kaupunginosien asemakaava

10.-12. kaupunginosien asemakaavassa, joka vahvistettiin 1901, määriteltiin varsin pitkälle ne asemakaavalliset yleislinjat, joiden mukaan kaupunginosat rakentuivat seuraavien 50 vuoden aikana, ts. kortteli-rakenne, katuverkko ja aukoiden sijainti.

Asemakaava liittyy kaavoitushistorian taitekohtaan ja Camillo Sitten kaupunkisuunnitteluideoiden omaksumiseen. Töölön asemakaavakilpailuun vaikuttaneet uudet ajatukset vaikuttivat myös Pitkäsillan pohjoispuolen kaavoitukseen. Kaupungininsinöörin 1898 laatimaa kaavaluonnosta ei sellaisenaan hyväksytty kaupunginvaltuustossa, vaan toivottiin että myös taiteelliset näkökohdat otettaisiin huomioon. Asiantuntijaksi pyydettiin Gustaf Nyström, joka vaikutuksesta jakosuunnitelmista muovautui klassistinen kaupunkisommitelma.

Kaavan kantavana kaupunkitaiteellisena ajatuksena oli Unioninkadun pääakselin jatkaminen Kallion kirkolta pohjoiseen, aina (12. kaupunginosan) kortteliin 391 asti. Sommitelman poikittainen pääakseli muodostui 11. ja 12. kaupunginosien rajana kulkevasta, viertotiet Töölönlahden pohjoispuolella yhdistävästä Helsinginkadusta. Akselien leikkauskohtaan oli hahmoteltu koko Pitkäsillan pohjoispuolen kaupunkielämän keskus, Helsingintori, siihen liittyvä esplanadi sekä neljä suurta julkista rakennusta. (BLL 1994)

10., 11. ja 12. kaupunginosan asemakaava 1901. Stadsplan för tionde, elfte och tolfte stadsdelarna af Helsingfors stad. 1900, vahv. 1901. Arkistoyksikön tunniste: SM Helsinki la0* 96/--. G. Idström, G. HKA

Pääaiheena oli Unioninkadun pääkselin jatkaminen Kallion kirkolta pohjoiseen, aina 12. kaupunginosan kortteliin 391 asti. Sommitelman poikittainen pääkseli muodostui 11. ja 12. kaupunginosien rajana kulkevasta, viertotiet Töölönlahden pohjoispuolella yhdistävästä Helsinginkadusta. Akselien leikkauskohtaan oli hahmoteltu koko Pitkäsillan pohjoispuolen kaupunkielämän keskus, Helsingintori, siihen liittyvä esplanadi sekä neljä suurta julkista rakennusta.

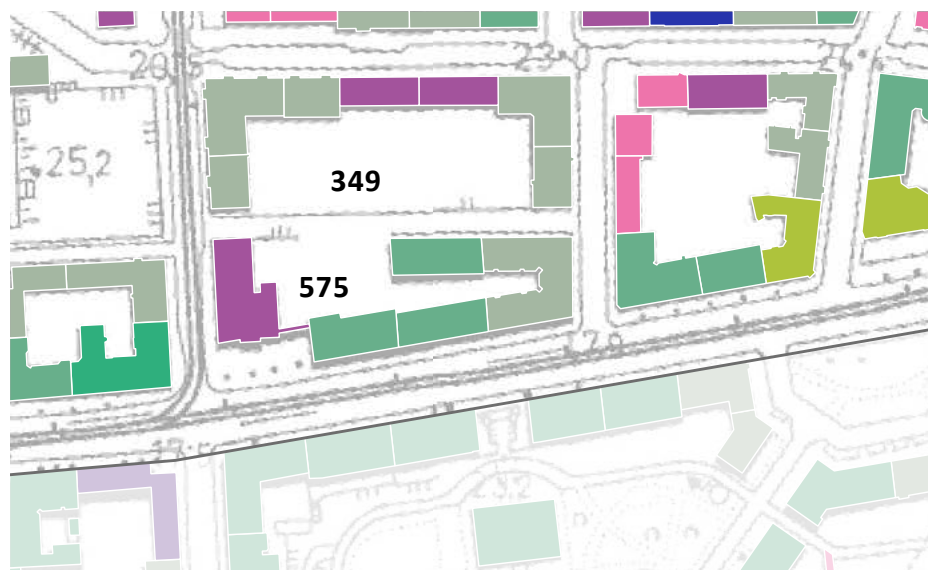
Kartta v. 1908. Julk. Axel Paul

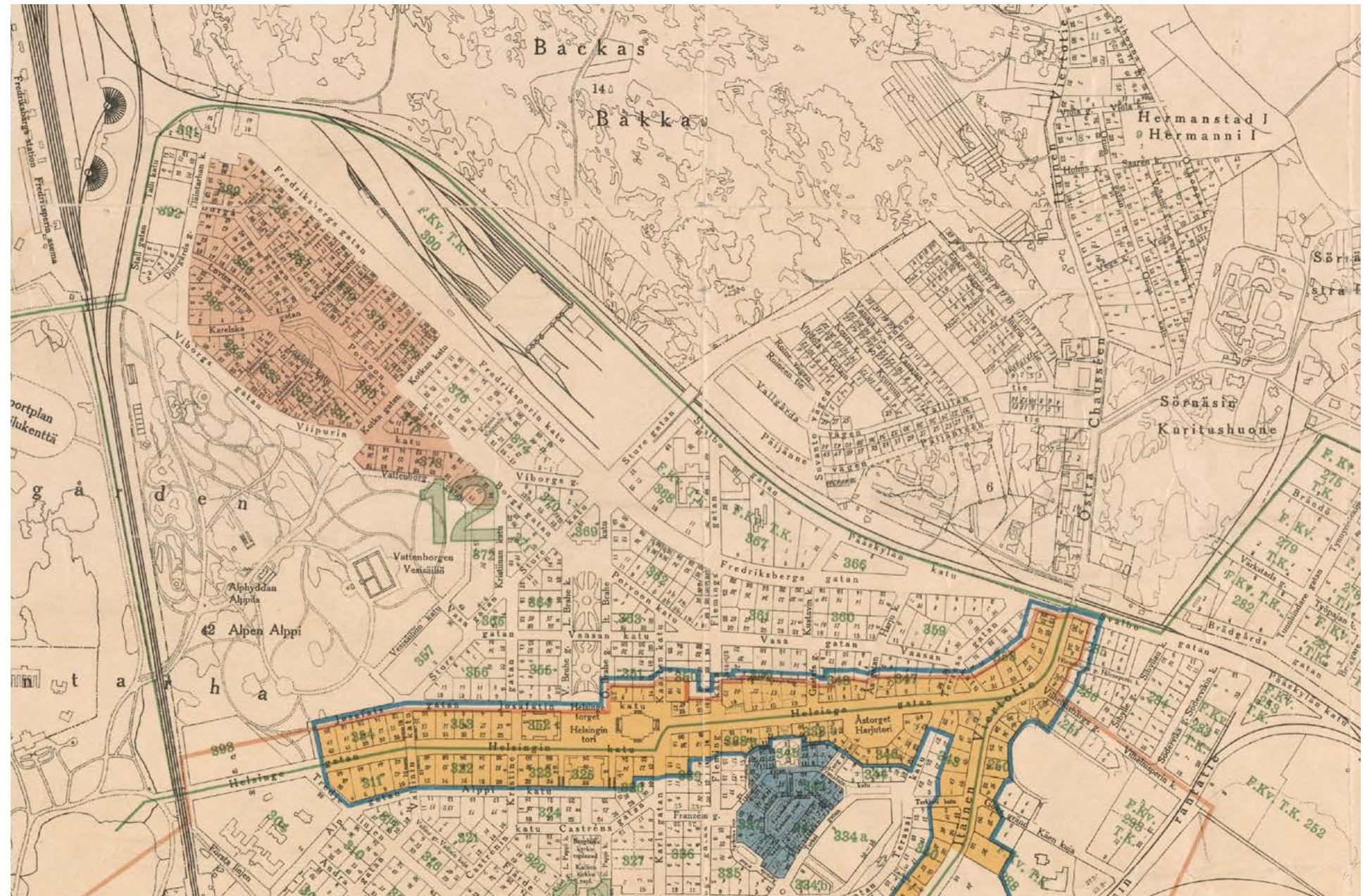
Kotkankatu 4, 6, 8, 10, 12. Etualalla Viipurinkatu ja Porvoonkadun risteys. Kuva Signe Brander 1912. HKM

1913 Kaavamuutos Kortteli 349 (ja 575)

Torkkelinmäen v. 1912 kaavamuutos koski myös Alppi-harjua korttelin 349 kohdalla. Alkuperäisessä kaavassa Adolfinkatu laskeutui etelästä kohtisuoraan Helsinginkadulle hyvin jyrkässä maastonkohdassa ja Helsinginkadun pohjoispuolella oli nostettu kortteli 349 pienen kumpareen rinteeseen. Ratkaisu olisi vaatinut ajoteiden pengertämistä Helsinginkadun molemmin puolin. Vuonna 1912 syntyi ajatus muuttaa kaavaa niin, että korttelit saataisiin Helsinginkadun varteen ilman pengerryksiä. Muutosehdotuksen mukaan kortteli 349 halkaistiin Helsinginkujalla ja sen eteläosa siirrettiin Helsinginkadun varteen lukuunottamatta tonttia 19, jonka edustalle jätettiin pieni istutuskolmio. (BLL 1994)

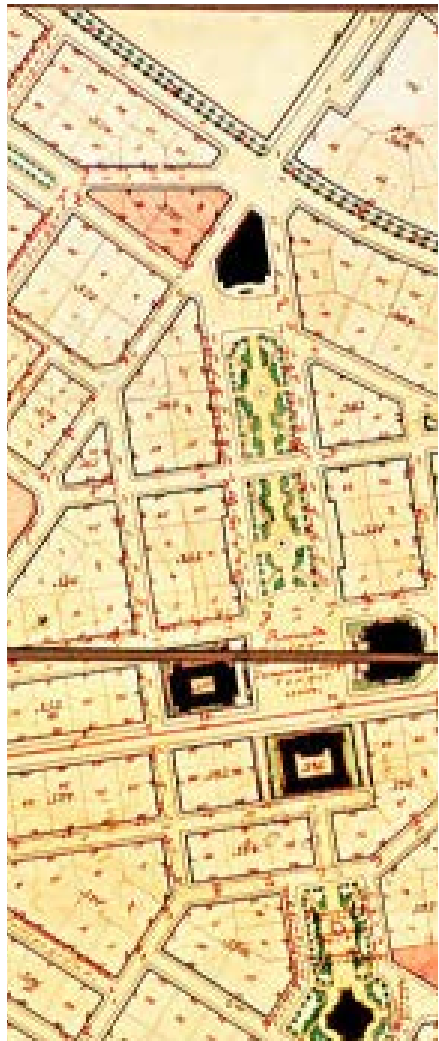
Helsingin kadun pohjoispuolen korttelit 349 (ja 575) nykykartalla

Helsingin kartta liittyen v. 1914 vahvistettuun rakennusjärjestykseen. Stenforsin arkisto.www.narc.fi

1921 Kaavamuutos Helsinginaukiosta Brahen urheilukenttä

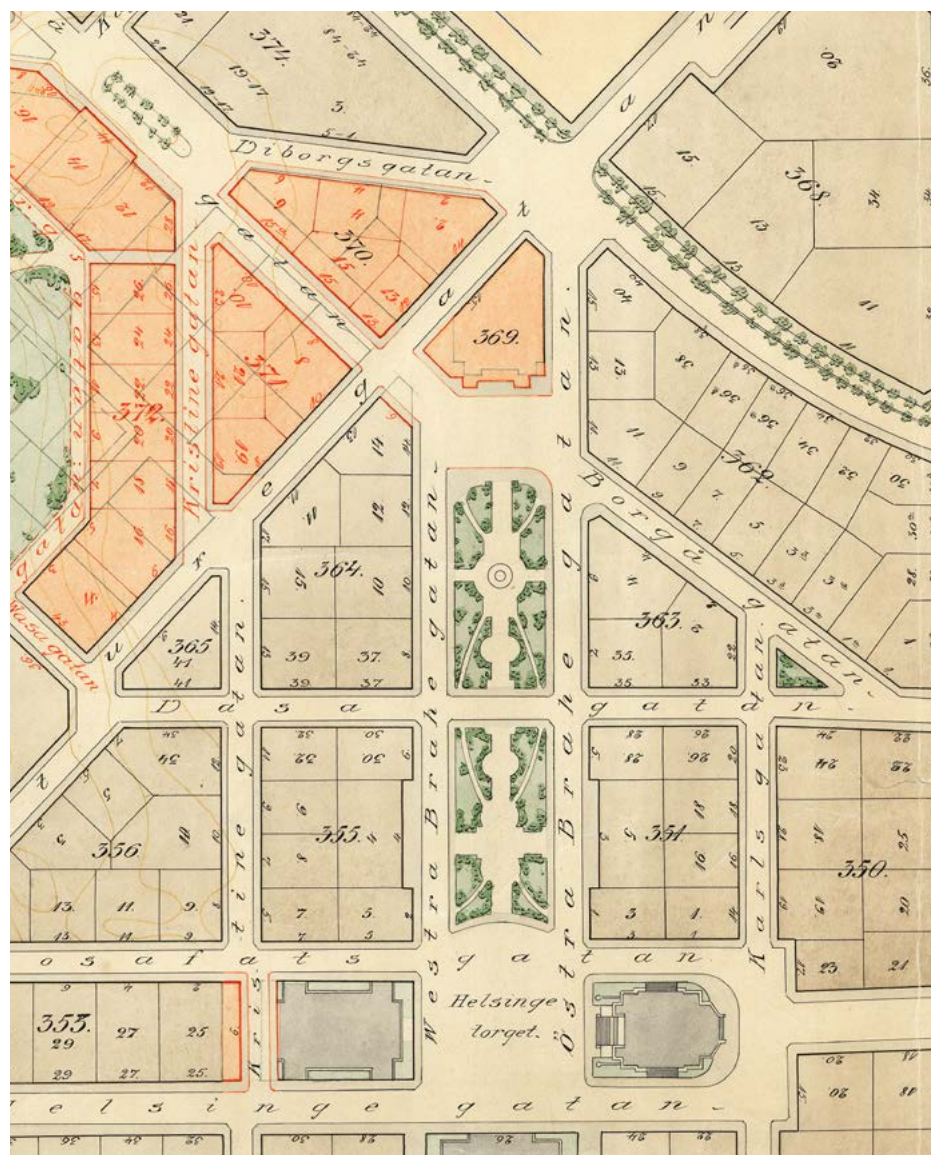
Asemakaavan kaupunkisommitelman kannalta keskeinen Helsinginaukio ja siihen liittyvä puistoalue eivät toteutuneet kaavan tarkoittamassa muodossa. Suurin ja merkittävin muutos aukiojärjestelyihin tehtiin jo vuonna 1921 vahvistetussa kaavassa, jossa Itäinen Brahenkatu ja sitä reunustavat korttelit poistettiin ja aukio korvattiin urheilukentällä. (BLL 1994)

V. 1901 vahvistetun kaavan
pääakseli.

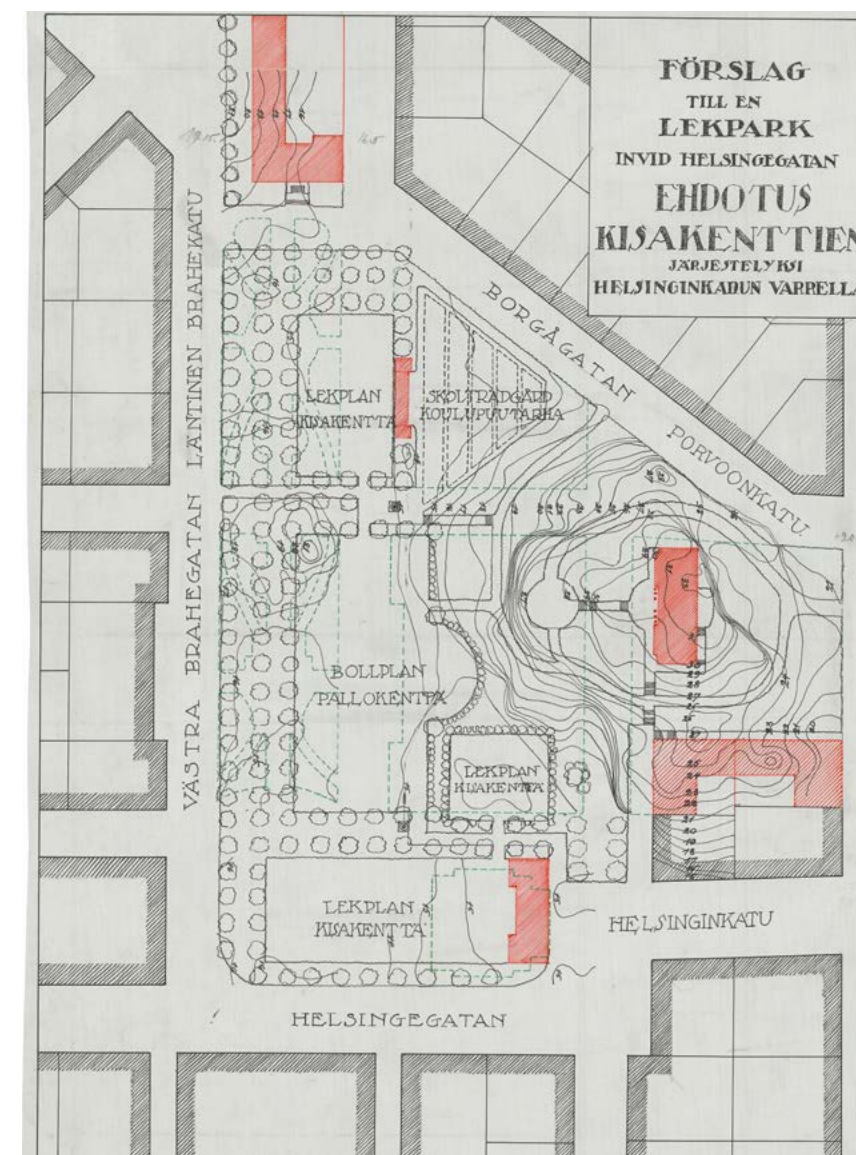
Panoraama Kallion kirkon tornista pohjoiseen. Keskellä Kallion tuleva urheilukenttä. 1912, Brander Signe, HKM

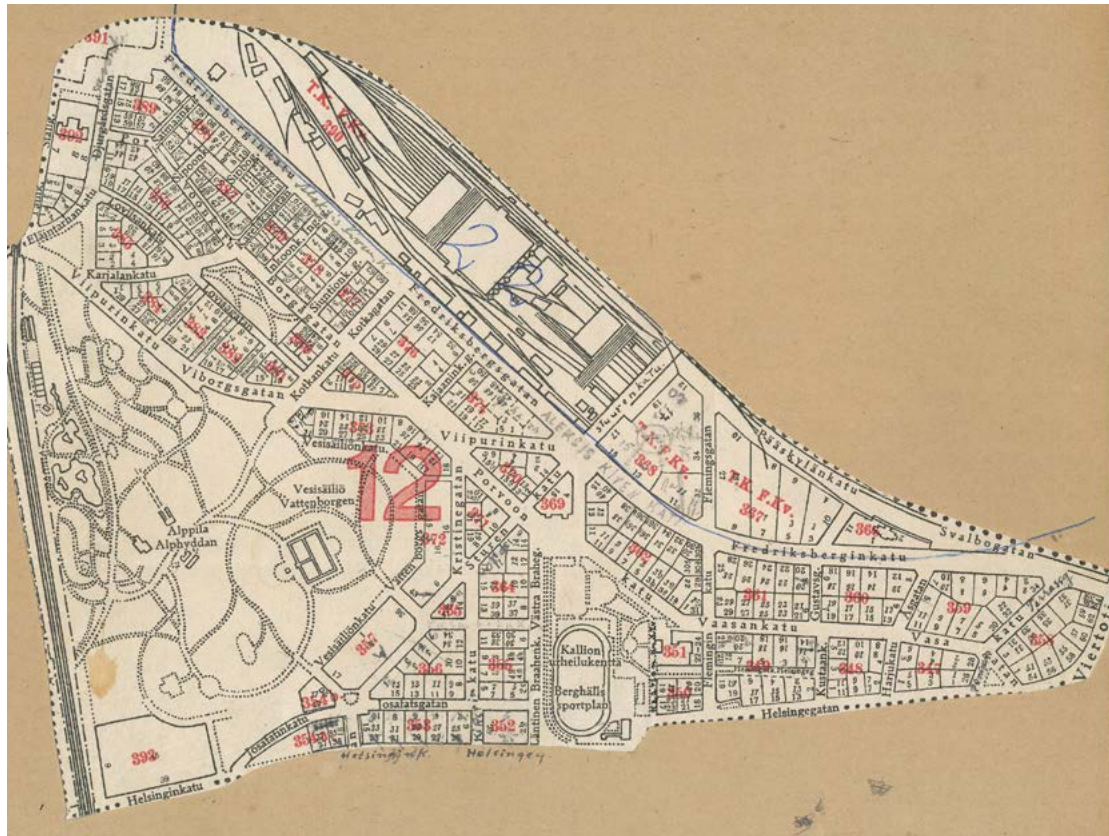
Helsinginaukio ja esplanadi vuoden 1907 kaavakartan mukaan. HKA

Vuonna 1914 päivätty reformipuistohtyyppinen ehdotus urheilu- ja leikkikenttien järjestämiseksi. HKA

Vuonna 1916 päivätty suunnitelma. HKA

Painettu kartta v. 1921 kaavamuutoksen jälkeen ajalta ennen Aleksis Kiven kansakoulun rakentamista. HKA

Brahepuiston urheilukenttä, 1939, Foto Roos, HKM

Brahenpuiston ympäristö uudessa asussaan v. 1970. Viistoilmakuva pienlentokoneesta Neljännen linjan suunnalta koilliseen, Simo Rista, HKM

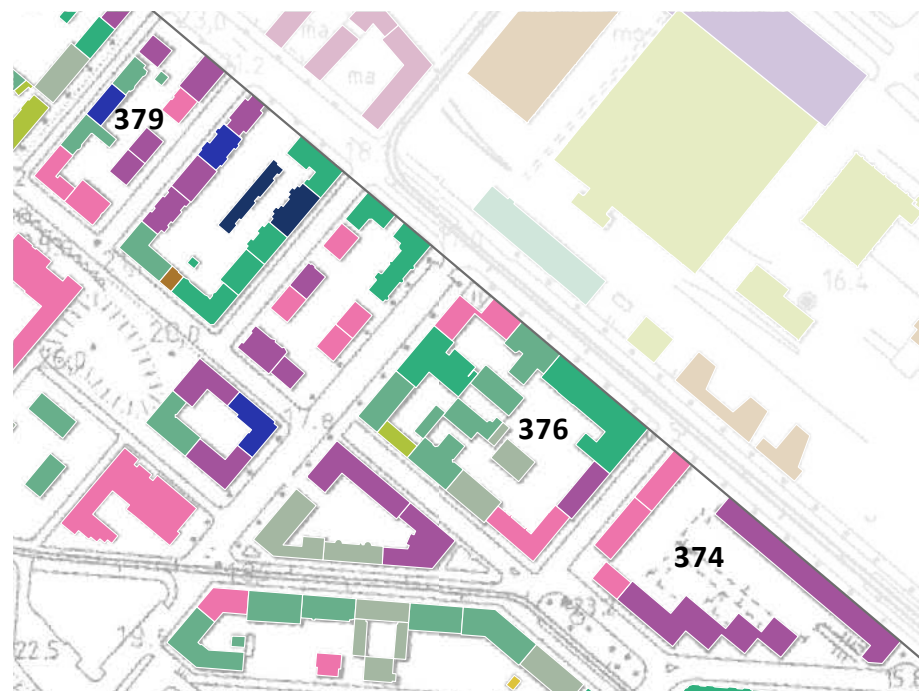
1939 Lamellikaavat funktionalismin kaudelta, korttelit 388 ja 384

Ennen sotia Alppiharjuun ehdittiin vahvistaa muutamia funkiskaavoja. Heinolankadun ja Karjalankadun luoteispuolella joukko asuntotontteja varattiin julkisiin tarkoituksiin ja lopuille tonteille vahvistettiin avoin rakennustapa. Kortteli 388 toteutui kaavan mukaisesti suurelta osin jo ennen sotaa, kortteli 384 taas pääasiassa sodan aikana. Myös korttelin 362 puurakennusten paikalle vahvistettiin lamellikaava, mutta kaava ei toteutunut ja kortteli kaavoitettiin saneerausta varten uudestaan 1950-luvun lopulla. (BLL 1994)

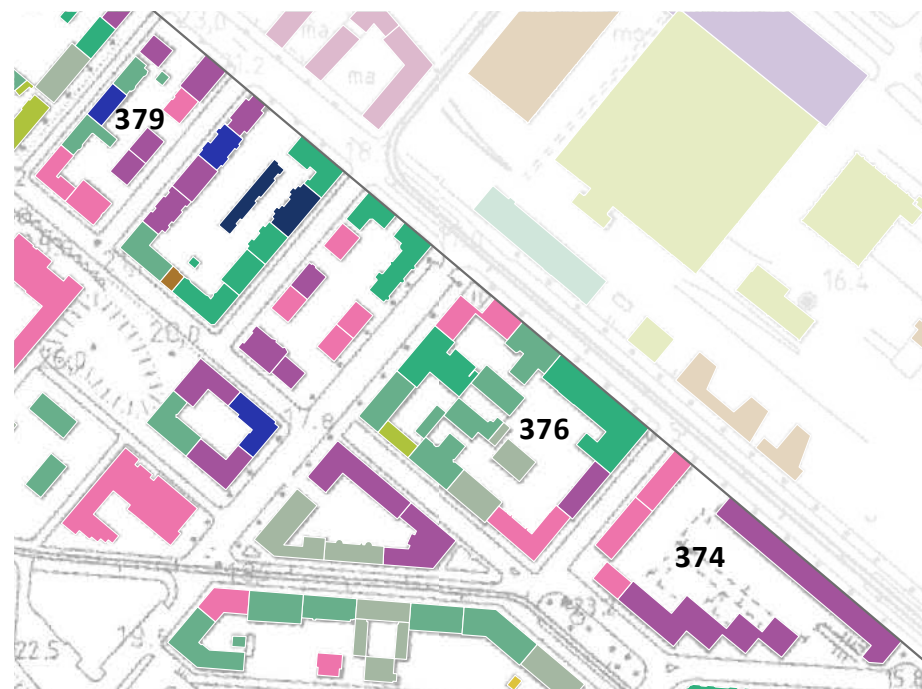
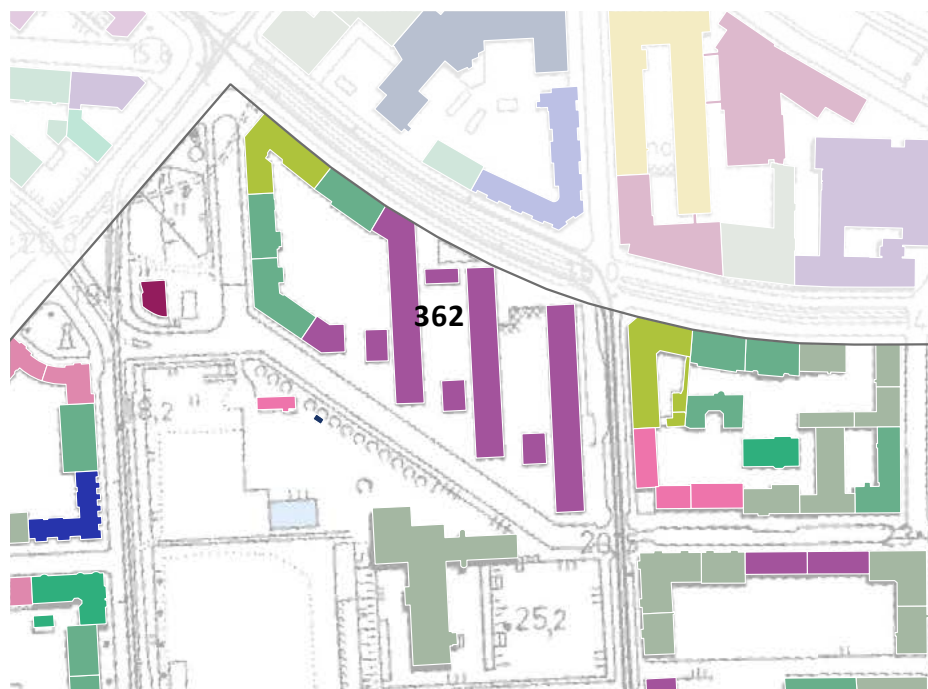
1943-1944 saneeraussuunnitelma korttelit 374, 377 ja 379

Jo 1930-luvulla yksittäisissä korttelisuunnitelmissa esitettyä saneeraamista alettiin 1940-luvulla tutkia systemaattisesti. Kaupungin asemakaavatoimistossa arkkitehti Berndt Aminoff laati 1943-44 koko Pitkäsillan ja satamaradan väliset asuinalueet käsittävän saneeraussuunnitelman, joka olisi edellyttänyt kaikkien asuntokortteleiden uudelleenrakentamista. Suunnitelma näyttää antaneen suuntaa Alppilan saneeraukselle se näyttää antaneen suuntaa, erityisesti Viipurinkadun ja Karjalankadun välisellä alueella kortteleissa 374, 377 ja 379.

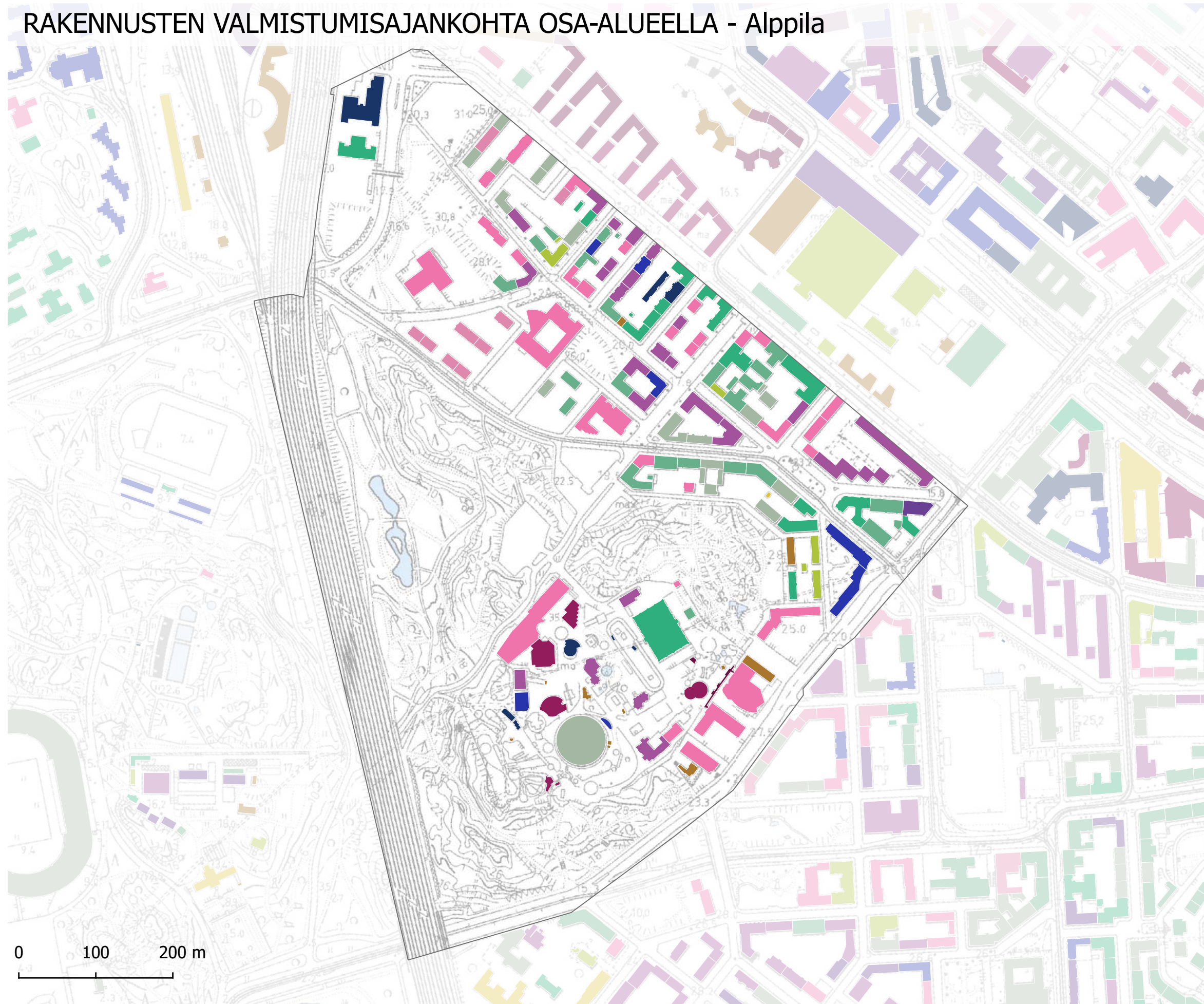
Alppilan saneeraus korttelit 374 ja 362

Alppiharjussa käyttämätöntä rakennusoikeutta oli selvästi vähemmän kuin esimerkiksi Kalliossa. Harju oli lähes valmiiksi rakennettu ja Alppilassa oli oma, talojen korkeutta rajoittava rakennusjärjestyksensä. Alppilan saneeraus toteutettiin 1950- ja 1960-luvuilla kortteli kerrallaan, ilman kokonaisvaltaista kaupunkivisiota. Suurisuuntaisempia saneerauskohteita olivat ainoastaan korttelit 374 ja 362, joissa suurten korttelien avaamisella luotiin kaupunkirakenteeseen ympäristöstä poikkeava mittakaava. (BLL 1994)

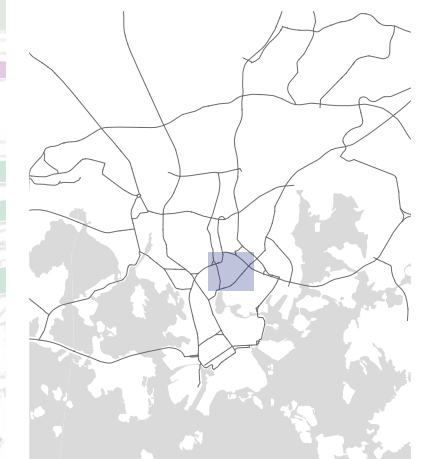
2. RAKENNUSKANTA

RAKENNUSTEN VALMISTUMISAJANKOHTA OSA-ALUEELLA - Alppila

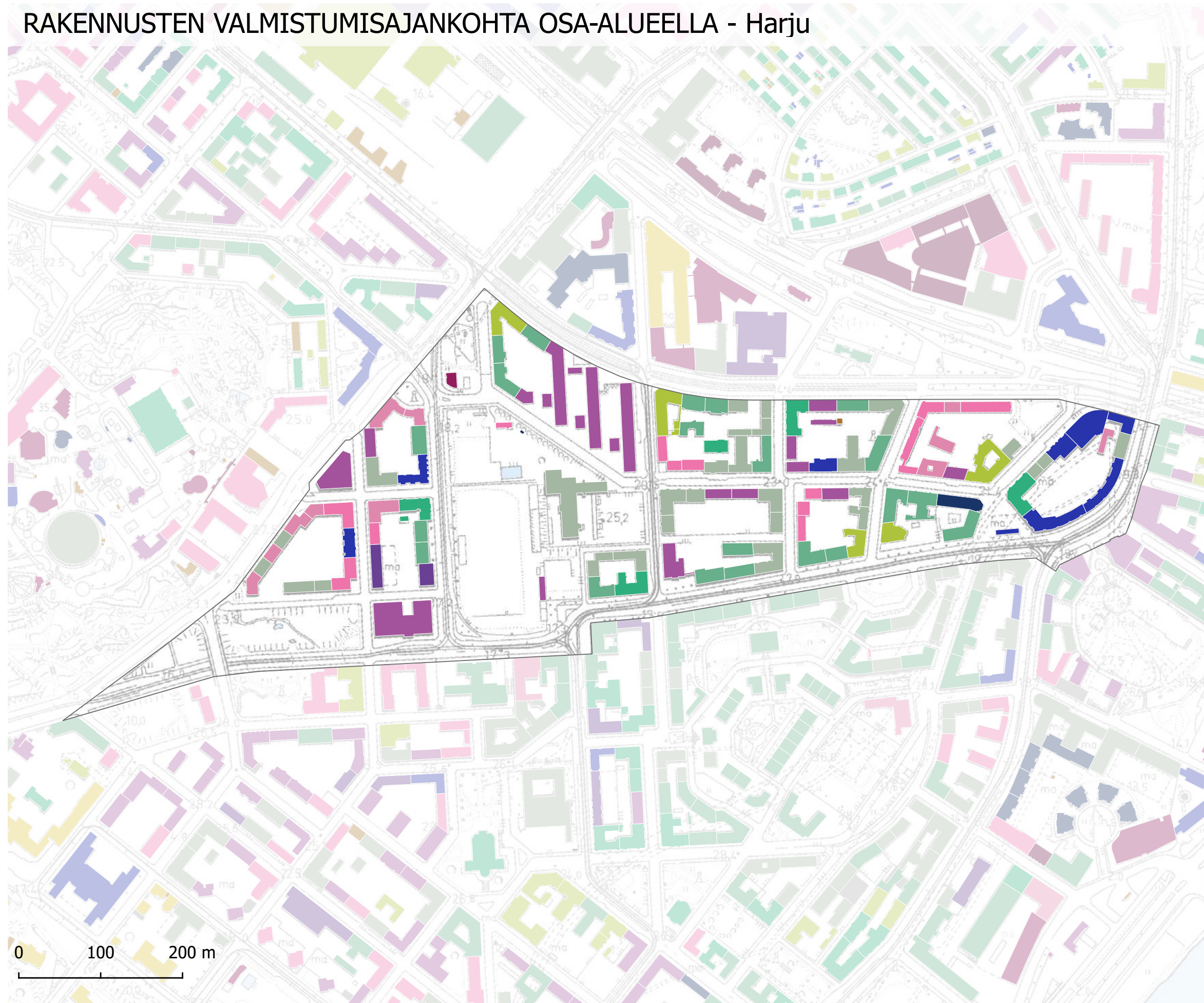
Valmistumisvuosi

- ennen 1880
- 1880 - 1889
- 1890 - 1899
- 1900 - 1909
- 1910 - 1919
- 1920 - 1929
- 1930 - 1939
- 1940 - 1949
- 1950 - 1959
- 1960 - 1969
- 1970 - 1979
- 1980 - 1989
- 1990 - 1999
- 2000 - 2009
- 2010 - 2016

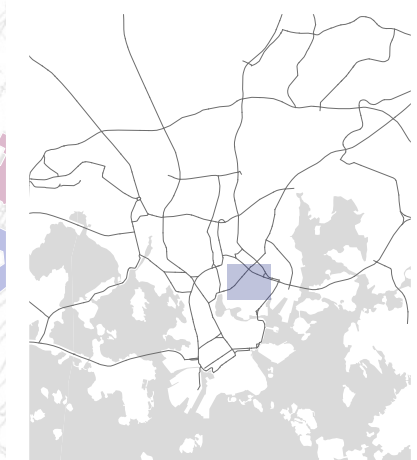
© Helsingin kaupunki
Aineistot: Facta 01/2016,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: LY/Kymp/Aska/Ase

RAKENNUSTEN VALMISTUMISAJANKOHTA OSA-ALUEELLA - Harju

Valmistumisvuosi

- ennen 1880
- 1880 - 1889
- 1890 - 1899
- 1900 - 1909
- 1910 - 1919
- 1920 - 1929
- 1930 - 1939
- 1940 - 1949
- 1950 - 1959
- 1960 - 1969
- 1970 - 1979
- 1980 - 1989
- 1990 - 1999
- 2000 - 2009
- 2010 - 2016

© Helsingin kaupunki
Aineistot: Facta 01/2016,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: LY/Kymp/Aska/Ase

2.1 ASUNTORAKENTAMISEN AIKAKERROSTUMAT

RAKENTAMISVAIHEET

Kun teollisuus hakeutui tehdashuviloiden aikana Hämeentien ja rannan väliin muodostui Alppiharjusta leimallisesti asuinalue; 1800-luvun lopun jakosuunnitelmat ja vuoden 1901 asemakaava vahvistivat tätä kehitystä. Rakennuskannan valtaosa on edelleen asuintaloja.

Asuntorakentamisessa tapahtuneiden muutosten perusteella rakentamisen vaiheita voidaan tarkastella seuraavien vaiheiden valossa: 1880-189; 1900-1919; 1920-1929; 1930-1939; 1940-1954; 1955-1965; 1966-

1880-1899

Harjun v. 1883 jakokaavan tavoitteena oli ollut laaja ja nopea asuntorakentaminen, jossa kaupunki oli valmis tinkimään rakennusjärjestyksen määräyksistä. Jakokaavan vahvistamisen jälkeen käynnistyi Vaasankadun varren rakentaminen ripeästi. Tämä muutamassa vuodessa toteutunut ympäristö koostui yksinomaan matalista puutaloista.

Pieni kylämäinen puutaloalue korvautui kivikerrostoilla suurelta osin jo 1920- ja 1930-luvuilla ja viimeiset puutalot purettiin Hämeentien mutkasta 1980-luvulla.

Vaasankatu 25, 27 vuonna 1908. Kuvaaja Signe Brander. HKM

Vaasankadun näkymä vuonna 1912. Kuvaaja Signe Brander. HKM. Kaksikerroksiset asuntokasarmit, Vaasankatu 29, 27, 25, 23, 21.

1900-1919

1900-luvun alussa alettiin Harjuun rakentaa asema-kaavan ja rakennusjärjestyksen sallimia viisikerroksisia kivitaloja. Ajan kaupunkikerrostaloille tyypillistä jugendia edustavat rakennukset sijoituivat pääliikenneväylien varsille erityisesti Hämeentien mutkan tuntumaan.

Helsinginkadun itäosa vuonna 1919. Jugendtyylisten kivitalojen ja taustalla näkyvien matalien puutalojen keskellä on Wivi Lönnin suunnittelema Ebeneser-koti. Tuleva Vaasanpuistikko on avokalliota. Tuntematon kuvaaja. HKM.

Kinaporinkatu 1:n kulmatalo, 1900-luvun alun rakennusjärjestyksen sallima viisikerroksinen kivitalo. Hillittyä jugendia edustavan rakennuksen suunnittelija oli rakennusmestari Leuto A. Pajunen, joka oli ollut 1902-1911 töissä Grahn, Hedman & Wasastjernan arkkitehtitoimistossa.

1900-1919

Professori Onni Tarjanteen v. 1912 suunnittelemat raititie- ja linja-autoyhtiön henkilökunnan asuinrakennukset, Asunto Oy Kumpu, Porvoonkatu 12.

Neljän puisen työväenasuntorakennuksen ryhmä Alppilan itäosassa Kirstinkujan varrella muodostaa oman hyvin säilyneen kokonaisuutensa. Kaupunki rakennutti ne vuokrataloiksi omille työntekijöilleen arkkitehti Albert Nybergin mallipiirustusten mukaan vuonna 1909. Samaan työväenasuntomiljööseen liittyvät vielä Kumpu-nimisen asunto-osakeyhtiön 1910-luvun alussa valmistuneet, professori Onni Tarjanteen suunnittelemat puurakennukset (Porvoonkatu 12) jotka liikennelaitok-

sen edeltäjä Spårvägs- och Omnibus AB osti henkilökuntansa asunnoiksi. (BLL 1994)

Alppilaan rakennettiin tällä kaudella vain yksi suurempi, rakennusmestari Heikki Kaartisen suunnittelema asuinkerrostalo Porvoonkadun ja Viipurinkadun kulmaan.

Porvoonkadun ja Viipurinkadun rajaaman kiilamaisen korttelin kärjessä sijaitseva nelikerroksinen talo, Porvoonkatu 17, muodostaa näyttävän päätteen nimettömälle aukiolle Alppilan itäosassa. Rakennusmestari Heikki Kaartisen v. 1913 suunnittelema talo edustaa hallittua, wieniläisvaikutteista myöhäisjugendia.

1900-1919

Siuntionkadun varrella säilyneitä, 1910-luvun taitteessa rakennettuja asuintaloja, joiden alakerros on tiiltä ja yläkerros puuta.

Rakennusmestari G.W. Nybergin piirtämä asuinrakennus vuodelta 1920, Inkoonkatu 1.

Alppila oli sivussa pääliikenneväyliltä ja sen länsiosan rakentamista sääteli vuonna 1907 muutettu kaava. Kaavaan liittyvän rakennusjärjestyksen mukaan alueelle sai rakentaa korkeintaan kolmikerroksisia asuinrakennuksia. Valtaosa 1910-luvun taitteessa rakennetuista asuintaloista oli yksikerroksisia puutaloja tai kaksikerroksisia rakennuksia, joiden alakerros oli tiiltä ja yläkerros puuta. Tämän kauden rakennuksia, joiden säilyneet esimerkit edustavat Helsingissä ainutlaatuisia rakennustapaa, on säilynyt erityisesti Siuntionkadun varrella.

1920-1929

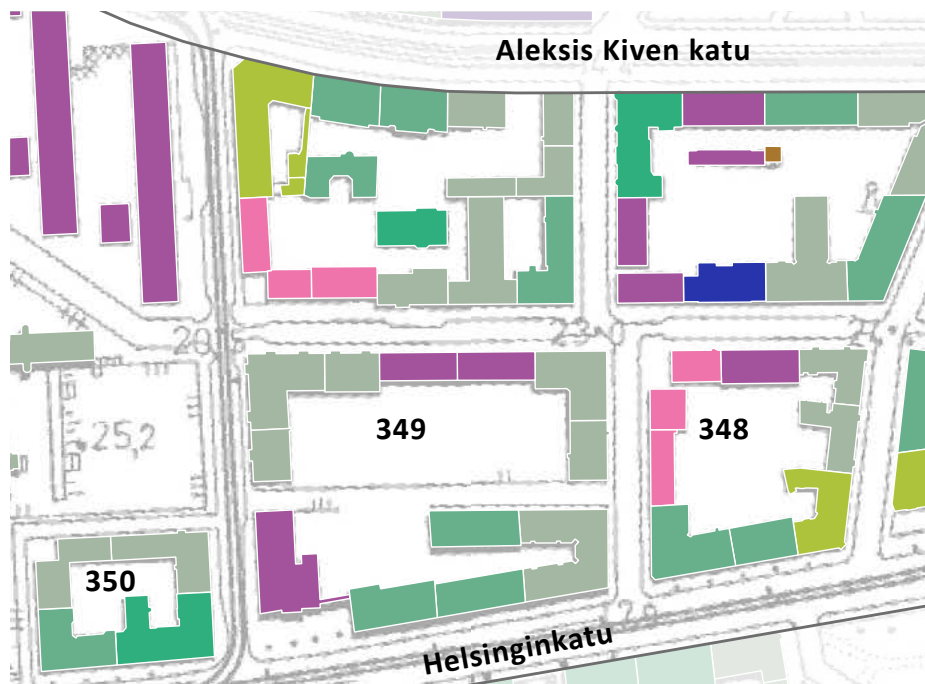
Pyrkimykset yhtenäiseen kaupunkikuvaan näkyvät Helsinginkadun varressa. Vasemmalla kortteliin 349 aikaisemmin kuulunut talorivi, oikealla kortteli 348.

Etualalla 1920-luvun yhtenäistä kaupunkikuvapyrkimystä edustava kortteli 348 Helsinginkadun pohjoissivulla. Korttelin kulmassa on vanhempi, myöhäisjugendia edustava rakennus.

Aleksis Kiven kadun eteläsivun yhtenäisen julkisivurintaman muodostavat 1920- ja 1930-luvulla rakennetut samankorkuiset kivitalot.

Rakennusjärjestyksen uusiminen 1917 mahdollisti käytännössä 6-7 kerroksen rakentamisen aikaisempien 4-5 sijaan. Samalla kaupunkikuvan vaaliminen alkoi saada uusia muotoja. Julkisivupiirustusten tarkastuksella ja ennalta vahvistetuilla julkisivukaavioilla asuinkorttelit pyrittiin sommittelemaan yhtenäisiksi, jäsennetyiksi katunäkymiksi. Pyrkimykset yhtenäiseen kaupunkiar kitehtuuriin näkyvät selvimmin Helsinginkadun varressa (kortteleissa 348-350 Kaarlenkujalta Harjukadulle) sekä Porvoonkadun ja Viipurinkadun risteykseen muodostetun aukion laidalla korttelissa 373. Aukion laidan tonttien rakennusoikeutta lisättiin ja niille vahvistettiin julkisivukaaviot. (BLL 1994)

Kivitalon säännönmukainen julkisivu vuodelta 1928, Porvoonkatu 25-29. Näkymä pohjoiseen kohti Kotkankatua.

Tunnetun arkkitehtitoimiston suunnitteleman seitsemänkerroksisen kivitalon porttikäytävä on saanut näyttävät kehykset. Voimakkaasti ulkoneva kattolista korostaa klassistista, palatsimaista julkisivua. Helsinginkatu 15 vuodelta 1928. Arkkitehtitoimisto Frosterus & Gripenberg. Kuvaaja R. Roos 1931, HKM.

1920-1929

Gunnar Taucherin ensimmäisiä suunnittelukohteita kaupunginarkkitehtina olivat Loviisan-, Hangon ja Tammisaarenkadun rajaamalle tontille sijoittuvat keuhkotautisten työläisperheiden kivrakenteiset asuintalot. Valokuva Apollo 1927. AM

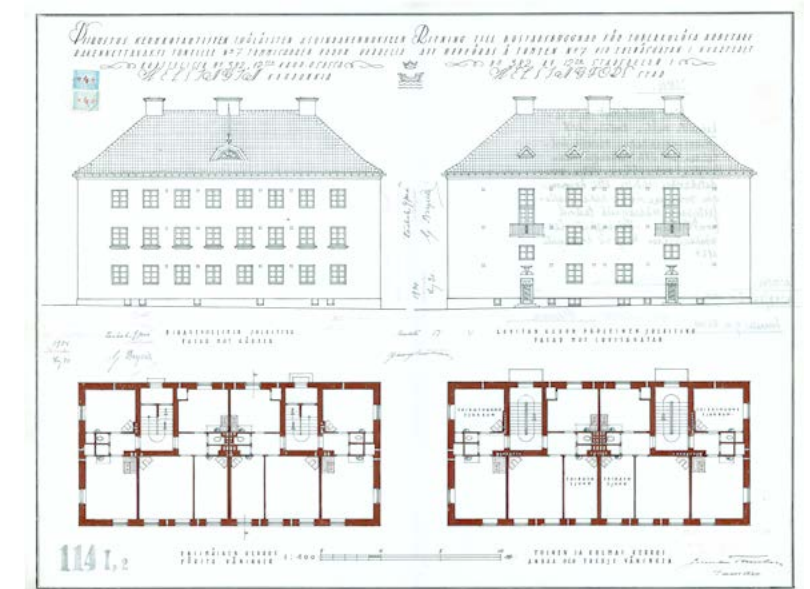

Kaupunki rakennutti korttelin 382 yhtenäiseksi kokonaisuudeksi suunnitellut kerrostalot keuhkotautisten perheiden asunnoiksi vuosina 1924-1931.

Keuhkotautisten perheiden asuintalot

Alppilan länsiosaan rakennettiin vielä 1920-luvulla matalia puu- ja kivitaloja. Muusta asuntorakentamisesta poikkeavan yhtenäisen kokonaisuuden muodostavat kolmikerroksiset rakennukset, jotka kaupunki rakennutti keuhkotautisten perheiden asunnoiksi Alppipuis-ton lähelle vuosina 1924-1931. Kartanomainen, symmetrinen pihasommitelma oli valmis 1931, kun kolmas asuintalo valmistui. Kokonaisuus esiteltiin jo vuoden 1929 Arkkitehti lehdessä. Rakennusryhmän arkkitehtuurissa heijastuu 1920-luvun klassismin kehittyminen kohti yhä pelkistetympiä muotoja.

Keuhkotauti oli maailmansotien välisenä aikana kansantauti, johon ei ollut vielä keksitty lääkettä. Aurin-gonvalo, puhtaus, pölyttömyys, raitis ilma ja riittävä ravinto olivat keinoja sairauden ehkäisemiseksi. Siksi päärakennukseen suunniteltiin läpituuletettavat asunnot. Ne oli varustettu uunilämmityksellä ja wc-tiloilla. Sivurakennuksessa oli huoneen ja keittiön käsittäviä asuntoja. Asunnoissa oli mahdollisuus eristää keuhkotautia sairastava perheenjäsen omaan huoneeseen. (Mäkinen 2016, 22-25; BLL 1994; Nikula 1976, 47-76).)

1930-1939

Vaasankadun rakennusten ominaispiirteet

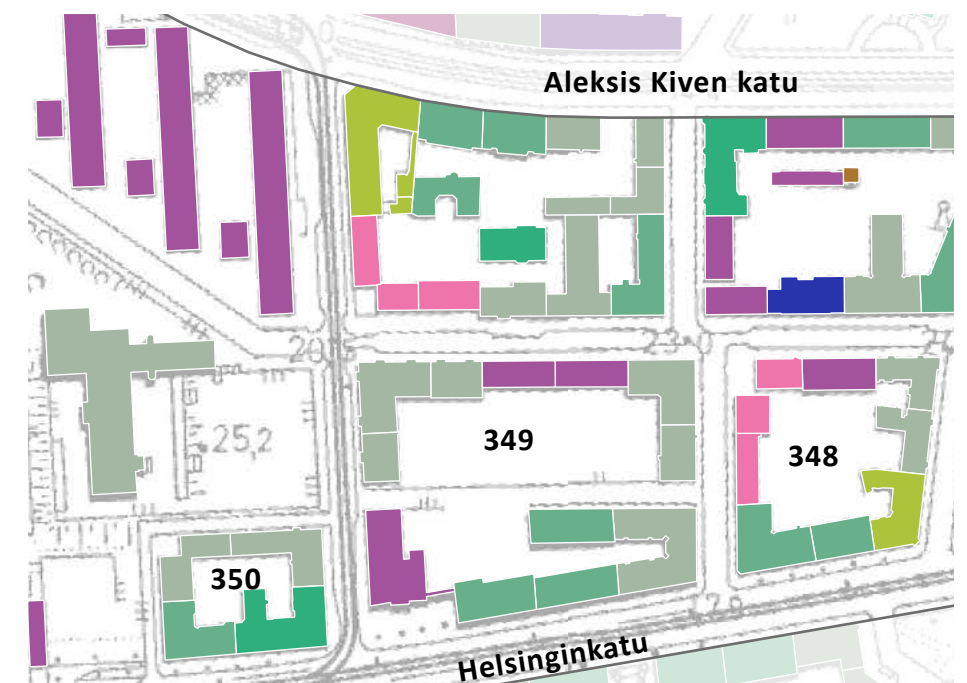
Harjun puukortteleista oli alettu purkaa taloja kivirakennusten tieltä jo 1920-luvulla, 1930-luvulla tämä kehitys kiihtyi. Vuosikymmenen aikana Vaasankadun varren korttelit rakennettiin lähes valmiiksi ja katu sai pitkälle nykyisen ilmeensä.

Rakennusten korkeus ja volyymi pysyivät pääosin samanlaisina kuin 1920-luvulla. Edelleen rakennettiin pitkiä, tontin perälle ulottuvia pihasiipiä. Hyvänä esimerkkinä tehokkaasta rakentamisesta on Harald Andersinin (1934) ankarasti arvosteleva Helsinginkatu 13 korttelissa 349 (nyk. 575), jossa piha on kutistunut valokuiluksi. Saman korttelin pohjoisosassa (nyk. 349) on puolestaan esimerkki 1930-luvun jälkipuolen kortteliväljennyspyrkimyksistä.

Arkkitehtuuriltaan 1930-luvun rakennukset edustavat eleetöntä "arkifunkista", jota leimaavat rapatut vaaleasävyiset julkisivut, suorakaide-erkerit ja kivijalkaliikkeen suuret nelikulmaiset näyteikkunat. (BLL 1994)

Vaasankatu, näkymä kohti Aleksis Kiven koulua. Kuva v. 1947, HKM

1940-1954

Korttelit 387, 388, 356,384

Sota-ajan ja 1950-luvun alun rakennustoiminta liittyy suureksi osaksi jo 1930-luvulla tehtyihin suunnitelmiin. Edellisen vuosikymmenen loppuun verrattuna rakennustoiminta hiljeni, mutta Alppiharjussa se ei pysähtynyt kokonaan – mm. kortteleita 387 ja 388 täydennettiin vielä 1940-luvun puolella.

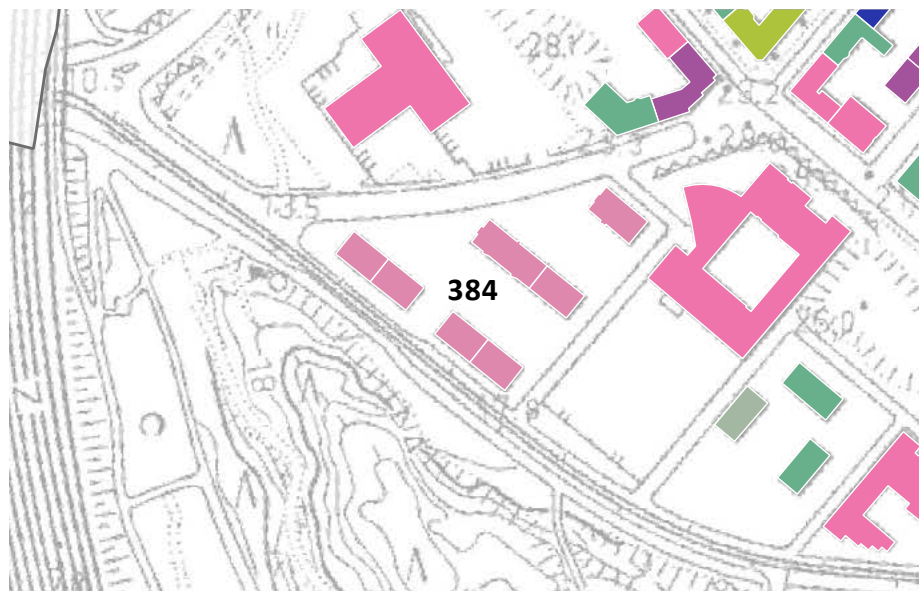
Alppiharjussa on muutama suurelta osin sodan aikana toteutunut kokonaisuus. Sturenkadun varrella sijaitsevan suurpihakorttelin 356 kaava laadittiin jo 1930-luvun alussa, mutta ainoastaan Sturenkatu 7 ehti valmistua ennen vuosikymmenen vaihdetta. Kortteli 384 puolestaan toteutettiin 1930-luvun lopussa laaditun lamellikaavan pohjalta. Arkkitehtuuriltaan tämän kauden rakennukset eivät poikkea oleellisesti 1930-luvun asuinkerrostaloista. (BLL 1994)

Kortteli 384 toteutettiin 1930-luvun lopussa laaditun lamellikaavan pohjalta. Näkymä luoteeseen kohti Alppitaloa.

Arkkitehti Airi Seikkala-Viertonkangas suunnitteli As Oy Porvoonkatu 32:n porrastuvan nelikerroksisen lamellitalon.

1955-1965

Korttelit 377, 379, 362, 374, 374

Alppiharjun täydennys- ja uudisrakentaminen 1950-luvulta alkaen toteutui pääasiassa olemassaolevan kaupunkirakenteen pohjalta. Toisin kuin Kalliossa, muutokset katukuvaan olivat melko pieniä: talot rakennettiin edelleen kiinni jalkakäytävän reunaan ja suurimmat muutokset katulinjoihin tehtiin korttelin kulmien sisäänvedoilla (esim. korttelin 348 luoteiskulma). Alppilassa kortteleita 377 ja 379 väljennettiin rakentamalla talot kahdelle tontille siten, että osa tonttien katulinjaa jäi vapaaksi.

Kortteli 377, Siuntionkadun ja Porvoonkadun kulma. Kortteleita 377 ja 379 väljennettiin rakentamalla talot kahdelle tontille siten, että osa tonttien katulinjaa jäi vapaaksi.

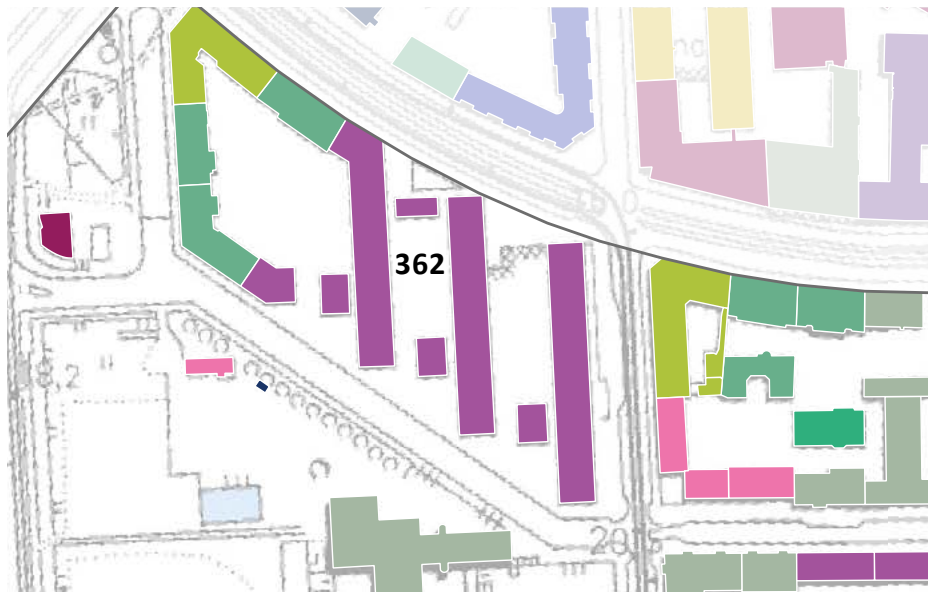

1955-1965

Saneerauskauden uusia kaupunkirakenteellisia tavoitteita edustavat Alppiharjussa korttelit 362 ja 374, joista purettiin vuosisadan alun tiiviit puutaloalueet. Erityisesti Toivo Korhosen suunnittelema korttelin 362 saneeraus edustaa hyvin 1960-luvun alun kaupunkisuunnittelua ja arkkitehtuuria. Pohjois-eteläsuuntaiset yhdeksänkerroksiset lamellitalot avaavat korttelin kohti Vallilan teollisuusaluetta samalla kun ne luovat Porvoonkadulle porrastuvien päätyjen rivin. Porrastusaihe esiintyy myös korttelissa 374 Viipurinkadun varrella.

Arkkitehti Toivo Korhosen suunnitelman mukaan toteutettu 1960-luvun alun saneerausesimerkki. Porvoonkadun ja Aleksis Kiven kadun välisen korttelin eteläsivun lamellipäätyjen väliin on rakennettu matalat liike-tilat, niiden edessä katutila ikään kuin laajenee tontin alueelle. Korhosen suunnittelema kortteli 362:n saneeraus edustaa hyvin 1960-luvun alun kaupunkisuunnittelua ja arkkitehtuuria.

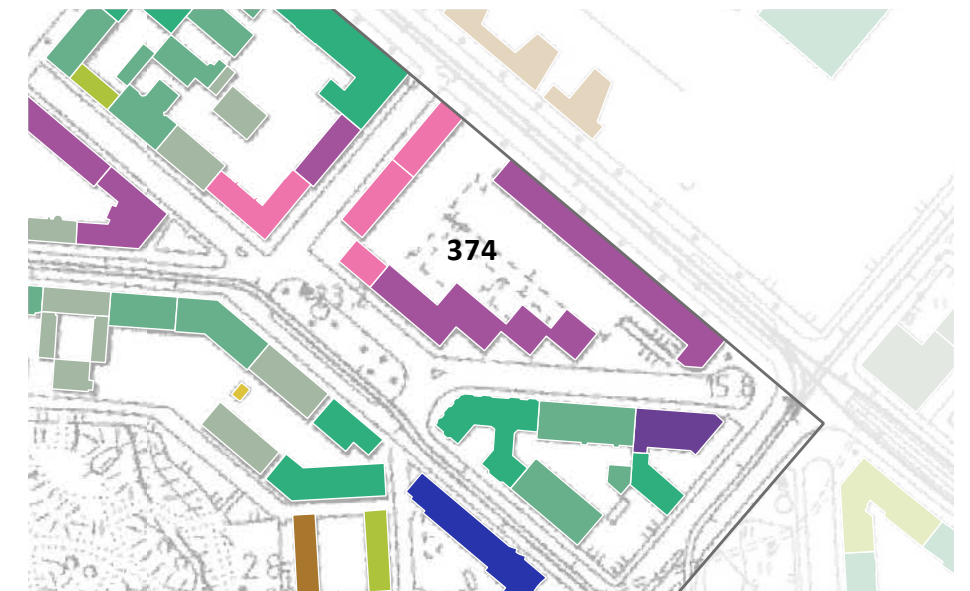

1955-1965

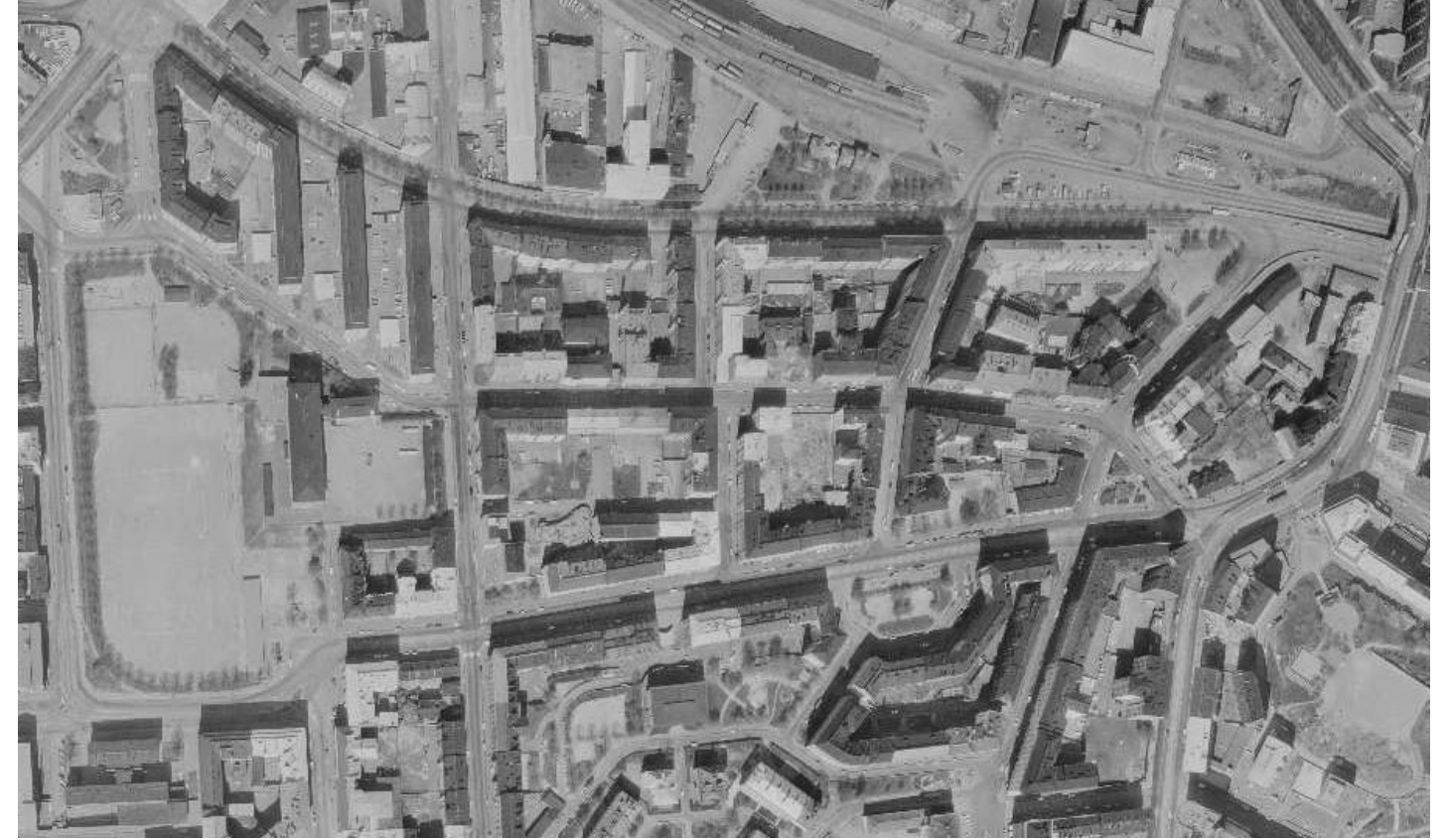
Kortteli 374, porrastuva julkisivu Viipurinkadun varrella. Arkkitehti Niilo Kokko, pääpiirustukset hyv. 1961.

Ulkonäkönsä puolesta uudet asuinkerrostalot poikkesivat aikaisemmista kivrakennuksista. Vaikka 1950-luvun puolenvälin taloissa vielä oli harmahtavaksi rapatut aukkojulkisivut, esiintyy niissä jo sekä vaakasuuntaista jäsennöintiä että sodanjälkeisessä asuntoarkkitehtuurissa yleistyneitä huoneistoparvekkeita. 1960-luvun taitteeseen mennessä valkoiset nauhajulkisivut tulivat vallitseviksi ja huoneistoparvekkeet muuttuivat erillisistä koteloista julkisivuun upotetuksi osaksi nauhaikkunasytemiä tai kokonaan julkisivun eteen konstruoiduiksi nauhaparvekkeiksi. Kattomaisema puolestaan muuttui verraten vähän 1960-luvulle tultaessa: ajalle tyypillisten tasakattojen ja sisäänvedettyjen ullakko-kerrosten sijaan Alppiharjussa käytettiin suureksi osaksi edelleen loivaa harjakattoa. (BLL 1994)

Ortoilmakuva 1932, Helsingin karttapalvelu, ilmakuvat

Ortoilmakuva 1969, Helsingin karttapalvelu, ilmakuvat

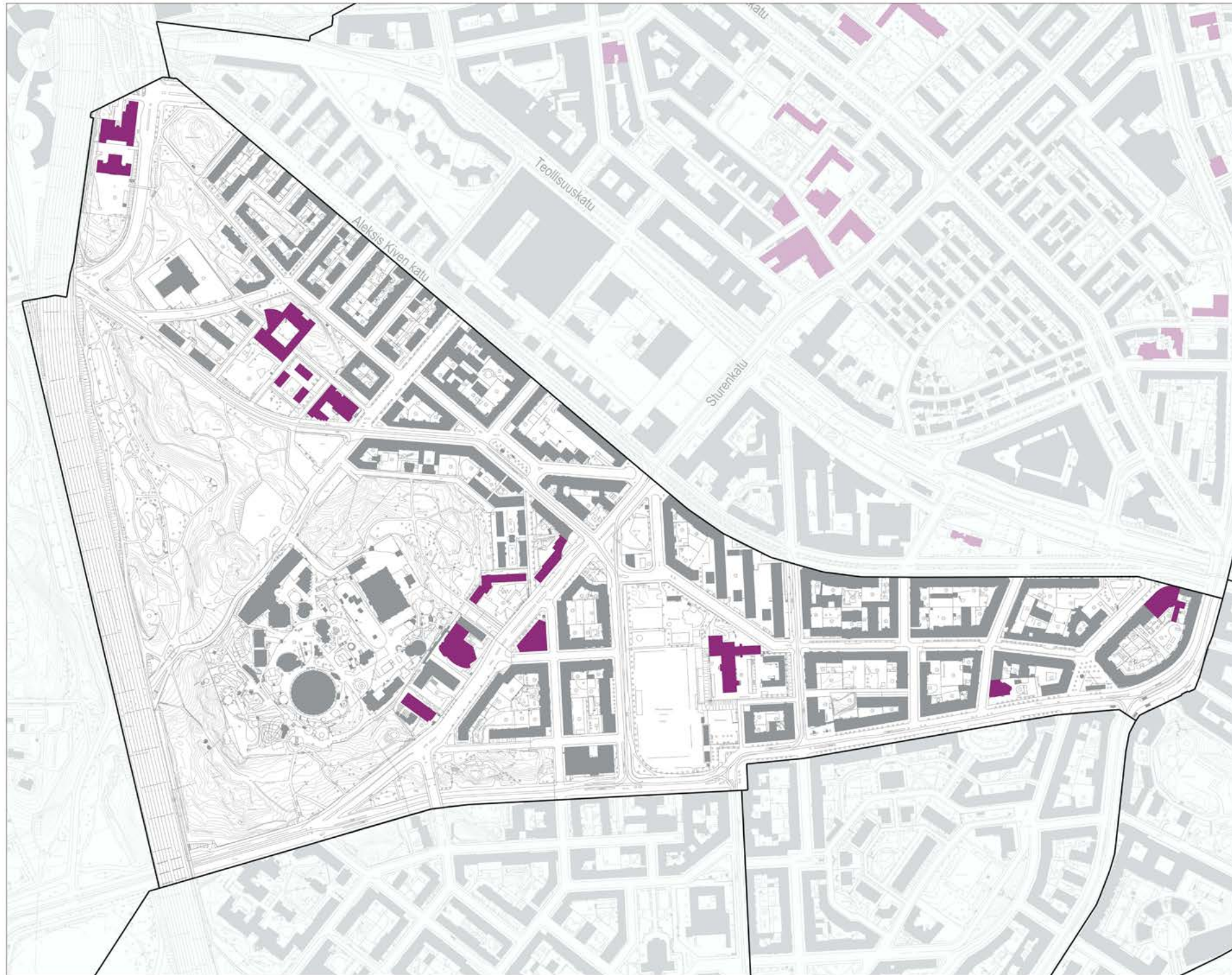
199

1966-

Alppiharjun täydennysrakentamisessa on 1970-luvulta lähtien pyritty säilyttämään umpikorttelijärjestelmän yhtenäiset katu- ja räystäslinjat. Tämä näkyy selvästi esimerkiksi Hämeentien mutkan 1980-luvulla voimakkaasti uudistetussa korttelissa 358. Arkkitehtisuunnittelusta vastasi Sunnittelurengas Oy.

2.2 JULKINEN RAKENTAMINEN

Ebenserkoti

Ebeneser-koti Helsinginkadun varrella, 1908, arkkitehti Wivi Lönn.

Alppiharjun ensimmäiset julkiset rakennukset olivat asutuksen laitamille sijoittuneita kouluja ja lastentarhoja.

Sijainniltaan keskeisin on vuonna 1908 i Helsinginkadun varrelle valmistunut, Wivi Lönnin suunnittelema Ebeneserkoti, johon sijoituivat Hanna Rothmanin 1890 perustama Sörnäisten kansanlastentarha sekä siihen liittynyt lastentarhaopettajien seminaari.

Semigradsky

Semigradskyn säätiön pienten lasten koulu on Valter Jungin ja Emil Fabritiuksen suunnittelema. Pääpiirustukset on leimattu 1912. Tunnusomaisia piirteitä ovat kadun puoleinen lähes umpinainen harjakattoinen pääty ja muuri, jonka taakse kätkeytyy puutarha. Vuoroin punatiilipintainen, vuoroin rapattu julkisivu on tunnusomainen piirre. Rakennuksen käyttötarkoitus on muuttunut. Siinä toimii Helsingin kaupungin Kumppanuustalo Hanna, jonka toiminta liittyy sosiaali- ja terveystoimialaan.

Eläintarhan suomenkielinen kansakoulu

Eläintarhan suomenkielinen kansakoulu, nykyään Pasi-lan peruskoulu, valmistui vuonna 1913(1915). Rakennuksen suunnittelivat kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstad ja Runar Eklund.

Koulurakennus on esimerkki siitä, miten 1910-luvulla klassinen arkkitehtuuri oli jälleen arvossaan. Palattiin aksiaalisen symmetriaan, käytettiin toistuvia yhden-suuruksia rakennusosia ja harmonisia mittasuhteita. Eräs 1910-luvun arkkitehtuurin ominaispiirre oli puhtaaksi muurattu tiilipinta. Esikuvana on kaikesta päätellen ollut Tanskan klassismin arkkitehtuuri. Toisaalta puhtaaksi muuratun tiilen yleistymiseen vaikuttivat myös kotimaisen tiiliteollisuuden nousu.

Hård af Segerstad toimi kaupunginarkkitehdin virassa vuodesta 1907 vuoteen 1921. Hänen kautensa merkittävimpiä rakennuskohteita olivat kaupungin sairaalat ja kansakoulut, kuten Koskelan kunnalliskoti. Muita suurempia kohteita olivat Hakaniemen kauppahalli, Ratakadun poliisiaema, Eläintarhan urheilupaviljonki, Hermannin paloasema ja Kallion kirjasto.

Koulurakennuksen alkuperäiset pieniruutuiset ikkunat on korvattu jaottomilla ikkunapuitteilla.

(Vilja 2007; Leena Makkosen raportin mukaan suojelumerkintä on sr-2. Makkonen 2004)

Aleksis Kiven kansakoulu

Porvoonkatu 2. Aleksis Kiven kansakoulu nähtynä Porvoonkadulta, n. 1935, Kuvakeskus, HKM.

Kuva: Näkymä Oy

Nyk. Aleksis Kiven peruskoulu
Fleminginkatu 22

Kun Kallion kaupunginosan suomenkielistä kansakoulua varten varattu tontti Porvoonkadun varressa osoittautui sopimattomaksi koulurakennukselle, koulu päätettiin rakentaa kallioiselle mäelle kortteliin 351. Ehdotuksen takana olivat kaupunginarkkitehti Taucher ja asemakaava-arkkitehti Birger Brunila. Suunnittelutyö alkoi rakennuskonttorissa 1933. Koulusuunnitelmaa kasvatettiin alueen kasvavan väestöpohjan takia ja kaupunginvaltuusto hyväksyi suunnitelman 3.5.1933. Rakennustyöt alkoivat samana kesänä.

Suunnitteluryhmää johti Gunnar Taucher. Rakennustoimisto toteutti rakennustyön kaupunginarkkitehdin johdolla. Rakennuspaikalta louhittuista kivistä suurin osa käytettiin yli neljä metriä katuja korkeammalle

nousevan koulupihan rakentamiseen, osa koulutontin terassimuurien materiaalina. Viisikerroksinen kansakoulu valmistui lokakuussa 1934. Rakennuksessa oli 30 luokkahuonetta, voimistelusalisiipi oli osittain kolme- ja nelikerroksinen. Suomen suurin koulu tarjosi kahdessa vuorossa tilat yhteensä 2400 oppilaalle.

Aleksis Kiven kansakoulun julkisivut rapattiin ja maalattiin valkoisiksi, ikkunat harmaanvihreiksi. Erityisesti voimistelusalisiipi korkeine otsineen ja sylinterinmuotoisine porrashuoneineen edustaa vahvimmin funktionalismia talorakennusosaston 1930-luvun koulujen joukossa. Taucher mukaan rakennuksen komea asema ja suuret mittasuhteet vaikuttavat sen, että se kaupunkikuvassa esiintyy mahtavana ja hallitsevana.

Korkealla kallion laella sijaitseva koulurakenus on huomattava maamerkki, joka joutuikin sodan aikana pommituksen kohteeksi. Osa siipirakennusta jouduttiin rakentamaan uudelleen.

Vuodelta 1985 olevassa asemakaavassa ei ole suojelumerkintää.

Helsingin kaupunginmuseon Opintieellä-julkaisussa Aleksis Kiven peruskoulu on luokiteltu arkkitehtonisesti, kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittäväksi. Sisätiloissa on suoritettu muutoksia. (Mäkinen 2017, 54-59: Makkonen 2004, 44).

Helsingin kotitalousopettajaopisto

Helsingin kotitalousopettajaopisto (Erik Lindroos 1955) ja Helsingin kauppaoppilaitos (Jalmari Peltonen 1956). Samassa rivissä on myös Kulttuuritalo (Alvar Aalto 1957).

Sturenkatu 2A

Kiinteistötunnus: 91-12-357-6;

Suunnittelu ja rakentaminen: 1953-1956

Suunnittelija: Arkkitehdit Elma ja Erik Lindroos

Rakennuttaja: Helsingin kotitalousopettajaopisto

Nykykäyttö: Museovirasto, toimisto- ja kirjastorakennus

Suojelu: Rakennussuojelulailla suojeltu

Yksityisen säätiön ylläpitämänä laitoksena kauan toiminut kotitalousopettajakoulu saavutti 1949-1950 lakimuutoksen ja asetuksen turvin valtion laitoksiin rinnastettavan aseman. Uudessatilanteessa säätiö päätti rakennuttaa Sturenkatu 2:een oman opistorakennuksen, joka vihittiin 21.2.1957. Kolme vuotta myöhemmin Helsingin kotitalousopettajaopisto luovutettiin

Kuva Soile Tirilä 2011, www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=203093

valtiolle ja säätiö lakkautettiin.

Arkkitehtisuunnittelusta vastasivat arkkitehdit Elma ja Erik Lindroos. Terrassille nousevan puutarhan ja piha-alueen järjestelyjen suunnitelma on maisema-arkkitehti Katri Luostarisen laatima 1957.

Opiston pääsisäänkäynti, aulatilat, pukutilat ja eräitä luokkia sijoitettiin L-muotoisen rakennuksen pihasiiven ensimmäisen kerrokseen, opiston ruokala ja ruokalakeittiös pihasiiven toiseen kerrokseen.

Rakennussiipiä yhdistävä pääporras sijoitettiin nivelkohtaan. Muuten opetustilat keskitettiin korkeamman "luokkasiiven" kerrokseen keskikäytävän kahden puolen.

Julkisivut on puhtaaksi muurattu tiiliosia lukuun ottamatta rapattu karkealla laastilla ja maalattu kalkkimaalilla. Luokkasiiven ikkunoiden rintamuurit on muurattu tiililaatalla. Rakennuksen jalusta on päällystetty voimakkaasti kuviodulla mustalla liuskekiveyksellä. Vesipellit on tehty kuparista, vesikatteena on poltettu yksikouruinen falssikattotiili.

Rakennus toimi alkuperäisessä käytössään vuoteen 2003. Senaatti-kiinteistön rakennuttaman peruskorjaus- ja muutostyön jälkeen, jonka suunnittelija oli arkkitehti Marku Lindroos, siihen sijoitettiin Museoviraston kirjasto, arkisto ja toimistotiloja. Rakennus on 8.11.2010 suojeltu rakennussuojelulailla Ympäristöministeriön päätöksellä N:o YM 6/531/2010. Suojelumääräysten mukaan Rakennuksen ulkoarkkitehtuuri ja sisätilojen peruspiirteet tulee säilyttää. Muutokset tilajärjestelyissä, materiaaleissa, rakenteissa ja kiinteässä sisustuksessa ovat mahdollisia perustelluista syistä ja edellyttäen, että sisätilojen historialliset ja arkkitehtoniset ominaispiirteet säilyvät.

Piha-alueen topografia, jäsentely, rakenteet, materiaalit ja puutarhamaisuus tulee säilyttää, samoin kasviston luonne. Muutoksista ja vähäistä suuremmista korjauksista tulee pyytää Museoviraston lausunto. Rakennusta tulee käyttää, hoitaa ja korjata niin, että sen rakennustaiteellinen ja kulttuurihistoriallinen arvo säilyy. (www.kyppi.fi/to.aspx?id=130.203093; www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.2081; Helasvuo-Böök-Mustonen 2008)

Kulttuuritalo

Sturenkatun varrella sijaitsevan, Kulttuuritalon punaisilla erikoistii-
lillä verhoiltu, plastisesti muotoiltu saliosa ja siihen aulasiiven avul-
la yhdistetty 5-kerroksinen, kuparipellillä verhoiltu toimistoraken-
nus. Talon takaa näkyy Linnanmäen vuoristorata. Kuva Soile Tirilä
2003, Museovirasto Rakennushistorian kokoelma.

Sturenkatu 4

Suojelu: Rakennussuojelulailla suojeltu

Kulttuuritalo on Suomen ensimmäinen kongressi- ja
konserttikäyttöön suunniteltu rakennus. Talo raken-
nettiin Suomen kommunistisen puolueen (SKP) juhla-
ja kokoontumistiloiksi sekä puolue toimistoksi. Sali on
suunniteltu 1500 hengelle. Vuonna 1958 valmistunut
talo toteutettiin suurelta osin talkoovoimin. Alkuaikoi-
na talossa toimi erilaisia kerhoja, elokuvateatteri sekä
urheiluseura. Pääsali oli alusta alkaen tärkeä konsertti-
tila ja Radion sinfoniaorkesteri oli pitkään Kulttuurita-
lon vuokralaisena vuodesta 1963.

Vili Niemi 2013, www.kyppi.fi

Rakennus kuuluu arkkitehti Alvar Aallon punatiilikau-
den päätöihin. Kulttuuritalon veistoksellisen, viuhka-
maisen saliosan kaareva julkisivumuuri voi synnyttää
mielikuvan hulmuavasta punalipusta, se on muurat-
tu erikoisvalmisteisilla punatiilillä. Salisiiven pääau-
lan seinällä on Tapio Tapiovaaran monumentaalinen
mosaiikkiteos "Päivän päästö". Salisiipeen sisääntu-
loaula- ja kokous- ja luentosaliosan välityksellä liittyvä
viisikerroksinen toimistosiipi on julkisivuiltaan lasia ja
kuparia. Rakennuksen etupihalla on suihkulähde, jon-
ka keskellä on Wäinö Aaltosen pronssiveistos "Raken-
tajan käsi" vuodelta 1960.

1990-luvun alun SKP:n konkurssin ja rakennuksen
omistajanvaihdon jälkeen rakennuksesta vuok-
rattiin tiloja korkeakoulu- ja virastokäyttöön. Senaat-
ti-kiinteistön johdolla suoritettiin peruskorjaus, jonka
arkkitehtisuunnittelusta vastasi Arkkitehdit NRT Oy.
Senaatti-kiinteistön rakennuttaman, rakennuksen
ominaispiirteitä kunnioittavan korjaustyön jälkeen Mu-
seovirasto muutti toimisto- ja välisiipeen. Uusiin maa-
nalaisiin tiloihin sijoitettiin Museoviraston kokoelmat
ja viereiseen entiseen Kotitalousopettajaopistoon ra-
kennettiin maanpäällinen yhdyskäytävä. Museovirasto
on 2016 keskittänyt toimitilansa viereiseen rakennuk-
seen jättäen Kulttuuritalon toimistosiiven avoimeksi
uusille toimijoille.

Kulttuuritalo on 29.6.1989 suojeltu rakennussuojelu-
lailla Valtioneuvoston päätöksellä N:o 2873/561/89.

Suojelumääräyksissä määrätään mm. seuraavaa: Ra-
kennusta tulee hoitaa ja vaalia sen rakennustaiteellisen
ja kulttuurihistoriallisen arvon edellyttämällä tavalla.
Rakennus tulee säilyttää julkisena kokoontumistilana
sekä kansalais- ja järjestötoiminnan käytössä. Raken-
nuksessa tehtävien korjaus- ja muutostöiden tulee olla
sopu-suunnitelmassa talon rakennustaiteellisen arvon kans-
sa. Museovirasto valvoo rakennuksessa tehtävien kor-
jaus- ja muutostöiden sopivuutta; sillä on myös oikeus
myöntää suojelumääräyksistä vähäisiä poikkeuksia.

[www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea/read/asp/r_koh-
de_det.aspx?KOHDE_ID=201766](http://www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea/read/asp/r_koh-
de_det.aspx?KOHDE_ID=201766)

Alppilan kirkko

Alppilan kirkko, Keijo Ström ja Olavi Tuomisto 1957.

Alppilan kirkko, Kuva [www.rky.fi /read/asp/r_kohde_kuva_print.aspx?KUVA_ID=132184](http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_kuva_print.aspx?KUVA_ID=132184)

Viipurinkatu 13-15

Alppilan vasta perustetun seurakunnan kirkko valmistui 1957. Rakentaminen toteutettiin arkkitehtien Keijo Ström ja Olavi Tuomisto 1953 pidetyn yleisen arkkitehtikilpailun voittaneen ehdotuksen mukaan. Rakennukseen sijoitettiin seurakuntatilojen, kirkkosalin, seurakuntasalin, toimituskappelin ja kirkkoherranviraston lisäksi voimistelusalin, 15 kerhohuonetta ja kahdeksan asuntoa. Jumalanpalvelustilan ohella kirkon tuli palvella myös alueen asukkaiden yhteisenä kokoontumis- ja harrastuspaikkana.

Valkoiseksi maalattu tiilinen, kaupunkirakenteeseen sovitettu rakennuskompleksi on neljän kadun rajoittamassa korttelissa. Kirkon pääsisäänkäynnin tunnuksena on päädyn kookas risti. Kirkonkellot ovat viereisen seurakuntasalin julkisivussa olevan pystysäleikön takana. Erillinen sisääntulohalli kokoaa tilat ja johtaa myös toisen kerroksen tasolla olevalle sisäpihalle, josta on käynti kirkkoon. Suorakaiteen muotoinen kirkkosali saa valoa kuorin sivussa olevasta pystyikkunasta ja sisäkaton yläreunassa kulkevasta ikkunanauhasta.

Alppilan kirkko sisältyy valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen RKY luetteloon. Kohteen merkittävyyden perustelut löytyvät kohdekuvauksesta: Alppilan kirkko on arkkitehtuuriltaan ja tilaratkaisuiltaan edustava esimerkki työväestön ja työläiskaupunginosan tarpeisiin suunnitellusta kirkkorakennuksesta, joka alun alkaen on tunnettu Kotkankadun seurakunnallisen työkeskuksen nimellä. Alueen asukkaiden kokoontumis- ja harrastustarpeisiin laadittu kirkon tilaohjelma on toteutettu korkeatasoisen arkkitehtuurin keinoin. www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx

2.3 TEOLLISUUS- JA LIIKERAKENTAMINEN

Shellin huoltoaseman takana näkyy Vaasanhallin pelkistetty, moderni kauppahallirakennus. Kuva Olof Sundström 1929. HKM

Vaasanhalli (Elias Paalanen 1930) Helsinginkadun ja Pengerkadun kulmassa on edelleen Alppiharjun suurin yksittäinen liikerakennus.

12. kaupunginosaan kuului alkuaan joukko teollisuus- ja varastotontteja nykyisen Aleksis Kivenkadun varrella. Suurin osa kadun eteläpuolisista tonteista muutettiin asuinkortteleiksi ja varsinainen teollisuusalue kadun pohjoispuolella liitettiin Vallilaan vuonna 1959. Varhaista teollisuutta edustaa entinen kartonkitehdas Kajaaninkadun ja Aleksis Kivenkadun kulmassa (W.G. Palmqvist 1919). Muutamaa poikkeusta lukuunottamatta myöhemmät tuotantorakennukset ovat olleet

pieniä pihasiipiverstaita ja -leipomoita. Heti sotien jälkeen rakennettiin Kirstinkadun ja Kalliolanrinteen kulmaukseen kaksi asuinkerrostalon kokoista teollisuusrakennusta Kirstinkatu 11 (T.Ermala 1947) ja Kirstinkatu 12 (Jalmari Peltonen 1951). Myöhemmin sijoitettiin kaupunginosan laidalle Savonpuistoon suuri Alppilan teollisuustalo (Kaija ja Heikki Sirén 1960), jossa toimii kymmeniä pieniä yrityksiä.

Varsinaisia liikerakennuksia Alppiharjussa on niukasti – liikkeet ovat sijoittuneet pääasiassa asuinrakennusten pohjakerroksiin. Vaasanhalli (Elias Paalanen 1930) Helsinginkadun ja Pengerkadun kulmassa on edelleen Alppiharjun suurin yksittäinen liikerakennus. Korttelin 362 saneerausommitelmassa korkeisiin lamellitaloihin liittyy erillisiä yksikerroksisia liikerakennuksia (Toivo Korhonen 1962-1964). (BLL 1994)

LINNANMÄEN RAKENNUSKANTA

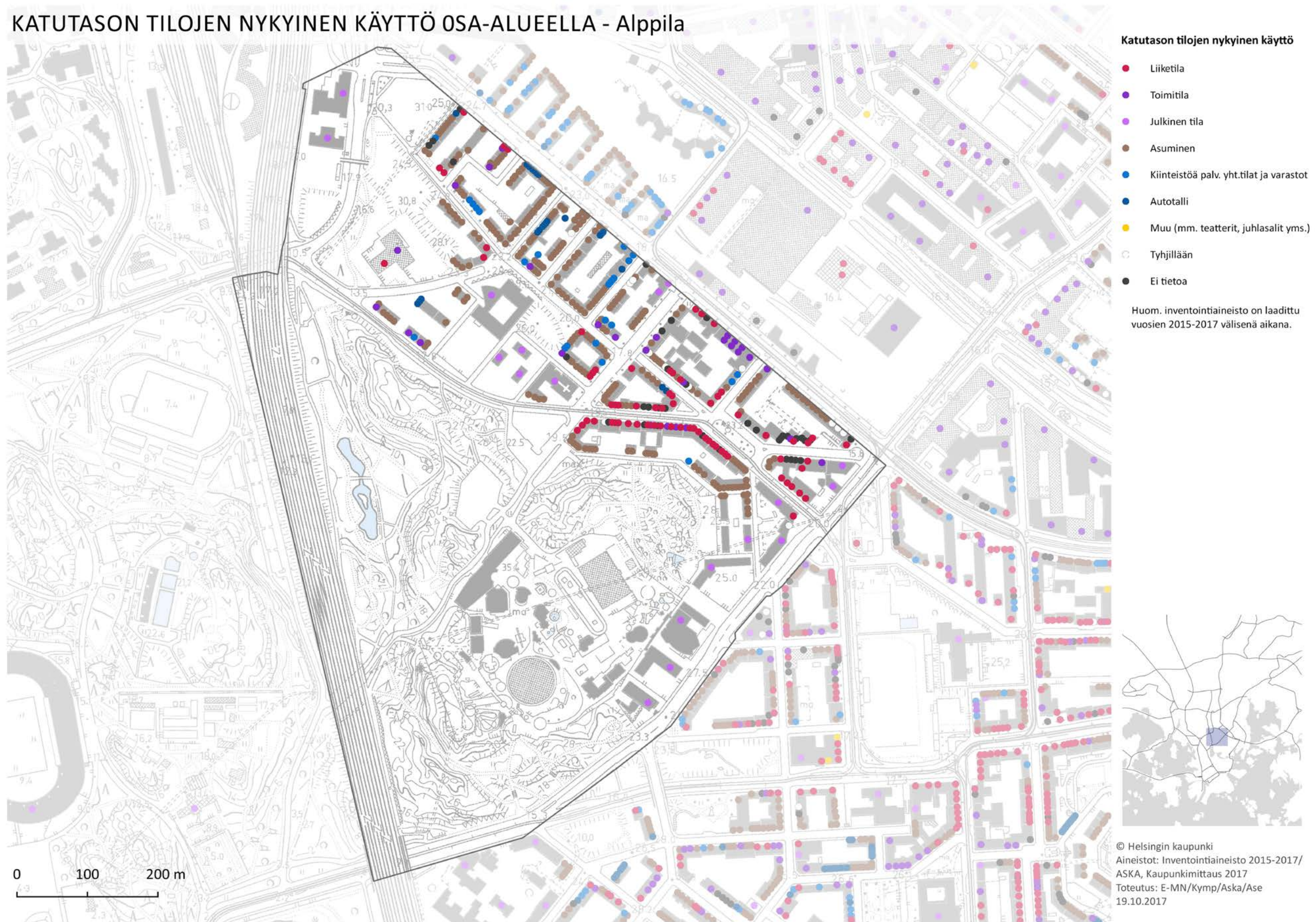
Oman kokonaisuutensa muodostavat vesilaitoksen rakennukset Linnanmäellä. Kaupungin ensimmäinen vesisäiliö, vanha vesilinna valmistui vuonna 1876 (Endre Lekve ja Rob. Huber) ja sitä laajennettiin vuosina 1902 ja 1914 (jälkimmäisen laajennuksen ulkoasu Karl Hård af Segerstad). Kaupungin laajetessa yhä ylempänä oleville alueille erityisesti Kalliossa ja Töölössä vanhan säiliön ja putkiverkon vedenpaine ei enää riittänyt korkealle rakennettujen talojen ylimpiin kerroksiin. Ratkaisuksi esitettiin jo vuonna 1911 päällisrakennusta vanhaan säiliöön ja vuoden 1914 laajennuksen rakenteet tehtiin tätä silmälläpitäen. Päällisrakennus toteutettiin vuosina 1928-29 (rakenteet Emil Holmberg, ulkoasu Gunnar Taucher). Samassa yhteydessä Gunnar Taucher suunnitteli säiliön edustalle tiilirakennuksen vesisäiliön vartijan asunnoksi. Linnanmäelle rakennettiin 1938 vielä toinen suuri vesisäiliö, kun säiliölle suunniteltu paikka Ilmalassa oli valtion maalla eikä maan luovutuksesta päästy sopimukseen. Säiliön pyöreä muoto oli rakenneinsinööri Emil Holmbergin ehdottama ja säiliön paikka valittiin ilmapommitusten kannalta riittävän etäälle vanhasta vesilinnasta. Uuden säiliön julkisivupiirustukset laati Gunnar Taucher. (BLL 1994)

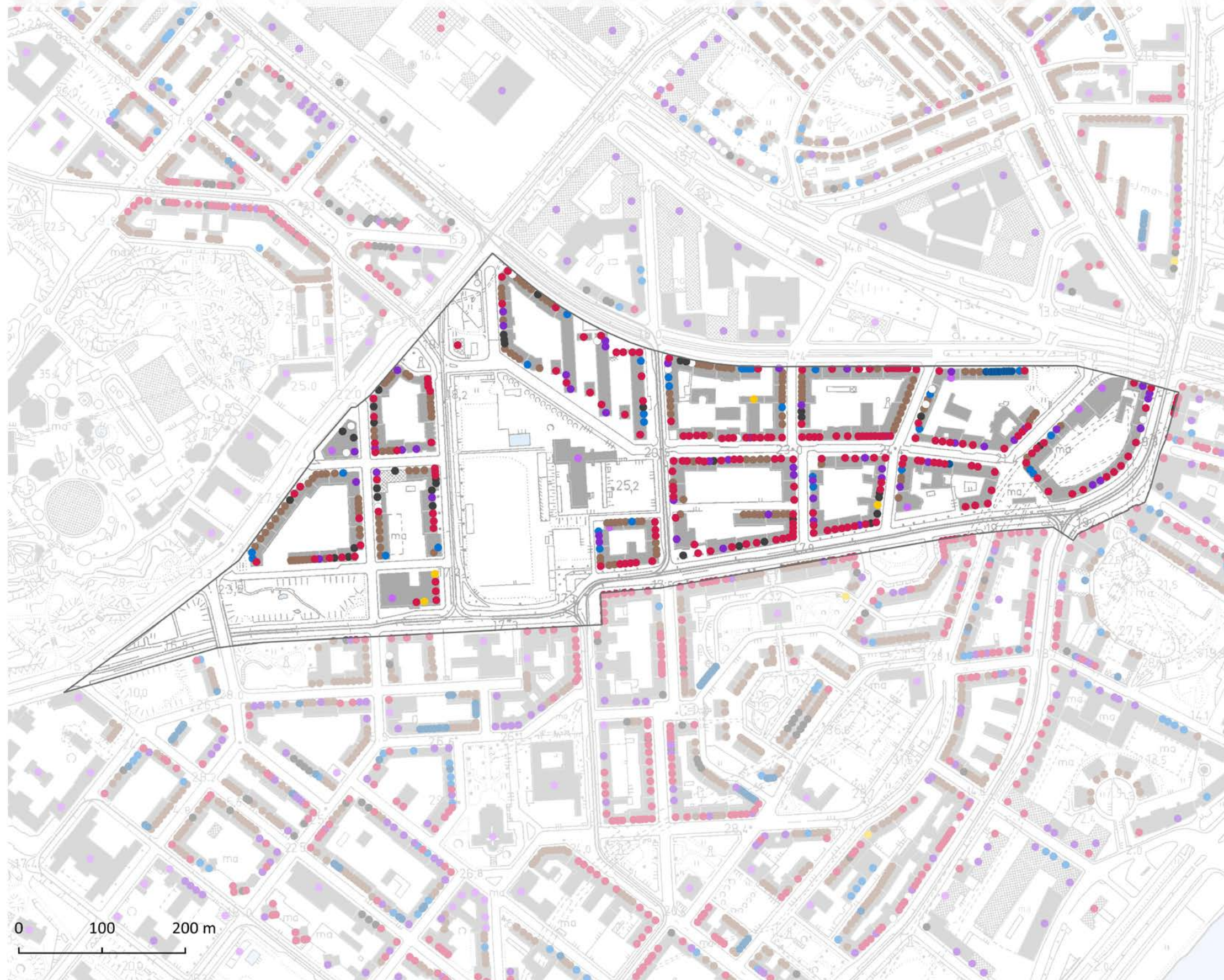
Näkymä Linnanmäen yli kohti Alppilaa. SKY-FOTO Möller 1960-l. HKM Finna

2.4 KATUTASOJEN TILOJEN KÄYTTÖ

KATUTASON TILOJEN NYKYINEN KÄYTTÖ OSA-ALUEELLA - Alppila

KATUTASON TILOJEN NYKYINEN KÄYTTÖ OSA-ALUEELLA - Harju

Katutasan tilojen nykyinen käyttö

- Liiketila
- Toimitila
- Julkinen tila
- Asuminen
- Kiinteistöä palv. yht.tilat ja varastot
- Autotalli
- Muu (mm. teatterit, juhlasalit yms.)
- Tyhjillään
- Ei tietoa

Huom. inventointiaineisto on laadittu vuosien 2015-2017 välisenä aikana.

© Helsingin kaupunki
Aineistot: Inventointiaineisto 2015-2017/
ASKA, Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: E-MN/Kymp/Aska/Ase
19.10.2017

Pohjakerroksen liiketiloja Porvoonkadulla.

Alppilassa pohjakerrosten katutasen liiketilat ovat keskittyneet Porvoonkadun aukion ja siihen liittyvän Viipurinkadun varrelle. Muualla on vain satunnaisesti liiketiloja. 1910-luvun tiilestä muuratuissa pohjakerroksissa on alun perin ollut jonkin verran myymälätiloja.

Vaasankadulla on myymälä- ja ravintolatiloja poikkeuksellisen tiheään muuhun Alppiharjuun verrattuna. Sama koskee Vaasankadun ja Helsinginkadun välisiä kortteleita.

KATUTASOJEN TILOJEN KÄYTTÖ

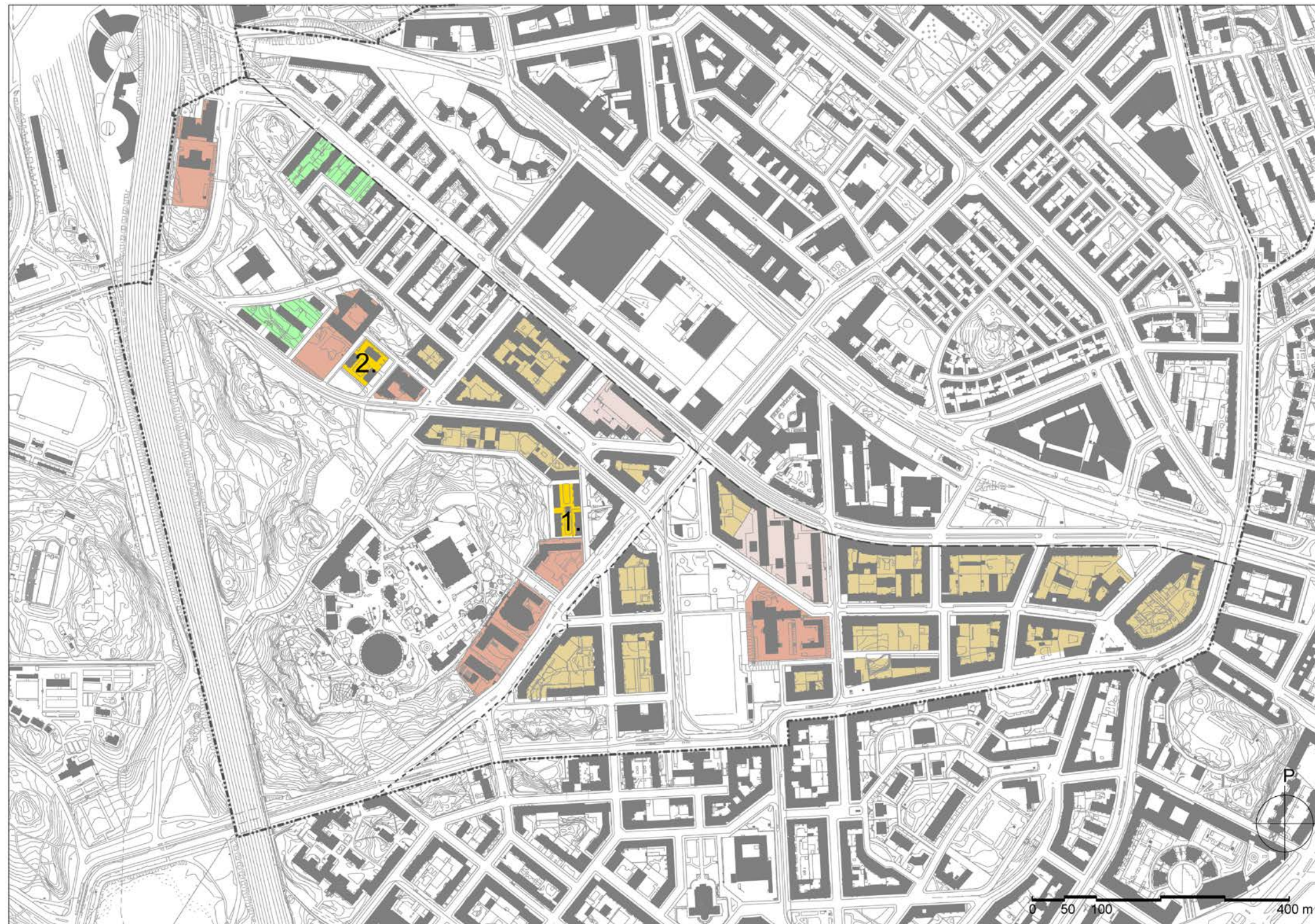

Vaasanpuistikon länsipuolella sijaitseva entinen kauppahalli on kauan ollut muussa käytössä. Pohjakerroksessa on edelleen myymälätiloja.

Helsinginkadun varrella kaupunielämä on vilkasta. Siellä on varsin monipuolisesti myymälöitä ym. pohjakerroksissa, jotka on jo alun perin suunniteltu myymälöiksi.

3. KORTTELIRAKENNE JA PIHAT

Alppiharjun, Vallilan ja Vanhan Hermannin ominaispiirteet

ALPPIHARJU KAUPUNKIVIHREÄ - pihat

ALUEELLE LUONTEENOMAISET PIHATYYPIT

- Avoimen korttelirakenteen puistomaiset pihat, joiden kasvillisuus soljuu alueen läpi
- Harjun kaupunginosalle tyypilliset monimuotoiset umpikorttelipihat
- 1960-luvun asfaltoidut kansipihat
- Yksittäiset epätavalliset puutarhamaiset pihat
1. 1800-1900-lukujen vaihteen puutalokorttelin museopihä
2. 1920-luvulla muotopuutarha (ent. sairaalakortteli)
- Julkiset pihat

- - - - Tarkastelualueen raja
- Kaupunginosan raja (rajaa alueen, jota tämä kartta koskee)
- - - Osa-alueen raja

ALPPILA

Alppilan itäosan umpikortteleiden pihoilla on vaihtelevasti kasvillisuutta ja melko runsaasti asfalttipintaisia pysäköintialueita. Kuvassa Alppilan luoteisosan poikkeuksellinen piha ison koivun varjossa.

Oikealla Alppilan puutarhapihoille johdattavia porttikäytäviä .

ALPPILA

Alppilan itäosan umpikortteleiden pihoilla on vaihtelevasti kasvillisuutta ja melko runsaasti asfalttipintaisia pysäköintialueita. Alueen länsisosan 1940–1960-luvulla kaavoitettujen avokortteleiden pihat ovat melko vihreitä ja puistomaisia. Keskiosan monelta eri rakentamisajalta peräisin olevien osien muodostamien korttelikokonaisuuksien pihoilla kasvaa melko runsaasti pihapuustoa ja pensaita, mutta siellä on myös laajoja pysäköintialueita. Muutamilla pihoilla on jäljellä kalliopaljastumia. Viipurinkadun itäpäässä 1960-luvun korttelin reunapuusto muodostaa kaupunkikuvallisesti merkittävän sommitelman yhdessä talon porrastuvien päätyjen kanssa. Alueelle epätyypillisen pihan muodostaa alueen reunalla Alppipuistoon avautuvan keuhkotautisten perheiden korttelin 1920-luvun muotopuutarhamainen pihasommitelma säännönmukaisine istutuksineen. Korttelin reunojen suuret lehmukset näkyvät katukuvassa merkittävinä kaupunkipuina.

Kuva: Näkymä Oy

Osa Alppilan pihoista ovat Harjulle tyypillisiä monimuotoisia korttelipihoja.

Alueen parhaiten säilyneitä puutarhapihoja on Siuntonkadun varrella.

Alppilassa on säilynyt yksi puutalokortteli, jonka piha on puutarhamainen kokonaisuus.
Kuva: Näkymä Oy

Alppilan länsiosassa on 1950-luvulla rakennettuja avokorttelien asuinrakennuksia, joiden pihakasvillisuus soljuu alueen läpi ja luovat alueelle puistomaisen tunnelman.

Alueella olevan entisen keuhkotautisten asuintalojen piha on vehreä puutarha. Kuva: Näkymä Oy

HARJU

Umpikortteleiden pihat on jaettu toisistaan muureilla ja aidoilla; alueella ei ole suuria yhtenäisiä korttelipihoja. Pihoilla on suuret korkeusvaihtelut ja niiden luonne vaihtelee asfalttipintaisista pysäköintialueista viihtyisiin vihreisiin keitaisiin. Pihoilla kasvaa yksittäisiä suuria puita. Monilla pihoilla on isoja avokallio-paljastumia. Helsinginkujalla on suuri korkea avokallio rakentamattoman talon paikalla. 1960-luvun lamellitilojen pihat ovat asfaltoituja pysäköintikansia.

Harjun pihoille tyypillistä on monimuotoisuus. Monella pihalla on avokalliota sekä yksittäispuita. Kuva: Näkymä Oy

Yksi Harjun kapeista pitkistä umpipihoista, joille on jyrkän maaston takia rakennettu kapeita pihatasoja ja penegerryksiä. Kuva: Näkymä Oy

Yhdellä pihalla kalliota on osin räjäytetty ja sen edustalle sijoitettu autopaikkoja. Kuva: Näkymä Oy

Pihoilta löytyy toisinaan puutarhamaisia ”vihreitä keitaita”. Kuva: Näkymä Oy

1960-luvun lamellitalojen pihat ovat asfalttipintaisia pysäköintikansia. Kuva: Näkymä Oy

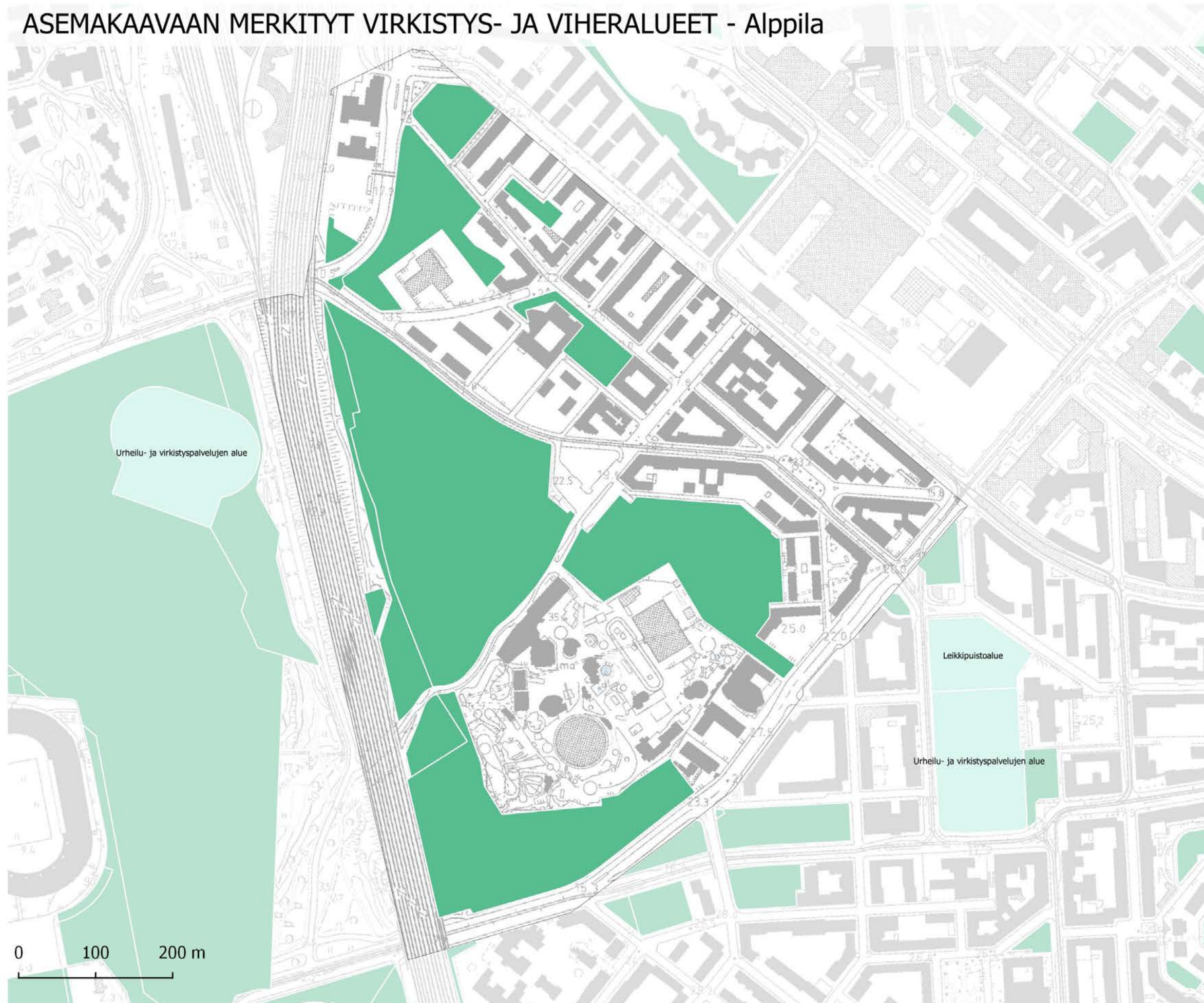
Harjun tiiviisti rakennettuja korttelipihoja Vaasankadun pohjoispuolella.

4. PUISTOT JA ISTUTUKSET

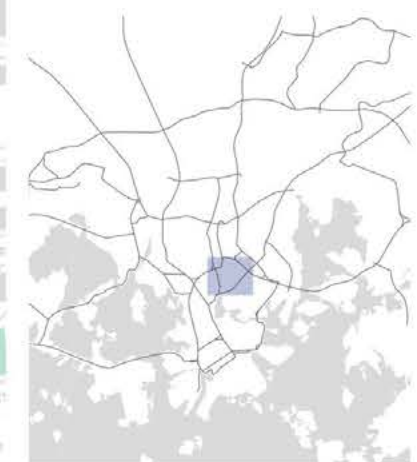

Näkymä kohti vasemmalla olevaa Alppilan mäkeä ja ravintolaa. Thorsten Waenerberg 1876. HKM, Finna

ASEMAKAAVAAN MERKITYT VIRKISTYS- JA VIHERALUEET - Alppila

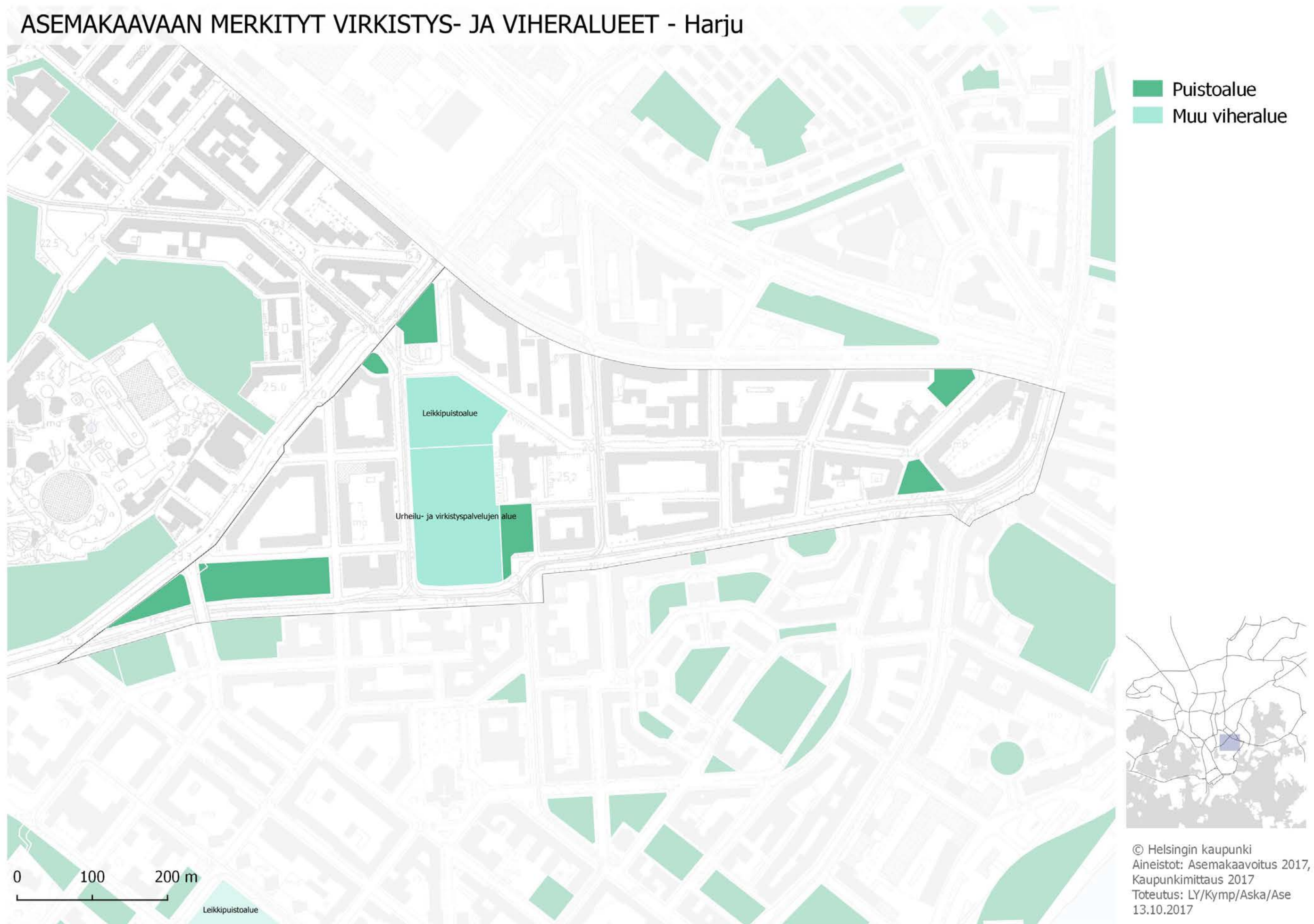

- Puistoalue
- Muu viheralue

© Helsingin kaupunki
Aineistot: Asemakaavoitus 2017,
Kaupunkimittaus 2017
Toteutus: LY/Kymp/Aska/Ase
13.10.2017

ASEMAKAAVAAN MERKITYT VIRKISTYS- JA VIHERALUEET - Harju

PUISTOJEN KEHITYS

Alppiharjun
nykyiset puistot

- Puisto
- Tarkastelualueen raja
- Osa-alueen raja

- ALPPILA
- 1. Alppipuisto
 - 2. Leninipuisto
 - 3. Loviisanpuistikko
 - 4. Savonpuisto
 - 5. Savonkadun puistikko
 - 6. Saimaanpuistikko
 - 7. Sipoonpuistikko
- HARJU
- 8. Josafatinkalliot
 - 9. Työläisäidinpuisto
 - 10. Brahenpuistikko
 - 11. Brahenpuisto
 - 12. Brahenkenttä
 - 13. Kaarlenpuisto
 - 14. Vaasanpuistikko
 - 15. Kinaporinpuisto

Seuraava teksti perustuu Katariina Peltolan laatimaan raporttiin ”Ennen II maailmansotaa asemakaavoitettu- ja, helsinkiläisiä puistoja” (Kaupunkisuunnitteluvirasto, 2012), Arkkitehtuuritoimisto Brantberg – Lindh – Lunkka Oy:n raporttiin ”Helsingin kantakaupungin rakennuskulttuuri-inventointi 1994”, Helsingin kaupungin arvoympäristökortteihin, Virearc - arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit Oy:n laatimaan aineistoon ”Kallio-Hermannin puistojen historiallinen ja kaupunkikuvallinen selvitys” vuodelta 2003, Näkymä Oy:n laatimaan Alppipuiston ympäristön yleissuunnitelmaan vuodelta 2016, Helsingin kaupungin HKR:n arkiston puistosuunnitelmiin, Helsingin karttapalvelun historiallisiin ilmakuviin sekä maastohavaintoihin.

ALPPILA

Alppilan puistoiksi ovat jääneet alueen mahtavimmat kallioalueet, jotka ovat olleet vaikeasti rakennettavia. Alppilan alueen länsiosa muodostaa itäisen kantakaupungin laajimman yhtenäisen viheralueen.

Alppipuisto (1.) ja Leninipuisto (2.) muodostavat yhtenäisen ja historiallisesti kerrostuneen viheraluekokonaisuuden tiiviisti rakennetussa Alppiharjun kaupunginosassa. Puistojen nykyinen sommitelma on syntynyt vaiheittain 1800-luvun puolivälistä 2010-lukuun mennessä.

Nykyisen Alppipuiston, Leninipuiston ja Linnanmäen aluetta käsiteltiin ensi kerran omana erillisenä kokonaisuutenaan Svante Olssonin vuonna 1913 laatimassa suunnitelmassa ”Ehdotus Eläintarhan puistoalueen itäisen osan järjestämiseksi”. Aiemmin puistoja oli suunniteltu osana laajempaa Eläintarhan puistokokonaisuutta. Sittemmin puistoalue on vähitellen pienentynyt useiden hankkeiden ja toimintojen lohkaistua sen pinta-alaa uusiin käyttötarkoituksiin. Suurin muutos puistoalueen laajuudessa tapahtui, kun entinen Vesilinnanmäki luovutettiin huvipuistokäyttöön 1950-luvulla. Puiston vieressä olevaa rautatiealuetta on myös hiljalleen levennetty, mikä on siirtänyt puiston länsireunaa lähemmäs puiston keskiosaa. Linnanmäen kävijämäärien lisääntyessä osia puiston alueesta on alettu käyttää pysäköintiin.

Alppipuiston läpi kulkeva pääkäytävä on puiston vanhinta kerrostumaa ja se on ollut kulkuyhteys jo 1800-luvulla. Töölönlahden rannalta pohjoiseen lampien ohi kulkeva leveä kävelyajotie on merkitty Knut Forsbergin alueelle laatimaan suunnitelmaan vuodelta 1865. Kulkuyhteys on säilynyt nykypäivään saakka, mutta sen linjaus on paikoin muuttunut alkuperäisestä.

Alppipuisto on ollut olennainen osa vanhaa Töölön puistoa, jonka rakentamisen Töölön puistoyhtiö käynnisti vuonna 1852. Töölön puiston perustaminen eteni suunniteltua hitaammin, mutta jo 1870-luvulle tultaessa puisto herätti huomiota kauneudellaan. Vuonna 1870 nykyisen Tivolitien pohjoispuolelle valmistui Töölön puistoyhtiön perustama ravintola ”Alppila”, jonka ympäristö suunniteltiin puutarhamaiseksi. Ravintolan paikka, siihen liittyneen katselutasanteen muuri sekä alueen käytävasommitelma ovat säilyneet. Ravintolan ympäristö on ollut nykyistä avoimempi ja sieltä on auennut näkymiä Alppipuistoon. Puiston pääkäytävän länsipuolella olevalle kukkulalle ravintola Alppilaa vastapäätä pystytettiin keisari Aleksanteri II:n vierailun kunniaksi paviljonki, joka myöhemmin palveli puiston käyttäjiä oleskelu- ja näköalapaikkana. Paviljonki on sittemmin tuhoutunut, mutta siihen liittyneet käytävät ja vanhat kiviportaat ovat säilyneet ja paikka toimii edelleen näköalatasanteena.

Yksi puiston keskeisimmistä alueista on 1800-luvulta peräisin oleva lampipuisto. Puiston keskiosan laaksoon on suunniteltu vesiaihetta jo vuonna 1865 Forsbergin laatimassa suunnitelmassa. Lammet näkyvät vuonna 1891 tehdyssä mittauksessa, jossa ne noudattelevat pääpiirteissään Forsbergin suunnitelman linjauksia. Vuosina 1912-1915 toteutettiin lampien kunnostus Svante Olssonin laatiman suunnitelman mukaan. Kunnostuksen yhteydessä perustettiin eri tasoilla olevia lammikoita, joiden välille rakennettujen betonisten patomuurien kautta vesi virtasi altaasta toiseen. Saduvesien lisäksi vettä juoksutettiin vesijohdosta pientä puroa pitkin. Lampiin saatiin vettä myös korkeasta suihkulähteestä. Lampien ympäristöön ja saareen tehtiin puu-, pensas- ja perennaistutuksia, lisäksi lampiin suunniteltiin istutettavaksi lumpeita. Lampipuiston uudistamiseksi laadittiin uusi suunnitelma jo vuonna 1927, sillä pohjoisimman lammen rantaan sijoitettiin uusi puhdistamorakennus. Uudistustöiden yhteydessä eteläistä allasta pienennettiin. Lampipuiston nykyinen ulkoasu perustuu pääosin 1980-luvulla toteutettuun peruskorjaukseen, jossa Lars Liljeforsin suunnitelmien mukaan lampia muotoiltiin uudelleen ja lisäksi niiden pohja ja rannat päällystettiin asfaltilla. Eteläisintä alasta laajennettiin niin, että sen keskelle muodostui saari. Vanhat padot purettiin ja lampialtaiden välille rakennettiin uudet padot.

Alppipuiston kaakkoisosassa on Auli Hietakangas-Kochin vuonna 1965 suunnittelema, Omenankukkapuistoksi kutsuttu alue, jossa on lukuisia omena- ja koristeomenapuita.

Alppipuiston itäpuolella oleva Leninipuiston nykyinen sommitelma perustuu puutarha-arkkitehti Maj-Lis Rosenbröjerin suunnitelmaan ja se on peräisin 1960-luvulta. Puistossa toteutettiin vuosina 2010-2015 Näkymä Oy:n suunnittelema peruskorjaus, jonka tavoitteena oli puiston alkuperäisen hengen säilyttäminen ja palauttaminen.

Loviisanpuiston (3.) itäkulmauksessa on alueen ainoa leikkipaikka, joka rakennettiin 1970-luvulla ja uudistettiin 2000-luvulla. Muilta osin puisto on avokalliota. Puiston itäreunaan rakennettiin leikkipaikan kunnostamisen yhteydessä avokallion yli kulkeva reitti portaittain. Sipoonpuiston avokallio täyttää lähes koko puiston. Sen länsipäähän 1950- tai 60-luvulla rakennettu leikkialue poistettiin 1990-luvulla. Savonpuisto (4.) ja Saimaanpuistikko (6.) ovat kallioisia puistoja, jotka rajautuvat länsireunastaan Savonkatuun. Savonpuiston pinta-ala pieneni huomattavasti 1960-luvun alussa, kun puiston keskelle rakennettiin suurikokoinen Alppitalo pysäköintialueineen, jolloin puistossa ennen sitä olleet muutamat rakennukset poistettiin. 1960-luvulla puiston länsiosaan rakennettiin reittejä ja nurmi-

alueita. Osa olemassa olevasta puustosta säilytettiin ja paikoin puustoa täydennettiin. Savonkadun linjausta muutettiin 1970-luvulla, jolloin Saimaanpuistikkoon tuli uusi kulmaus, johon rakennettiin reittejä ja istutettiin puita ja pensaita. Samoihin aikoihin Porvoonkadun luoteisosa suljettiin ajoneuvoliikenteeltä.

Savonkadun puistikko (5.) on pienialainen rakentamaton kallioalue Savonkadun länsipuolella.

HARJU

Brahenkentän (12.) puistoakselin paikalle oli vuoden 1901 kaavassa merkitty kuvioistutettu Brahenesplanadi, joka ulottui Helsinginkadulta Sturenkadulle saakka. Esplanadi-sommitelma korvattiin urheilukenttä- ja leikkialueilla, jotka on esitelty vuoden 1921 kaavassa. Kallion kenttänä tunnettu urheilukenttä, johon kuuluivat myös Brahenpuiston (11.) ja Kaarlenpuiston (13.) alueet, valmistui istutuksineen vuosina 1926-1930. Alussa Brahenkenttä oli lähinnä yleisurheilukenttä, jota ympäröi juoksurata. Myöhemmin se on muokattu pallokentäksi ja juoksurata on poistettu. 1980-luvulla kentän pinta muuttui hiekkatekonurmeksi ja 2010-luvun alussa kumirouhetekonurmeksi. Kentän reunan huoltorakennuksien määrä on lisääntynyt vuosien saatossa. Viimeisimpänä on rakennettu purjekattoinen katsomo 2000-luvulla. Brahenpuistoon perustettiin leikkipuisto Brahe vuonna 1951. Puiston avoin kenttämäinen sommitelma säilyi 1980-luvun peruskorjaukseen saakka, jolloin se muokattiin puistomaisemmaksi ja eri toiminnot eroteltiin toisistaan. Skeittipuisto sijoitettiin puiston lounaiskulmaan 2000-luvulla. Loppuvuodesta 2017 on käynnistynyt peruskorjaus, jossa kadun varren puurivit ja kahluuallas ovat ainoat alkuperäisestä Brahenpuiston sommitelmasta säilyneet aiheet. Kaarlenpuiston avoin kenttämäinen sommitelma säilyi 1960-luvun lopun peruskorjaukseen saakka, jol-

loin leikkialue rajattiin Helsinginkadusta istutusvyöhykkeellä. Leikkialueita on uusittu vuosien varrella useaan otteeseen. Brahenpuistikko (10.) säilyi rakentamattomana kallioalueena 1950-luvulle saakka, jolloin sinne rakennettiin yksinkertainen puistikko. Sen keskellä oli kenttä oleskeluun ja leikkiin. 1960-luvun lopulla eteläreunan puistokaistale lohkaistiin huoltoasemaksi. Koira-aitaus rakennettiin puistoon todennäköisesti 1980-luvulla. Työläisäidinpuisto (9.) rakennettiin Harald Carstensin suunnitelman pohjalta 1970-luvun alussa. Puistossa paljastettiin Panu Patomäen Työläisäiti-patsas vuonna 1996, jolloin puiston nimi vaihtui ja istutukset kunnostettiin.

Sturenkadun puistokulmaus on istutettu 1930-40-luvulla ja on Harjun alueen vanhimpia puistoja. Monilajisten istutusten keskellä sijaitsi pieni leikkikenttä, joka on myöhemmin poistettu. Sen istutukset ovat pääosin peräisin sen perustamisajalta.

Josafatinkalliot (8.) kaavoitettiin ensimmäistä kertaa rakennuskortteliksi vuonna 1901, ja puistoksi vasta vuonna 1985. Puiston suunnitteli vuonna 1986 Gretel Hemgård, ja se valmistui vuonna 1992. Suuri osa itsestään kylväytyneestä ja alueen asukkaiden omatoimisesti istuttamasta puustosta säilytettiin. Suunnitelmaa jouduttiin työmaavaiheessa sovittamaan kallioiseen maastoon, mm. leikkipaikka toteutettiin suunniteltua pienempänä ja poistettiin vuonna 2006.

Vaasanpuistikko (14.) oli 1980-luvulle asti katujen väliin jäävä kolmionmuotoinen puistikko, jossa oli istutuksia ja rakenteita. Sen keskiosaan rakennettiin käymälä vuoden 1952 kesäolympialaisia varten. Nykyisen Vaasanpuistikon on suunnitellut Lars Liljefors v. 1983. Se rakennettiin puiden kehystämäksi kaupunkiaukioksi metron rakentamisen yhteydessä, jonka asema avattiin v. 1984. Nykyisin sen itä- ja länsipuolella aiemmin olleet kadut on varattu jalankululle.

Kinaporinpuistikoksi (15.) nykyisin kutusuttu puisto rakennettiin 1950-luvulla leikkikentäksi, ja puisto nimettiin 1970-luvun alussa Kinaporinpuistoksi. Se muutettiin 2000-luvun alussa nykyisenkaltaiseksi oleskelupuistoksi (T. Hallakorpi, 2003). Hiekkakenttä muutettiin nurmialueeksi ja alueen poikki linjattiin pergolakäytävä kukkaistutuksineen. Puistikolle ominaista on avoin keskitila ja reunustavat suuret lehtipuut, joista 1950-luvulta säilyneet poppelit ovat kaupunkikuvallisesti erittäin merkittäviä hyvin suuren kokonsa vuoksi.

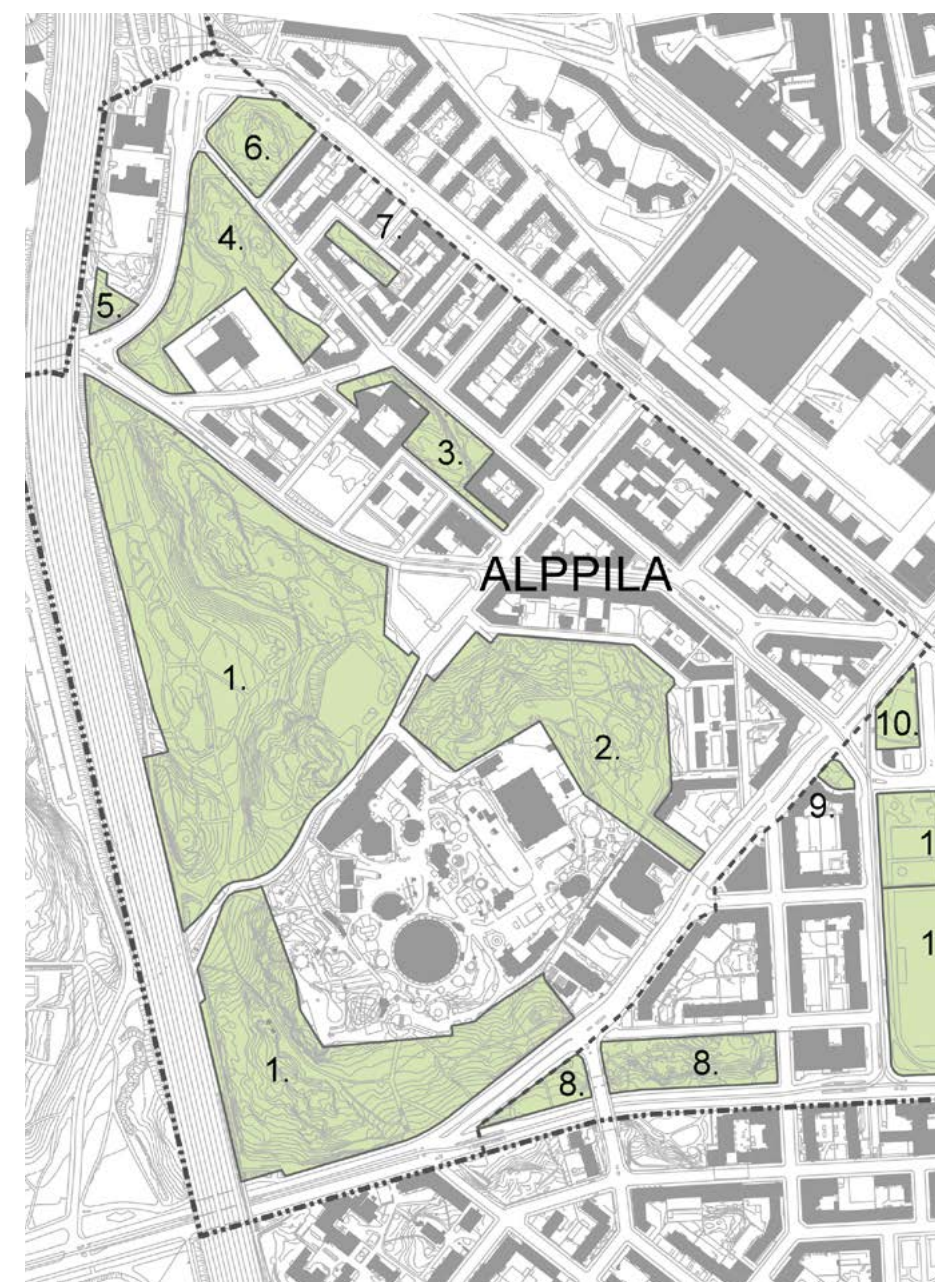
PUISTOJEN JA VIHERALUEIDEN OMINAISPIIRTEET JA ALUEKOKONAISUUDET

ALPPILA

Alppila sijoittuu suurmaisemassa kahden selänteen alueelle, joiden välissä Kotkankadun kohdalla on laakso painanne. Laakso jakaa kaupunginosan kahteen eriluonteiseen alueeseen. Pohjoisempi selänne muodostaa oman kallioisemman alueen ja eteläisempi alue on osa Alppiharjun laajan selänteen reunaa. Alppilassa on koko itäisen kantakaupungin korkein kohta, Vesilinnanmäki, +44 m (mpy). Suurmaisemassa pohjoisemman selänteen avokallioalueet erottuvat selvästi. Alppipuiston kallioselänne näkyy Töölönlahden yli avautuvan panoraaman taustana. Laet näkyvät kaupunkimaisemassa etelästä ja radan suunnasta sekä joistakin lähempänä olevista kaupunkitiloista, kuten Viipurinkadun laajan pysäköintialueen reunalta. Josafatinkalliot, Sturenkadun puistokulmaus, Alppipuisto ja Savonpuisto muodostavat kalliopuistoketjun, joka on suurmaiseman säilynyt osa kaupunkirakenteesta.

Alppilan tärkeimpiä maamerkkejä ovat korkeat luonnontilaiset avokalliot Savonpuistossa, Loviisanpuistossa ja Saimaanpuistikossa. Alppipuiston lounaiskulman kalliot ovat kaupunkikuvassa maamerkinomainen aihe silloin, kun ne tulevat kaupunkikuvassa esiin. Linnanmäen huvipuiston laitteen siluetti näkyy laajalle eri suuntiin kaupungissa muodostaen tunnistettavan maamerkin niin hyvässä kuin pahassa. Kulttuuritalo on Sturenkadun lakipisteen maamerkkirakennus, joka näkyy myös Kalliolanrinteen katunäkymän päätteenä. Alppilan kirkko on maamerkinomainen rakennus Viipurinkadun varrella. Alppitalo poikkeaa mittakaavallisesti muusta rakennuskannasta muodostaen möhkälemäisen maamerkin alueen pohjoisosaan.

Porvoonkadun ja Viipurinkadun risteys sijoittuu korkealle topografiaan ja sen katuaukiolta avautuu näkymiä katuja pitkin moneen suuntaan. Porvoonkatua luoteeseen avautuu mielenkiintoinen polveileva pitkä katunäkymä. Viipurinkatua länteen avautuu vehreä näkymä Alppipuistoon. Samoin itään Porvoonkadun päätteenä näkyy Brahenkentän puistojulkisivu ja sen takana Aleksis Kiven peruskoulun rakennus. Savonpuiston ja Saimaanpuistikon korkeiden avokallioiden lakialueilta avautuvat laajat panoraamanäkymät kaikkiin ilmansuuntiin. Länsi-Pasilan eteläreunan polveileva kortteli piirtyy vahvasti siluettiin. Alppi- ja Leninpuistoista avautuu useita panoraamanäkymiä lähes kaikkiin ilmansuuntiin. Näköalat avautuvat kallioiden lakialueilta, jotka toimivat luontaisina näköalapaikkoina. Laajan puistoalueen sisällä avautuu monipuoliset ja vaihtelevat puistonäkymät. Puistoalue on monen kaupunkinäkymän elävöittäjä liittyessään pitkiltä matkoilta katujulkisivuihin. Alueen merkittävin näkymä avautuu Alppipuiston lounaiskulman avokallioilta: laaja kaupunkipanoraama Töölönlahden yli koko kantakaupunki siluettinaan.

- ALPPILA**
1. Alppipuisto
 2. Leninpuisto
 3. Loviisanpuistikko
 4. Savonpuisto
 5. Savonkadun puistikko
 6. Saimaanpuistikko
 7. Sipoonpuistikko

Savonpuiston ja Savonkadun kallioreunaa. Taustalla Saimaanpuistikko. Kuva: Näkymä Oy

Savonkatua rajaa sen reunoilla olevat kalliopuistot Savonpuisto, Savonkadun puistikko, Saimaanpuistikko ja kuvasta ulos rajautuva Alppipuisto.
Kuva: Näkymä Oy

Alppipuiston eteläosan kallioilla on tärkeä näköalapaikka. Tässä valokuva paikalta lounaaseen. Töölönlahden vastarannalla näkyy Kansallisooppera, Finlandiatalo ja niiden takana Helsingin tärkeitä maamerkkejä – mm. Kansallismuseon torni. Kuva: Näkymä Oy

Loviisanpuiston kallioden edustalla on leikkipuisto. Kuva: Näkymä Oy

HARJU

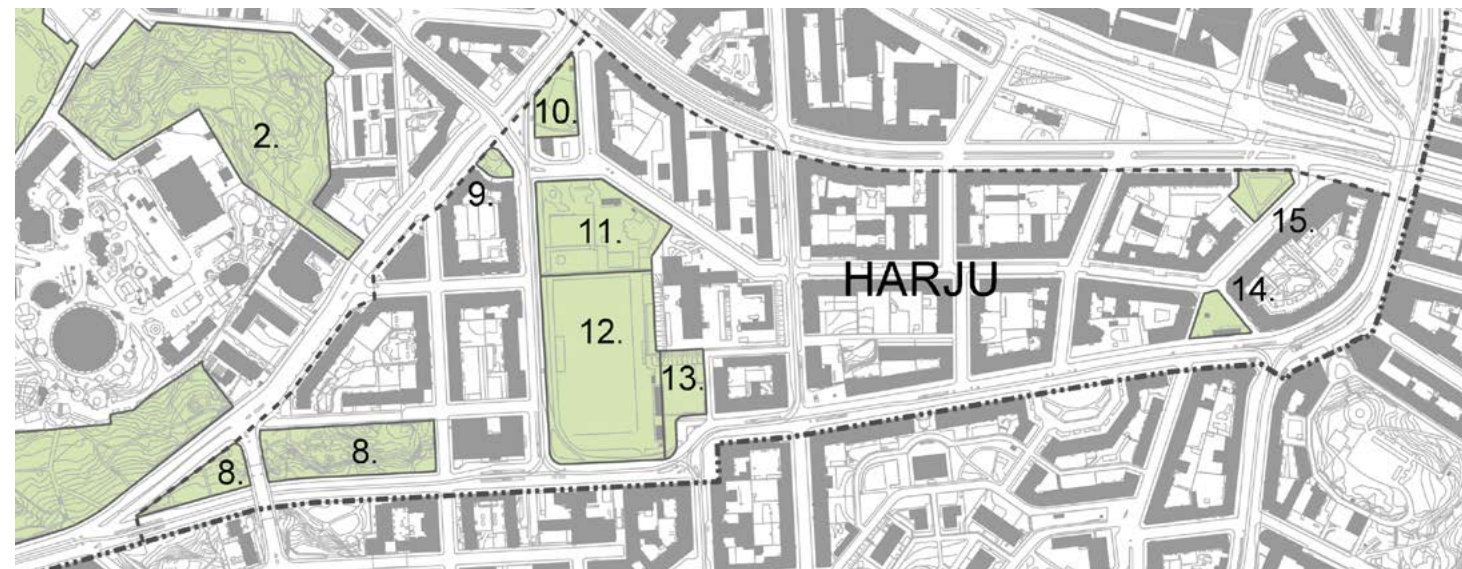
Nimensä mukaisesti Harju sijoittuu suurmaisemas-
sa itä-länsisuuntaisen selänteen päälle, jonka lakea
Vaasankatu halkoo. Korttelit viettävät laelta melko
jyrkästi kohti Helsinginkatua ja Aleksis Kiven katua.
Brahenkentän puistoakseli sijoittuu alueen keskelle
pohjois-eteläsuuntaisen laakson pohjalle. Sen länsipu-
olella loput Harjusta sijoittuu Alppilan ylängön reunar-
inteille.

Alueelle tyypillisiä ja tunnusomaisia ovat katuja pit-
kin aukeavat topografiset näkymät. Pinnanmuodon
näkyminen luo näkymiin mielenkiintoa ja tunnistet-
tavuutta. Katse seuraa ”mäkiä” ylös ja alas. Alueen
tärkein kaupunkirakenteellinen näkymäakseli kulkee
Brahenkentän poikki, ja se päättyy etelässä Kallion
kirkon torniin. Vaasankatua pitkin aukeaa pitkä näkymä
koko kaupunginosan läpi, jonka päätteenä lännessä on
Aleksis Kiven peruskoulu. Alueelle tyypillinen on myös
Helsinginkadun bulevardinäkymä. Josafatinkallion lael-
la on näköalapaikka, josta aukeaa näkymiä ympäröiv-
ille korttelialueille. Helsinginkadun ylittävä silta ke-
hystää katua pitkin aukeavat näkymät omanlaiseksi.
Sen pääteenä on Kaarlenkatu 15.

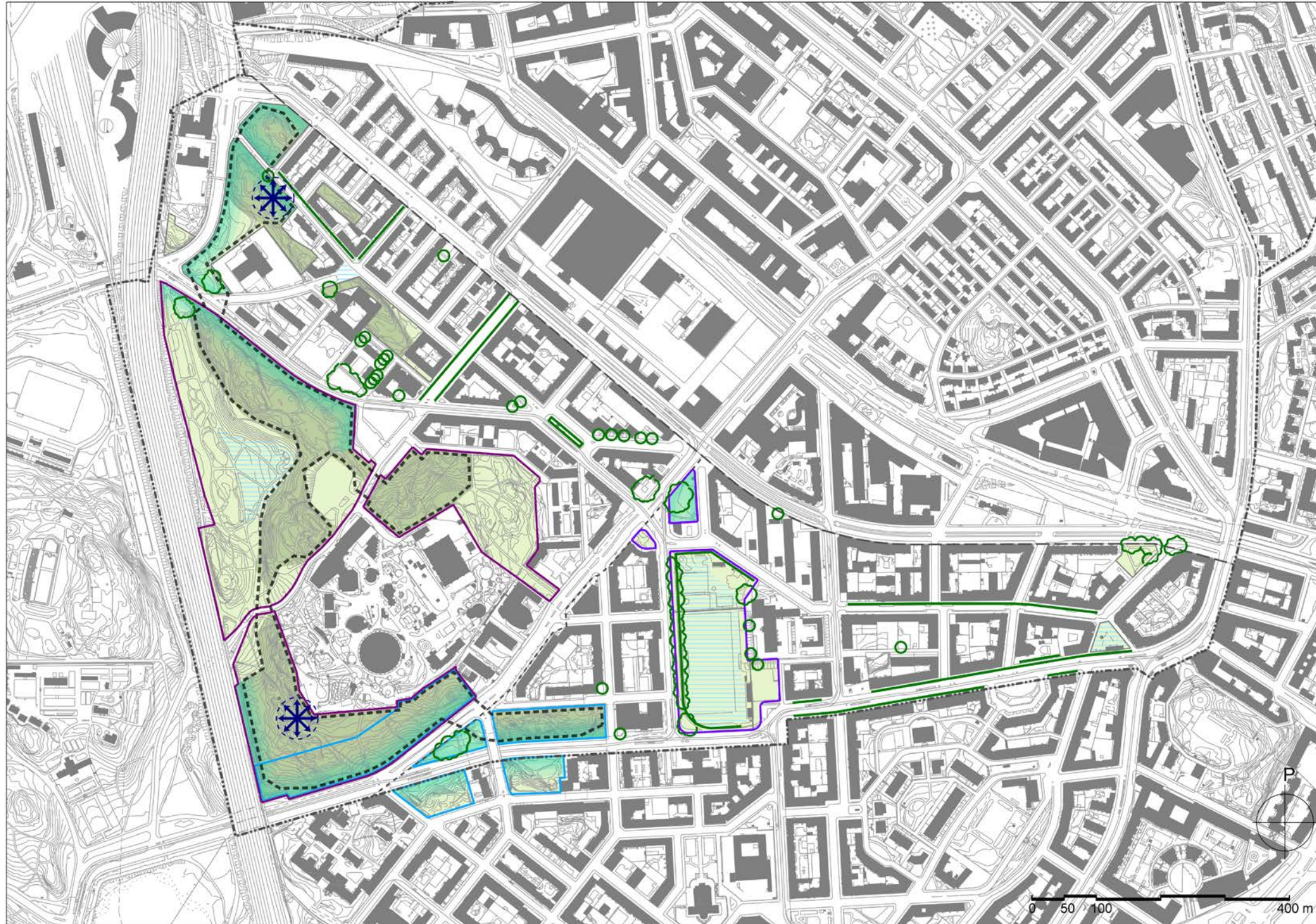
Mäen päällä sijaitseva Aleksis Kiven peruskoulun rak-
ennus muodostaa alueellisen maamerkin. Alueelta
avautuu näkymiä ympäristössä oleville maamerkeille,
kuten Kallion kirkolle. Josafatinkallioiden ehyet avoka-
lliit, jotka ovat pääosin säilyneet louhimattomina,
toimivat Helsinginkadun länsipään tunnusomaisena
maamerkinä.

Helsinginkatua Harjun länsiosassa reunustavat kalliopuistot, jotka muodostavat portin kadulle.
Kuva: Näkymä Oy

- HARJU
- 8. Josafatinkalliot
 - 9. Työläisäidinpuisto
 - 10. Brahenpuistikko
 - 11. Brahenpuisto
 - 12. Brahenkenttä
 - 13. Kaarlenpuisto
 - 14. Vaasanpuistikko
 - 15. Kinaporinpuisto

Alppiharjun, Vallilan ja Vanhan Hermannin ominaispiirteet
ALPPIHARJU KAUPUNKIVIHREÄ - puistot ja katuistutukset

- KAUPUNKIKUVA JA -TILA**
- Kaupunkikuvallisesti merkittävä/tärkeä puurivi
 - Kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävä puu/puuryhmä
 - Tärkeä näköalapaikka, josta avautuu moneen ilmansuuntaan pitkät näkymät
 - Kaupunkikuvassa merkittävä puistojulkisivu
- PUISTOILLE ERITYISIÄ OMINAISPIIRTEITÄ**
- Puistojen vähäisyys itäosassa ja runsaus länsiosassa
 - Kalliopuistot; puisto tai puiston osa, josta suuri osa on avokalliota
 - Alueella olevat avoimet julkiset tilat
 - Alueen läpi kulkeva merkittävä avokallioiden ketjumainen jatkumo, "kalliorintama"
 - Lenininpuiston ja Alppipuiston säilyneiden osien muodostama historiallinen puistokokonaisuus
 - Sturenkadun ja Helsinginkadun risteykseen muodostuva monesta puistosta koostuva puistojen portti (Sturenkadun puistokulmaus, Josafatinkalliot, Diakoniapuisto, Alppipuiston eteläosa)
 - Brahenkadun puistoakseli (Brahenkenttä, Kaarlenpuisto, Braahenpuisto, Brahenpuistikko, Työläisäidinpuistikko)
- Tarkasteluvuonon raja

ALPPILAN PUISTOT JA PUISTIKOT

Alppipuiston lammet toukokuussa 2016. Kuva: Näkymä Oy

Näkymä Alppipuiston avointa aluetta kohti lampien yli johtavalta sillalta. Toukokuu 2016.
Kuva: Näkymä Oy

Alppipuiston eteläosan ns. Omenankukanpuistoa. Kuva: Näkymä Oy

Alppilan puistoiksi ovat jääneet alueen mahtavimmat kallioalueet, jotka ovat olleet vaikeasti rakennettavia. Alueen puistojen tärkein ominaispiirre onkin ehyet laajat luonnonkalliot puiston pääelementtinä. Kallioalueiden reunoilla olevia tasaisempia alueita on käsitelty puistomaisesti; kallioalueiden reunoilla on nurmialueita, koristeistutuksia ja puistokäytäviä. Kallioalueiden painanteet ovat enimmäkseen vesakoituneet, mikä heikentää kallioiden kaupunkikuvallista ilmettä ja näkyvyyttä. Alppilan alueen länsiosa muodostaa itäisen kantakaupungin laajimman yhtenäisen viheralueen.

- Alppipuisto ja Leninipuisto muodostavat yhtenäisen ja historiallisesti kerrostuneen viheraluekoko-

naisuuden tiiviisti rakennetussa Alppilan kaupunginosassa. Ne muodostavat yhdessä Eläintarhan alueen kanssa ympäristöhistoriallisesti arvokkaan kokonaisuuden, jonka puistohistoria ulottuu 1850-luvulle. Alppi- ja Leninipuiston muodostava kokonaisuus on pienentynyt 1950-luvulta lähtien, kun Vesilinnanmäki luovutettiin huvipuistokäyttöön. Linnanmäen huvipuisto jakaa aiemmin laajan yhtenäisen puistoalueen osiin.

- Alppipuisto on historiallisen Töölön puistoyhtiön ydinalueita. Puiston ydin on Lampipuisto, joka on omaleimainen keidasmainen laakso ja se on peräisin

1800-luvulta. Se kunnostettiin 1910-luvulla Svante Olssonin suunnitelman mukaan ja sen nykyinen asu on peräisin Lars Liljeforsin 1980-luvulla laatimasta peruskorjauksesta. Puistossa on komeita lehmuksia ja tammia. Osa puistokäytävistä on säilynyt 1800-luvulta asti. Merkittäviä ovat myös puiston avoimena säilytettävät kallioalueet, ja puiston eteläosan omenapuupuiston omenapuut ja pensaat, jotka ovat perua Auli Hietakangas-Kochin vuonna 1965 laaditusta suunnitelmasta. Ns. omenankukkapuiston lajistoon kuuluu mm. Keskas-lisäykseen otetut omenapuuharvinaisuudet 'Linnanmäki' ja 'Tumma kaunotar'.

Lenininpuisto vastavalmistuneen kunnostuksen jälkeen vuonna 2014. Kuva: Näkymä Oy

Lenininpuisto on kunnostettu 2010-luvulla mutta sen 1960-luvulta peräisin oleva Maj-Lis Rosenbröijerin sommitelma on hyvin säilynyt. Kuva: Näkymä Oy

- Leninipuisto on nykyisin 1960-luvun perussommitelman mukainen ja hyväkuntoinen, sillä se on kunnostettu 2010-luvulla. Sen tärkeitä säilytettäviä ominaispiirteitä on sen 1960-luvulta peräisin oleva Maj-Lis Rosenbröijerin suunnittelema perussommitelma, kasviharvinaisuudet sekä liuskekivialueet ja vesiaihe.

- Loviisanpuistossa on alueen ainoa leikkipaikka. Puiston avokallio muodostaa Porvoonkadun suuntaan kaupunkikuvallisesti merkittävän kalliojulkisivun, joka on paikallinen maamerkki.

- Sipoonpuiston avokallio täyttää koko puiston, ja se on reunoiltaan pahoin vesakoitunut. Länsipään leikkialue on poistettu jo kauan sitten. Puisto on visuaali-

nen vailla suurempaa käyttöarvoa.

- Savonpuisto ja Saimaanpuistikko luovat puistomaisen julkisivun Alppilan länsireunaan, joka on kaupunkikuvallisesti hyvin merkittävä. Sen pääteeman on siloisten ja ehyiden avokallioiden nauha, joka nousee dyynimäisesti kohti Aleksis Kiven katua. Kallioiden laelta avautuu laajat panoraamanäkymät. Laaja avokallioketju jatkuu etelään Alppipuistoon ja itään Loviisanpuistoon pienempänä sormena. Savonpuiston länsiosassa on 1960-luvulla rakennettu puistoalue vapaa-ajaksi käytävään ja nurmialueineen. Sen Viipurinkadun reunan puusto on kaupunkikuvallisesti merkittävänä sisääntuloaiheena Alppilaan saapuessa.

- Savonkadun puistikko on pienialainen rakentamaton kallioalue Savonkadun länsipuolella, joka on jäänyt liikennealueiden puristuksiin. Aluetta ei miellä puistoksi ja se on pinta-alaltaan niin pieni, ettei puistoketju tunnu jatkuvan Savonkadun yli.

Alppilan puistoille ominaista ovat:

- Laajuus
- Jyrkät, selväpiirteiset ja avoimet kallioreunukset
- Korkeat näköalapaikat kallioiden lakialueilla
- Laajat puistojulkisivut kaupunkikuvassa

ALPPIPUISTO JA LENININPUISTO

Arvot ja ominaispiirteet 1:3000

Alppipuisto ja Leninipuisto muodostavat merkittävän viheralueen tiiviisti rakennetussa Alppiharjun kaupunginosassa. Puistot ovat kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuuriin kannalta merkittäviä kaupunkipuistoja. Puistojen nykyinen sommitelma on syntynyt vaihteittain 1800-luvun puolivälistä 2010-lukuun mennessä. Monen Keskus-kasvin lisäyslähte kasvaa puistoalueella.

- Vanhimmat puistomaiseksi rakennetut osat 1800-luvun puolivälistä eteenpäin**
- Alppipuisto on ollut historiallisen, vuonna 1851 perustetun Töölön puistoyhtiön ydinalueita.
- Ravintola Alppipaviljongin (Alpphyddan) paikka (1870-1951)**
- Keisaripaviljongin kukkula ja keisaripaviljongin paikka**
- Kukulalle rakennettiin paviljongin keisarin vierailun kunniaksi vuonna 1876
- Puiston laajuus Svante Olssonin puistosuunnitelmassa vuodelta 1911**
- Suunnitelmassa Eläintarhan rautatien itäpuoleista osaa käsiteltiin ensi kerran omana kokonaisuutenaan.
- Lampipuisto**
- Alppipuiston keskeinen, laakson pohjalla oleva lampipuisto on piirretty jo Forsbergin vuoden 1865 suunnitelmaan. Lampien ympäristön keidasmainen nykyasu perustuu vuoden 1985 peruskorjaukseen. Alueen rehevä kasvillisuus on arvokas ja edustaa Helsingissä harvinaista woodland garden -tyyppistä istutustyyliä, jossa kerroksellisuus koostuu sekä eri ikäisistä että eri korkuisista kasveista.
- 1800-luvulta säilynyt yhteys puiston läpi**
- Töölönlahden rannalta pohjoiseen puiston vesiaiheen ohi kulkeva leveä käveläajotie näkyy Forsbergin Töölön puistoyhtiölle tekemässä suunnitelmassa vuodelta 1865. Yhteys on säilynyt nykypäivään saakka, mutta sen linjaus on paikoin muuttunut alkuperäisestä.
- 1800-luvun puistokäytävät**
- 1900-1950-lukujen puistokäytävät**
- 1950-l jälkeiset puistokäytävät**
- Arvokas historiallinen rakennus**
- Vesilinna, rakennettu vuonna 1876
- Uusi vesilinna, rakennettu vuonna 1938
- 1960-luvun miljö**
- Leninipuisto**
- Alunperin näyttelypuistoksi rakennetun Leninipuiston alkuperäinen 1960-luvun yleisilme ja keskeiset tyylipiirteet ovat säilyneet melko vähäisin muutoksin. Sen puutarhataiteellisesti erityisen arvokas kokonaissommitelma perustuu arvostetun puutarha-arkkitehti Maj-Lis Rosenbröjerin suunnitelmaan ja on suunnittelijan tuotannon edustava esimerkki. Puistossa kasvaa monia kasviarvinaisuuksia.
- Omenankukkapuisto**
- Omenankukkapuistossa kasvaa arvokkaita koristeomenapuita ja -pensaita, mm. Keskus-lisäykseen otetut ainutkertaist omenapuut 'Linnanmäki' ja 'Tumma kaunotar'.
- Kallioalueet**
- Kalliometsät ja avokalliot ovat olennainen osa puiston alkuperäistä sommitelmaa. Laajat kallioalueet ovat kaupunkikuvallisesti merkittäviä.
- Puistosta aukeava merkittävä kaupunkinäköymä**
- Puiston kallioilta avautuu laajoja panoraamanäkymiä Helsingin keskustan siluettiin Töölönlahden yli sekä Pasilan suuntaan
- Puiston sisäinen tärkeä näköymä**
- Voimakkaasti kaupunkikuvaan vaikuttava puistojulkisivu**
- Maisemallisesti merkittävä puistopuu**
- Julkinen taideteos**
- Linnanmäen huvipuistoalue**
- Linnanmäki on suomen suosituin matkailukohde ja Suomen suosituin huvipuisto, jonka toiminta on jatkunut yli 60 vuoden ajan.

HARJUN PUISTOT JA PUISTIKOT

Brahenkentän puistoakseli on alueen vanhin (1920-luku) ja tärkein puistokokonaisuus. Sen olennaisin ominaispiirre on suureksi kasvaneiden puiden kehystämä avoin kaupunkitila, joka mahdollistaa pitkät näkymät mm. alueen maamerkkirakennukselle Aleksis Kiven peruskoululle. Puistokokonaisuus edustaa 1900-luvun alkuvuosikymmenten tyyppillistä sommittelua, jossa erilaiset toiminnalliset kenttä-alueet on liitetty toisiinsa säännöllisin istutusaluein, joille ominaista ovat puurit ja vapaamuotoiset pensassommitelmat.

Brahenkentän itälaidalla on Aleksis Kiven koulu, joka on yksi alueen julkisista pihoista. Kuva: Näkymä Oy

Brahenkenttä nähtynä Aleksis Kiven koulun pihalta länteen. Kuva: Näkymä Oy

Brahenkenttä jäädytetään talvisin luistinradaksi. Tässä kuvassa hahmottuu hyvin kentän laajuus ja sen rajautuminen katujen reunoilla oleviin lehmuksiin. Kuva: Näkymä Oy

Kaarlenpuiston leikkikenttä. Kuva: Näkymä Oy

Työläisäidinpuisto on osa Brahenkentän puistoakselia. Kuva: Näkymä Oy

- Vaasanpuistikko muodostaa nimestään huolimatta kaupunginosassa tärkeän aukiotilan, joka liittyy Kurvin alueen solmukohtaan. Puistikolle tunnusomaiset voimakkaasti kalteva pinta ja kolmiomainen muoto muodostavat omaperäisen kaupunkitilan, mitä voimistaa sen taustaa kehystävät puustutukset. Alatasoon Helsinginkadun reunaan rakennettu poikittainen metrosisäänkäyntirakennus pilaa kaupunkitilan potentiaalin estämällä näkymät ja liittymisen Kurvin kaupunkitilaan. Samalla aukiolle tulee takapihanomainen tunnelma.

- Kinaporinpuistikko oli alunperin 1950-luvulta peräisin oleva leikkikenttä, joka muutettiin 2000-luvun alussa nykyisenkaltaiseksi oleskelupuistoksi. Hiekkakenttä muutettiin nurmialueeksi ja alueen poikki linjattiin pergolakäytävä kukkaistutuksineen. Puistikolle ominaista on avoin keskitila ja reunustavat suuret lehtipuut, joista 1950-luvulta säilyneet poppelit ovat kaupunkikuvallisesti erittäin merkittäviä hyvin suuren kokonsa vuoksi. Puisto muodostaa kaupunkirakenteellisen vihreän ”henkireiän” Harjun umpikortteleiden joukossa.

Vaasanpuistikko on aukio Helsinginkadun ja Hämeentien sekä Vaasankadun välissä. Sen rakennettiin nykyisenkaltaiseksi metroaseman avaamisen yhteydessä 1980-luvun alussa. Silloin aukiolle rakennettiin sen eteläreunaa rajaava metron sisäänkäyntirakennus. Kuva: Näkymä Oy

Vaasanpuistikon pohjoispuolta. Kuva: Näkymä Oy

Kinaporinpuistikon suurikokoiset poppelit näkyvät kauas. Kuva: Näkymä Oy

- Josafatinkallioiden puisto säilyi luonnontilaisena kallioalueena 1980-luvun loppupuolelle asti, kunnes alue rakennettiin puistoksi, joka valmistui vuonna 1992. Senkin jälkeen puiston pääaiheena ovat ehyet luonnontilaiset avokalliot, joiden lomaan käytäväverkosto ja puistoaiheet on hienovaraisesti sommiteltu. Asfalttikäytävät on sovitettu kalliomaastoon. Puiston vesiaihe putouksineen on puiston tärkein puutarhataiteellinen aihe.

- Sturenkadun puistokulmaus on istutettu 1930-40-luvulla ja on Harjun alueen vanhimpia puistoja. Monilajisten istutusten keskellä sijaitsi pieni leikkikenttä hiekkalaatikkoineen. Alkuperäiset istutukset ovat paljolti säilyneet ja ovat tätä nykyä kaupunkikuvallisesti erittäin merkittäviä. Puisto on jatkumoa Josafatinkallioille ja yhdistää sen Alppipuistoon. Puiston kaupunkikuvallinen merkitys ja kaupunkirakenteellinen sijainti ovat erittäin tärkeitä alueen isojen katujen risteyksessä Harjun kaupunginosaan saavuttaessa. Puistokulmaus muodostaa vapaan solmukohdan, ”Harjun kärjen”.

Harjun alueelle ominaista ovat:

- Puistojen vähyys ja pienikokoisuus
- Brahenkentän aksiaalinen puistokokonaisuus

Josafatinkalliot
rakennettiin puistoksi
1990-luvulla.
Kuva: Näkymä Oy

Sturenkadun ja
Helsinginkadun kulmassa
on kiilamainen puisto.
Kuva: Näkymä Oy

KATUISTUTUKSET JA KATUNÄKYMIIEN MERKITTÄVÄ PUUSTO

ALPPILA

Osalla kaduista on puurivejä, kuten tässä Kotkankadulla. Kuva: Näkymä Oy

Viipurinkadun varren lamellitalot ja niiden kulmauksissa olevat istutukset. Kuva: Näkymä Oy

Katutilojen luonne vaihtelee suuresti johtuen alueen erityyppisistä kortteleista. Itäpäässä katutilaa reunustavat korkeat umpikorttelit, keskiosaa matalammat korttelit puutaloineen ja länsipäässä selkeät avokorttelit. Alppilan ”keskustan” muodostaa Viipurinkadun ja Porvoonkadun risteyksen aukiotila, jonka keskellä on kivetty torimainen alue puuistutuksineen. Aukio näkyy samankaltaisena jo vuoden 1932 ilmakuvasa. Sen yleisilme on nuhjuinen ja erilaiset kaupunkitekniset rakenteet häiritsevät kaupunkikuvaa ja -tilaa. Aukion länsipäässä on katualueella puistikkomainen kolmionmuotoinen kulmaus, joka on kaupunkirakenteellisesti tärkeä laajennus aukiolle – ns. vihreä viihtyisä kulma. Viipurinkadun varrella Alppilan kirkon sisäänvedetyn julkisivun kohdalla muodostuu aukionomainen

tila, jossa kasvaa komea yksittäissalava. Porvoonkadun ja Karjalankadun risteykseen on muodostettu aukio 1980-luvulla katkaisemalla Karjalankatu. Aukio on samaa 1980-luvun tyyliä kuin Vaasanpuistikko. Sturenkadun ja Porvoonkadun risteys on kaupunkirakenteellinen solmukohta. Kotkankatu on alueen ainoa puukujanne, jonka katutilan molemmin puolin kasvavat koivut. Porvoonkadun reunan kaavan mukainen puurivi ei ole toteutunut kuin kadun länsipäässä, jossa on vanha lehmusrivi kortteleiden kohdalla. Myös Karjalankatua reunustaa puurivi Porvoonkadun ja Aleksis Kiven kadun välissä. Katutilan reunaan on kaavassa varattu istutusalueita, joista osa on istutettu ja osa ei; kuten Loviisankadun puuttuva puurivi. Katutilan mitta-kaava onkin väljä.

Alppilan kirkon edustalla on aukiomainen tila ja komeita hopeasalavia.

Karjalankadun pohjoisosaa. Kadulla on istutusalue, jossa on nurmea ja puurivi.

Porvoonkadun ja Karjalankadun risteys on katkaistu ajoneuvoliikenteeltä ja rakennettu aukioksi. Kuva: Sakari Mentu

Inkoonkadun taustalla näkyy Loviisanpuiston kallioseinämät. Kuva: Näkymä Oy

Viipurinkadun ja Porvoonkadun kulmassa on aukiomainen oleskelutila. Kuva: Näkymä Oy

HARJU

Sturenkadun reunassa kasvaa lehmuksia. Vasemmalla Kulttuuritalo.
Kuva: Näkymä Oy

Helsinginkadun varressa kasvavat puut on istutettu kadun reunoille.
Kuva: Näkymä Oy

Aleksis Kiven kadun puustoa Dallapénpuiston vieressä.
Kuva: Näkymä Oy

Katutila mukailee alueen topografiaa. Harju jää tärkeiden pääkatujen keskelle, jotka ovat Sturenkatu, Helsinginkatu, Aleksis Kiven katu ja Hämeentien ns. ”Kurvi”. Niistä Aleksis Kiven katu ja Helsinginkatu ovat kaupunkikuvallisesti merkittäviä puistokatuja, jotka vehreyttävät muuten kivistä kaupunginosaa. Myös alueen sisäistä pääkatua, Vaasankatua, reunustaa pihlajarivistö. Kadut rajautuvat pääosin umpikortteleiden taloriveihin, mikä tekee katumiljööstä hyvin urbaanin. Porvoonkadun 1960-luvun lamellitalojen kohdalla on avoin korttelirakenne ja ”väljä” tunnelma. Helsinginkadun länsipäässä katutila muuttuu täysin erilaiseksi – kallioiden välissä kulkevaksi leveähköksi katutilaksi, jota vapaamuotoiset istutukset kehystävät.

Piha-alueiden puuston ja istutusten vaikutus katukuvassa

Aleksis Kiven kadun ja Porvoonkadun välissä olevat lamellitalot ja niiden kulmauksissa olevat istutukset avartavat katutilaa. Kuva: Sakari Mentu

5. KAUPUNKITILA, MAAMERKIT, KATUYMPÄRISTÖ, TORIT, AUKIOT JA KESKEISET "SOLMUKOHDAT"

ALPPIHARJUN POHJOISOSA

Alppiharjun pohjoiskärjen kallio kuuluu Saimaanpuistikkoon, josta avautuu näkymä kohti Itä-Pasilaa. Aleksis Kiven kadun toisella puolella näkyvät Pasilan konepajan säilyneet asuinrakennukset.

Seuraavassa tarkastellaan Alppiharjun kaupunginosan ominaispiirteitä kaupunkitilan näkökulmasta, mitkä ovat kaupunkitilan keskeiset tunnistettavat tekijät, väylät, maamerkit, torit ja aukiot ja "solmukohdat". Käsitteistö on kaupunkitilan analyysissä vakiintunutta ja perustuu mm. Kevin Lynchin esittämiin käsitteisiin kirjassa *The Image of the City*.

Alppiharjun länsi- ja keskiosan keskeiset ominaispiirteet on alun perin määritelty vuosina 1901 ja 1907

voimaan astuneissa asemakaavoissa. Helsingin 12. kaupunginosa oli v. 1901 asemakaavan mukaan kolmiomainen maa-alue, jota rajoittivat etelässä Helsinginkatu, lännessä rautatie ja Pasilan ratapihan eteläosa sekä koillisessa Sörnäisten satamarata. Vuonna 1959 Aleksis Kiven kadun ja satamaradan väliset teollisuuskorttelit siirrettiin Vallilan osaksi. Tässä yhteydessä 12. kaupunginosa sai nimekseen Alppiharju.

Alppilan länsiosan rakentamista sääteli vuonna 1907

Alppiharjun pohjoispäässä kohtaavat Aleksis Kiven katu ja Ratapihantien vilkas väylä. Risteyksen kohdalla kohoaa Saimaanpuistikon kallio, taustalla Saimaankadun 1930-1940-luvulla rakennetut kerrostalot.

vahvistettu kaavan muutos, joka oli kaupungingeodeetti, insinööri W.O.Lillen allekirjoittama. Kaavaan liittyvän rakennusjärjestyksen mukaan alueelle sai rakentaa korkeintaan kolmikerroksisia asuinrakennuksia.

Kaava-alueen läntisenä rajana on rautatie, jota kohti Alppipuiston kalliorinteet viettävät. Reunavyöhykkeen idyllinen, pohjois-eteäsuuntainen laaksotila purouoman yhdistämine puistolampineen on myöhemmin jäänyt laajenevan rata-alueen alle. Nykyään Alppipuiston

1910-luvulla rakennettu koulurakennus on saanut näkyvän paikan korkealla Pasilan ratapihan yläpuolella. Koulupihalle johtaa silta ratapihantien yli.

kallioselänteet muodostavat kaupunginosan maisemallisen rajan ja puistojulkisivun. Kallioalue jatkuu Savonkadunpuiston, Savonpuiston ja Saimaanpuistikon puolelle.

Alppiharjun luoteispään kortteli on asemakaavassa sijoitettu ratapihan rajalle ja siihen on 1910-luvulla rakennettu Eläintarhan kansakoulu, nykyinen Pasilan peruskoulu, joka on saanut näkyvän paikan korkealla Pasilan ratapihan yläpuolella.

Liikenneväylien solmukohtaan on kevyelle liikenteelle rakennettu siltoja ja maastoportaita.

Luoteisosan kaupunkirakenteelle on kaavassa mahdollisesti pyritty luomaan selkeä reuna, mutta käytännössä tämä ei ole toteutunut, ehkä osittain siksi, että kalliomaaston asettamia rajoituksia ei kaavassa pyritty ratkaisemaan. Alppiharjun luoteis- ja pohjoispään vaihteleva topografia huomattavine tasoeroineen on myös asettanut suuria haasteita kasvavan kaupungin liikenneratkaisuille. Itä-Pasilan lounaiskulman kohdalla Alppiharjun pohjoispään uudet sillat ja maastoportaat muodostavat omalaatuisen, kevyen lii-

kenteen ja autoliikenteen solmukohdan, jossa kohtaavat Ratapihantie, Aleksis Kiven katu ja Teollisuuskatu.

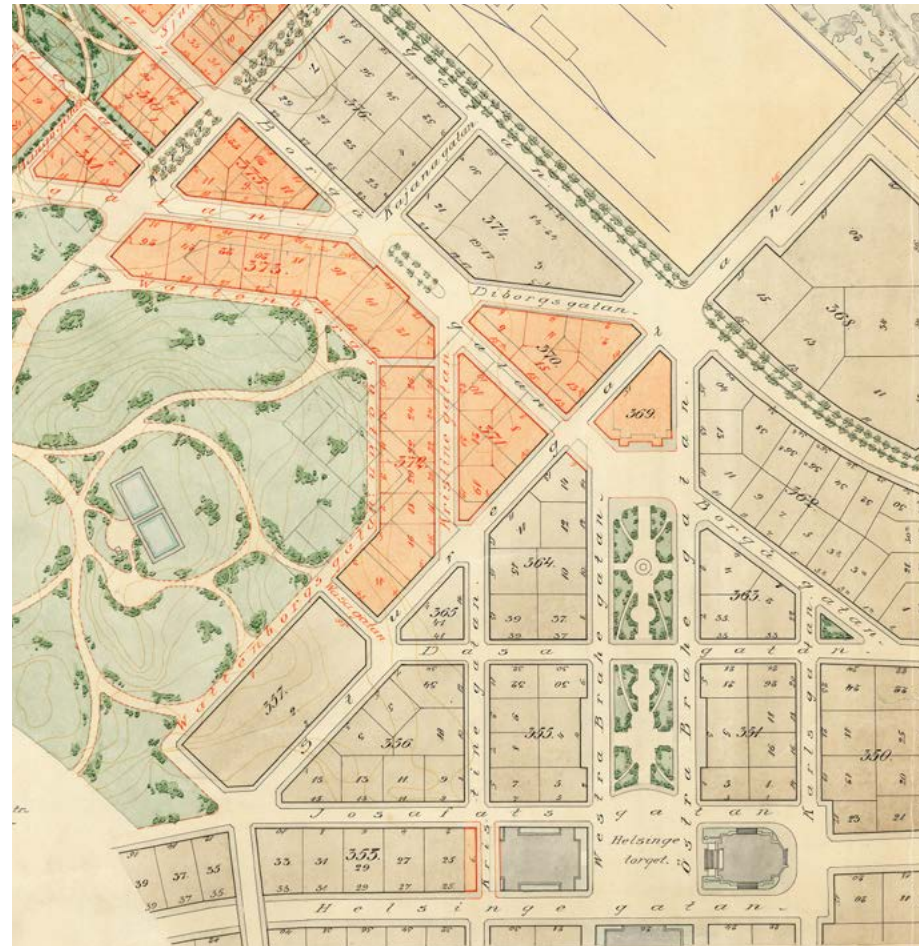
BRAHENPUISTON YMPÄRISTÖN SOLMUKOHDAT

Professori Gustaf Nyströmin avustuksella laaditussa 10.-12. kaupunginosien asemakaavassa 1901 määriteltiin varsin pitkälle ne asemakaavalliset yleislinjat, joiden mukaan kaupunginosat rakentuivat seuraavien 50 vuoden aikana, ts. korttelirakenne, katuverkko ja aukoiden sijainti. Kaavan kantavana kaupunkitaiteellisenä ajatuksena oli Unioninkadun pääakselin jatkaminen Kallion kirkolta pohjoiseen. Sommitelman poikittainen pääakseli muodostui kaupunginosien rajalla sijaitsevasta, viertotiet Töölönlahden pohjoispuolella yhdistävästä Helsinginkadusta. Akselien leikkauskohtaan oli hahmoteltu koko Pitkäsillan pohjoispuolen kaupunkielämän keskus, Helsingintori, siihen liittyvä esplanadi sekä neljä suurta julkista rakennusta.

Alppiharjun keskiosaa hallitsee asemakaavassa suunniteltu risteäviin katulinjoihin ja 45 asteen koordinaation vaihtoon perustuva aukoiden ja säteittäiskatujen järjestelmä, joka toteutuessaan olisi ollut 1800-luvun jälkipuoliskon eurooppalaisten kaupunkisuunnitteluperiaatteiden kouluesimerkki.

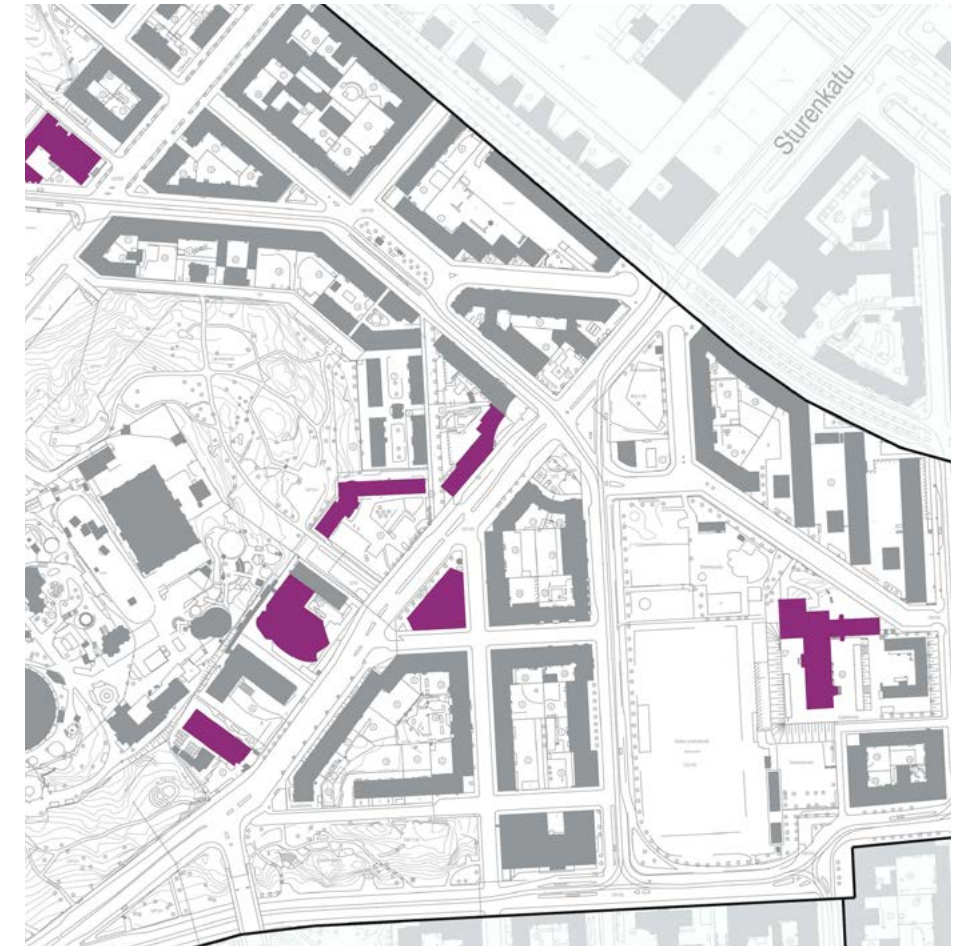
Asemakaavassa on esitetty seuraavan kolmen keskeisen, aukion järjestelmä, jotka nyt muodostavat kaupunkirakenteen solmukohtia:

- Sturenkadun linjaan nähden poikittainen, suorakaiteen muotoinen avokulmainen liikenneaukio, jonka kulmista lähtevät säteittäiskatuina Viipurinkatu ja Itäinen Brahenkatu. Koillisreunan muodostaa Aleksis Kiven katu puukujanteineen.

Asemakaavakartassa v. 1907 on esitetty Alppiharjun keskiosan aukio- ja katulinjat kuten jo 1901.

- Porvoonkadun, Viipurinkadun ja Kirstinkadun leikkauskohdasta luoteeseen Porvoonkadun suuntaan suunniteltu avokulmainen aukio, jonka keskiosassa on kaksi puuriviä.
- Helsinginkadun esplanadin pohjoispäähän, Porvoonkadun risteykseen suunniteltu avokulmainen aukio, jonka pohjoisena rajana on risteävien katulinjojen rajaama kolmion muotoinen kortteli 369.

Nykytilanne. Kartta Helsingin kaupunki

Monesta syystä Aleksis Kiven kadun, Porvoonkadun, Sturenkadun, Helsinginkadun kunnianhimoisen esplanadisunnitelman ja itäisen ja läntisen Brahenkadun muodostaman kokonaisuuden kantava ajatus on kadonnut jo melko varhain ja alueen kaupunkitila tuntuu hajonneen liian suuren mittakaavan, liian leveiden ajoväylien ja selkeiden korttelinrajojen puuttumisen takia.

Porvoonkadun ja Sturenkadun risteys on kaupunkirakenteellinen solmukohta. taustalla Aleksis Kiven koulu ja Brahenpuisto. Oikealla korttelin kärkeen ”koverrettu” Työläisäidin puisto. Kuva: Näkymä Oy

Arkkitehtuuritoimisto Käpy ja Simo Paavilaisen alustavan idean pohjalta professori Esko Kahri suunnitteli 1980-luvulla Sturenkadun ja Porvoonkadun risteysen nelikerroksisen terveysasema- ja asuinrakennuksen, jonka julkisivuun lähellä sijaitseva Kulttuuritalo on ikään kuin painanut muotonsa. Kuva Sakari Mentu.

Brahenpuiston länsipuolella olevan korttelin pohjoiskärkeen on rakennuksen sijaan perustettu puistikko ja Sturenkadun vastakkaisella puolella on 1980-luvulla päädytty vastaavasti kovertamaan Porvoonkadun ja Sturenkadun risteyskulmaa. Kaupunkitilan kannalta tämä ratkaisu on ollut ristiriitainen, koska sen sijaan, että Läntisen Brahenkadun selkeä rakennusrintama rajaisi nykyisen Brahenpuistikon, on muodostunut sinänsä ansiokkaiden pyrkimysten leimaama, melko hahmoton kaupunkitila.

Brahenpuistikko on sijoitettu huoltoasema. Tähän kortteliin oli v. 1901 asemakaavassa kaavailtu julkinen rakennus Helsingin aukion esplanadin päätteeksi. Kuva Sakari Mentu

PORVOONKADUN AUKIOTILA

Nimettömäksi jääneellä aukiolla oli aikaisemmin raitiolinja 3:n päätepysäkki. Porvoonkadun ja Viipurinkadun rajaaman kiilamaisen korttelin kärjessä sijaitseva nelikerroksinen talo, Porvoonkatu 17, muodostaa aukiolle näyttävän päätteen. Rakennusmestari Heikki Kaartisen v. 1913 suunnittelema talo edustaa wieniläisvaikutteista myöhäisjugendia.

Vuoden 1901 asemakaavassa esitettiin Porvoonkadun, Viipurinkadun ja Kirstinkadun leikkauskohdasta luoteeseen ulottuva, Porvoonkadun suuntainen avokulmainen aukio, jonka keskiosassa oli kaksi puuriviä. Aukiomainen kaupunkitila on jäänyt nimettömäksi. Sitä reunustavat eri ikäiset ja eri korkuiset rakennukset yksikerroksisista puurakennuksista 8-kerroksisiin lamellitaloihin.

HELSINGINKATU

Kallion ja Alppiharjun kaupunginosien rajalla sijaitseva Helsinginkatu on vuoden 1901 asemakaavasta lähtien ollut tämän laajemman kaupunkialueen itä-länsisuuntainen pääkatu.

Hämeentieltä Kaarlenkadulle ulottuva itäinen osuus on luonteeltaan hyvin urbaani, molemmilta puolilta 6-7 kerroksen korkeisten rakennusrintamien rajaama katutila, joka reunustavine puuriveineen noudattaa keskieuropalaista bulevardityyppiä. Katulinja porrastuu vasemmalle Kaarlenkadun kohdalla ja pohjoisreuna avautuu Brahenkentän puistoalueen suuntaan. Kentän lounaiskulmassa sijaitsevan Urheilutalon kohdalla katu on molemmin puolin rakennusten rajaama, sen jälkeen katutilan määrittelevät pohjoissivulla Josafatin kalliorinne ja Linnanmäen etelärinne, eteläpuolella taas Tauno Palon rinnepuisto ja Diakonissalaitoksen alue, kunnes katu alittaa rautatiesillan ja jatkuu Mannerheimintien suuntaan myötäillen Töölönlahden pohjoisreunaa.

Kaarlenkadun ja Helsinginkadun vilkkaaseen risteykseen liittyvä kaupunkitila, jossa korttelin sisäänvedetty kulma rajaa myymälöiden ja kahviloiden eteen pienen aukion, on säilynyt muistumana vuoden 1901 asemakaavasta. Helsinginkadun linja jakautui tähän kohtaan suunnitellun julkisen rakennuksen kohdalla kahdeksi katulinjaksi, joista eteläinen jatkui edelleen Helsinginkadun nimisenä Töölön suuntaan.

Asemakaavakartassa v. 1907 on esitetty Helsinginkadun linjaa ja Helsinginaukiota kuten jo 1901.

ALEKSIS KIVEN KATU

Aleksis Kiven kadun linjaus ja keskiosan puukujanne periytyvät vuoden 1901 asemakaavasta. Kadun luonne Pasilan konepaja-alueen ja Alppiharjun pohjois-osan rajalla on muuttunut konepaja-alueen asuinkortteleiden valmistuessa ja asemakaavaratkaisussa on luotu näköyhteyttä kadun yli jatkamalla v. 1907 asemakaavan katulinjoja kaupunginosan rajan yli.

Aleksis Kiven kadun tunnusomainen loiva kaari, joka alkaa Sturenkadun itäpuolella, erottaa toisistaan Vallilaan kuuluvat pohjoispuolen teollisuuskorttelit ja eteläsivun asuinkortteleiden tasakorkuisen, 1910-luvulta 1930-luvulla rakentuneen rintaman. 1960-luvulla rakennetun pankin ATK-keskuksen jälkeen käytävämäinen, suljettu katutila avartuu Harjun ruumishuoneeseen liittyvän Dallapénpuiston kohdalla. Katu päättyy Harjun alueeseen kuuluvan Kinaporinpuiston jälkeen Hämeentien risteykseen. Katulinjan suuntaa jatkaa Sörnäisten puolella Pääskylänkatu.

Aleksis Kivenkadun kadun ilmettä leimaa Alppiln kohdalla uudisrakentamisen mittakaava ja muotokieli. Poikkikatuojen linjoja pitkin jatkuvat näkymät konepaja-alueen suuntaan.

Aleksis Kiven kadun katulinja kaartaa Fleminginkadusta itään. Etualalla rakennusmestari Karl Taipaleen 1908 suunnittelema kivitaho.

HARJUN JA ALPPILAN KATUTILAT

Harjukatu nousee jyrkästi Helsinginkadulta Vaasankatua kohti.

Harjun alueen ensimmäisen asemakaavan ja rakennusjärjestysten mukainen katutila oli kapea ja korkea: kaupunginosan sisällä sallittu rakennuskorkeus oli 17,5-20 metriä (4-5 kerrosta), avoimilla paikoilla ja Helsinginkadun varrella 23 metriä (6-7 kerrosta). (BLL 1994)

Harjukadun näkymä Vaasankadun suunnalta kohti Helsinginkatua.

Harjukadun mäki laskee pohjoiseen kohti Aleksis Kiven katua.

Näkymä Siuntionkadulta. Vasemmalla oleva rakennus on Arkkitehti-toimisto Jukka Turtiaisen suunnittelema vuodelta 1994..

Alppilassa kaavaa ja rakennusjärjestystä muuttamalla rakennuskorkeus rajoitettiin ja katutila jäi pääasiassa matalaksi ja kapeaksi. Alppilan saneerauksessa alueen matala yleisilme säilytettiin Kotkankadun länsipuolella. (BLL 1994)

HÄMEENTIEN KURVI

Kurvi Hämeentie Kurvin talon (Hämeentie 52- Helsinginkatu 2) 7. kerroksen parvekkeelta nähtynä. Valokuva Reijo Piispanen, 1981. HKM.

Hämeentien Kurvi

Alppiharjun itäisenä päätteenä on pääkatujen risteyksen kohdalle muodostunut merkittävä kaupunkirakenteellinen solmukohta.

”Kurvin” alue on Kallion, Harjun, Vallilan, Sörnäisten ja Hermannin kaupunginosien liikenteellinen solmukohta, jossa liikennevirrat jakautuvat Helsinginkadulle ja Hämeentielle, ja varsinkin julkisen liikenteen solmukohta, jossa metroasema, linja-autoliikenne ja useat raitiovaununlinjat kohtaavat. Kaareva, aukiomainen katutila on kantakaupungin vilkkaimpia. Siihen liittyvä tärkein näkymäakseli on itä-länsisuuntainen Helsinginkatu. Arkkitehtonisena maamerkinä on pääkatujen risteyksessä sijaitsevan, arkkitehti Gösta Juslénin suunnitteleman asuinkerrostalon tornimainen pääty.

Solmukohtaa hallitsee suuri mittakaava ja liikenne. Kaartuva katulinjaus korostaa dynaamista vaikutelmaa. Katupuustoa ei ole, sen sijaan on katuun säteittäin liittyvien Kulmavuorenkadun, Vilhonkadun ja Katri Valan puiston puustolla tärkeä merkitys katukuvassa.

Suurkaupunkimaisuutta luovat 1950-1960-luvuilla rakennetut liiketalojen va-
paasti seisovat volyymit rasterijulkisivuineen, joihin liittyvät alempien kerrosten
ravintola- ja myymälätilat suurine näyteikkunoineen.

Hämeentien ja Helsinginkadun rajaaman korttelin kärjessä kohoaa arkkitehti Gösta Juslénin piirtämä tornimai-
nen rakennusvolyymi Kurvin maamerkiksi ja Helsinginkadun porttiaiheeksi.

Kallion kaupunginosan puolella sijaitseva Kurvin rakennus on saa-
nut nimensä pohjakerroksen kahvilan mukaan. Kuva Mainosrengas
Oy n. 1971, HKM

VAASANPUISTIKKO - AUKIO JA PUUSTIKKO

Ortoilmakuvassa näkyy Vaasanpuistikon huoltoasema, 1969, Helsingin karttapalvelu, ilmakuvat

Nykyisen Vaasanpuistikon paikalla oli aikanaan Shellin huoltoasema, jota kiersivät kadut. 1971, Kari Hakli, HKM

Vaasanpuistikko Helsinginkadun suunnalta kuvattuna. Helsinginkadun reunaan myöhemmin rakennettu metroaseman uloskäynti eristää aukion katutilasta. Etelään viettävä kivetty toritaso on aurinkoinen ja oleskelun kannalta suostuisa, mutta tummansävyinen metropaviljonki on tehnyt paikasta jalankulun läpikulkualueen.

6. VAALITTAVAT OMINAISPIIRTEET JA ARVOKAS KULTTUURIYMPÄRISTÖ

KAUPUNKIKUVAN VAALITTAVAT OMINAISPIIRTEET

Karttapiirroksissa esitetään kaupunginosan ominaispiirteiden analyysin pohjalta Alppiharjun alueen erityisesti vaalittavat kaupunkikuvalliset ominaispiirteet seuraavasti:

Koko kantakaupungin mittakaavassa merkittävä, hyvin tunnistettava maamerkki

- Vesilinnat, vanha ja uusi
- Linnanmäki
- Kallion kirkko ja torni

Maamerkki

- Kulttuuritalo
- Aleksis Kiven koulu
- ent. Eläintarhan kansakoulu

Merkittävä yhtenäinen katutila

- Pyrkimykset yhtenäiseen kaupunkikuvaan näkyvät Helsinginkadun varressa

Muu merkittävä katutila

- Hämeentien katutila Kurvista sillalle
- Sturenkatu Wallininkadulta Porvoonkadulle

Katuaukio, katualueeseen liittyvä julkinen tila

- Kaarlenkadun kulma
- Korttelikulman sisäänveto Helsinginkadulla
- Vaasanpuistikko
- Porvoonkadun ja Aleksis Kiven kadun välinen 60-luvun lamellitalokortteli etupihamaisine alueineen.

- Kulttuuritalon etupiha

Kaupunkikuvassa merkittävä yhtenäinen julkisivu

- Aleksis Kiven kadun korttelijulkisivu, kortteli
- Helsinginkadun pohjoispuolen julkisivut

Kaupunkikuvassa merkittävä julkisivun korostus

- Kulttuuritalo ja sen naapurissa olevat entiset tai nykyiset opetusrakennukset
- Harjun alueen vaasan puistikkoa reunustavat myöhäisjugendia edustavat kerrostalot

Merkittävä asemakaavallinen akseli (toteutunut tai suunniteltu)

- Helsinginaukion esplanadin pohjois-eteläsuuntaainen akseli Unioninkadun akselin jatkeena

Merkittävä solmukohta

- Porvoonkadun aukiotiila
- Sturenkadun ja Porvoonkadun risteys

Merkittävä kaupunkirakenteen reunavyöhyke

Reunavyöhykkeitä ovat esimerkiksi

- Brahenpuistoon reunan kerrostalot
- Aleksis Kiven kadun kulman jugendtyylisen kivitalon julkisivu Brahenpuistikon suuntaan
- Vesilinnankatua reunustava talorintama
- Alppipuiston ja Sammonpuiston puoleiset julkisivurintamat

Näkymäakselit

- keskeiset näkymäakselit on esitetty karttakaavioissa

Kaupunkikuvan kannalta voimakas puistojulkisivu

- Alueen lounaisosan kalliorinteet
- Alueen luoteisosan kalliorinteet

• ARVOKAT VAALITTAVAT KOKONAISUUDET

- Oman hyvin säilyneen kokonaisuutensa muodostavat Kirstinkujan varrella sijaitsevat neljä puista asuinrakennusta. Kaupunki rakennutti ne vuokrataloiksi omille työntekijöilleen ja ne valmistuivat arkkitehti A. Nybergin mallipiirustusten mukaan vuonna 1909. Samaan työväenasuntomiljööseen liittyvät vielä Kumpu-nimisen asunto-osakeyhtiön 1910-luvun alussa valmistuneet rakennukset (Porvoonkatu 12).
- Porvoonkadun ja Aleksis Kiven kadun välisten korttelien ominainen mitoitus, pitkänomaiset sisäpihat ja tiheästi sijaitsevat poikkikadut ovat 1900-luvun alun rakennusjärjestyksen kanssa muodostaneet lähtökohdat kaupunginosan erityiselle mittakaavalle ja Helsingin oloissa poikkeukselliselle rakennustyypille, kaksikerroksisille kerrostaloille, joiden pohjakerros on muurattu tiilestä ja toinen kerros on puurakenteinen. Tämän kauden rakennuksia on säilynyt erityisesti Siuntionkadun varrella. Näiden rakennusten lomaan 1950-luvulla rakennetut kolmi- ja nelikerroksiset lamellit muodostavat oman ajallisen kerroksensa kaupunkikuvassa.

KULTTUURIHISTORIALLISTA ARVOKKAAT PUISTOT JA SUOJELUTILANNE

- Kaupunki rakennutti korttelin 382 yhtenäiseksi kokonaisuudeksi suunnitellut kerrostalot tuberkuloosien henkilöiden asunnoiksi vuosina 1924-1931.
- Vuosikymmenen aikana Vaasankadun varren korttelit rakennettiin lähes valmiiksi ja katu sai pitkälle nykyisen ilmeensä. Rakennusten korkeus ja volyymi pysyivät pääosin samanlaisina kuin 1920-luvulla.
- Sturenkadun pohjoissivun opetus- ja kulttuurialan rakennusrivi muodostaa omaleimaisen, pääosin 1950-luvulla rakennetun kokonaisuutensa, jota hallitsee Alvar Aallon suunnitteleman Kulttuuritalon punatiilinen salijulkisivu. Modernille puistosuunnittelulle ominaisia maisema-arkkitehtuuriratkaisuja edustava Leninipuisto täydentää osaltaan tätä kokonaisuutta.
- Arkkitehtien Niili Kokkon ja Toivo Korhosen suunnittelemat 1960-luvulla suunnittelemat uudet lamellitaloryhmät
- ARVOKKAAT VAALITTAVAT JULKISET RAKENNUKSET
- Alppiharjun ensimmäiset julkiset rakennukset olivat asutuksen laitamille sijoittuneita kouluja ja lastentarhoja. Sijainniltaan keskeisin on vuonna 1908 i Helsinginkadun varrelle valmistunut, Wivi Lönnin suunnittelema Ebeneserkoti. (sr-1, suojeltu asemakaavassa)
- Valter Jungin ja Emil Fabritiuksen suunnittelema Se-

migradskyn entinen pienten lasten koulu.

- Entinen Helsingin kauppaoppilaitos, Sturenkatu 2, arkkitehti Jalmary Peltonen 1956. Koulu toimi rakennuksessa vuoteen 1996 saakka.

RAKENNUSSUOJELULAILLA SUOJELLUT KOHTEET

- Kulttuuritalo, arkkitehti Alvar Aalto 1957, suojeltu rakennussuojelulailla
- Helsingin kotitalousopettajaopisto, arkkitehdit Elma ja Erik Lindroos 1955, suojeltu rakennussuojelulailla

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKAS RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

- Alppilan kirkko, Keijo Ström ja Olavi Tuomisto 1957, rakennettu kulttuuriympäristö 2009-kohde

KULTTUURIHISTORIALLISTA ARVOKKAAT PUISTOT

ALPPILA

Alppilan kirkko sekä Kulttuuritalo ovat RKY-kohteita. Alppilan alueen puistoista ainoastaan pieni osa Alppipuistosta on suojeltu. Leninipuisto ja Alppipuisto ovat arvoympäristökohteita, ja niiden muodostama kokonaisuus tulisi suojella niiden erittäin suuren arvokirjon vuoksi. Niillä on erityisesti kaupunkikuvallista ja -rakenteellista, puutarhataiteellista ja historiallista arvoa. Puistojen sosiaalinen- ja käyttöarvo on erityisen

suuri tiheästi asutun alueen tärkeimpänä viheralueena.

HARJU

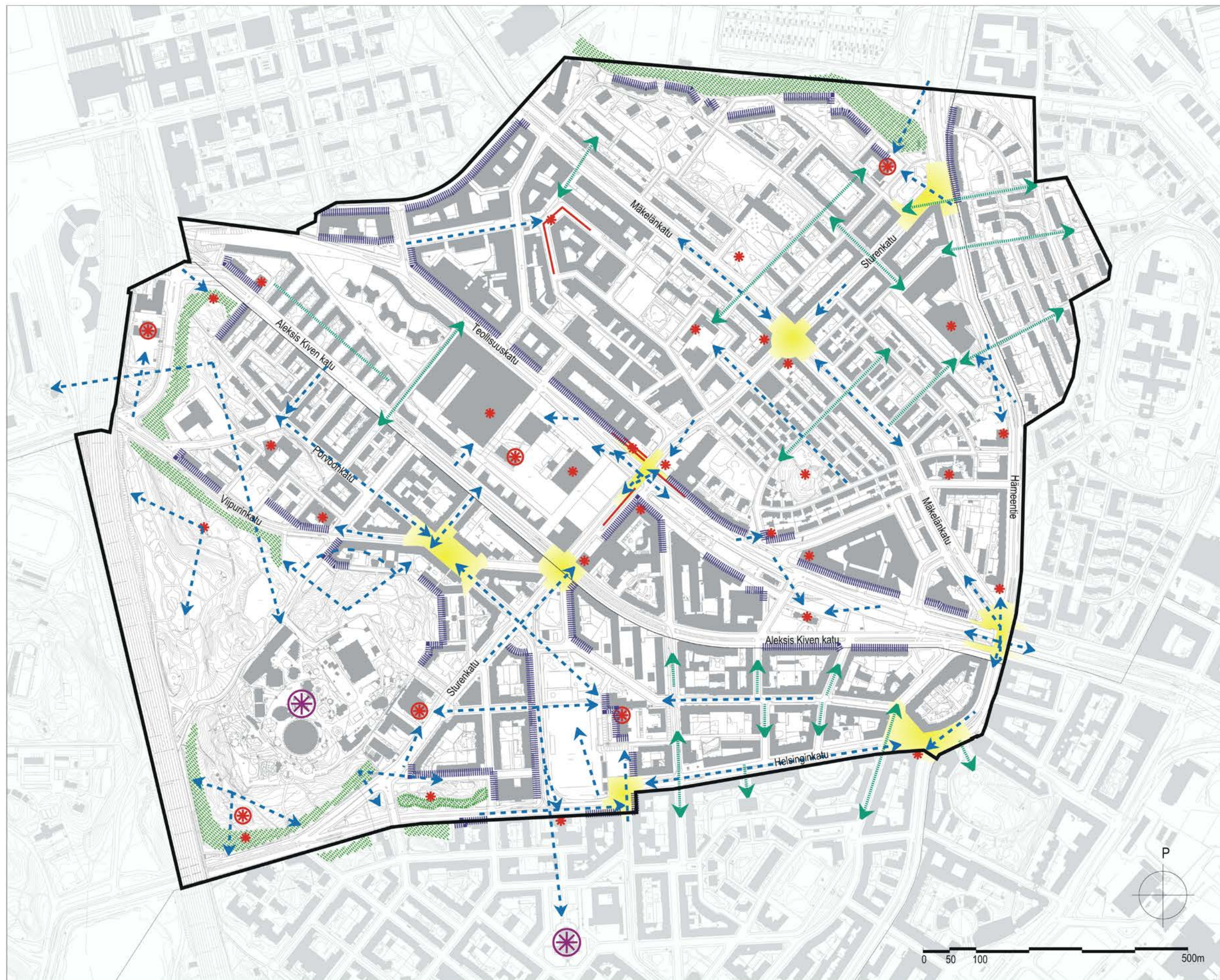
Harjun kaupunginosassa ei ole suojeltuja puistoja. Kaavamerkinnoissa alueen merkittävimmät puurivit (Helsinginkadun, Aleksis Kiven kadun ja Brahenkenttää ympäröivät puurivit ja kujanteet) on huomioitu, joskaan ei suojeltu. Sturenkadun puistokulmaus, Diakonipuistikko ja Tauno Palon puisto muodostavat Josafatinkallioiden ja Alppipuiston eteläosan kanssa porttimaisen kalliopuistokokonaisuuden, joka on kaupunkirakenteellisesti ja -kuvallisesti merkittävä. Näistä Josafatinkalliot ja Alppipuisto ovat jo arvoympäristökohteita sekä tarkastelualueeseen rajautuva Tauno Palon puisto valmisteilla sellaiseksi.

ALPPIHARJU VALLILA HERMANNI

VAALITTAVAT
OMINAISPIIRTEET 1 / 3

Maamerkit ja näkymät
reunavyöhykkeet
ja solmukohdat

- TÄRKEÄ NÄKYMÄAKSELI
- OSA-ALUEITA YHDISTÄVÄ ERITYINEN NÄKYMÄAKSELI
- ⊗ KOKO KANTAKAUPUNGIN MITTAKAASSA MERKITTÄVÄ, HYVIN TUNNISTETTAVA MAAMERKKI
- ⊗ MAAMERKKI
- ⊗ PAIKALLINEN MAAMERKKI / KIINTOPISTE
- ★ MERKITTÄVÄ SOLMUKOHTA
- ▨ MERKITTÄVÄ KAUPUNKIRAKENTEEN REUNAVYÖHYKE
- ▨ KAUPUNKIKUVASSA VOIMAKAS PUISTOJULKISIVU
- KAUPUNGINOSAN RAJA
- TARKASTELUALUEEN RAJA

ALPPIHARJU

VAALITTAVAT
OMINAISPIIRTEET 2 / 3

KAUPUNKIKUVA

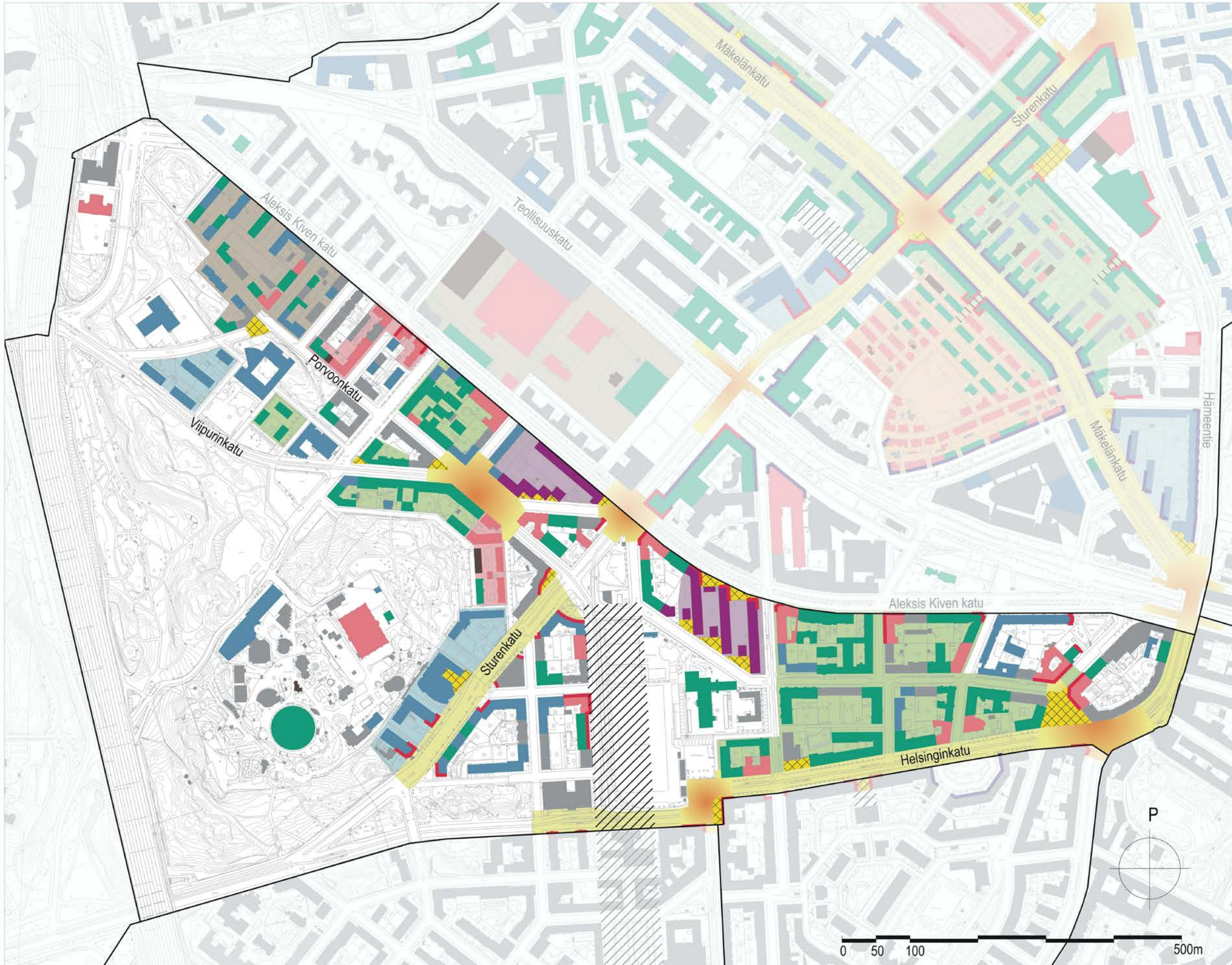
- MERKITTÄVÄ YHTENÄINEN KATUTILA
- KATUALUKIO, KATUALUEESEEN LIITTYVÄ JULKINEN TILA
- KAUPUNKIKUVASSA MERKITTÄVÄ YHTENÄINEN JULKISIVU
- KAUPUNKIKUVASSA MERKITTÄVÄ JULKISIVUAIHE / KOROSTUS
- MERKITTÄVÄ ASEMAKAAVALLINEN AKSELI (TOTEUTUNUT TAI SUUNNITELTU)
- MERKITTÄVÄ SOLMUKOHTA

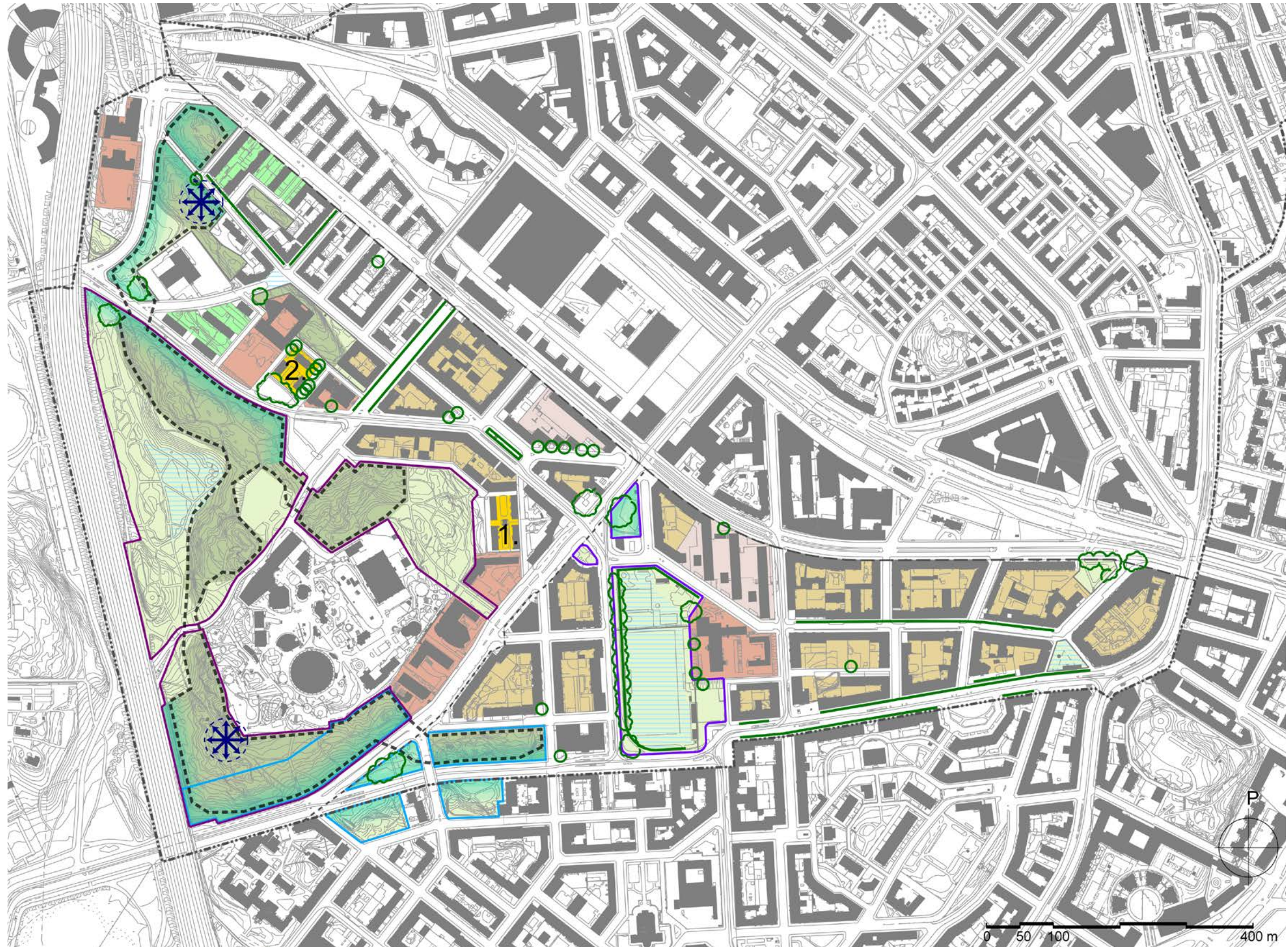
ALUEKOKONAISUUDET

- ALUEKOKONAISUUS 1900- JA 1910-LUKU
- ALUEKOKONAISUUS 1920-30 LUKU
- ALUEKOKONAISUUS 1940-50-LUKU
- ALUEKOKONAISUUS 1920-50-LUKU
- ALUEKOKONAISUUS 1960 -LUKU

VANHEMPI TUNNUSOMAINEN RAKENNUSKANTA

- ALUEELLE TUNNUSOMAINEN 1800-LUVUN RAKENNUS
- ALUEELLE TUNNUSOMAINEN 1900-1910-LUVUN RAKENNUS
- ALUEELLE TUNNUSOMAINEN 1920-1930-LUVUN RAKENNUS
- ALUEELLE TUNNUSOMAINEN 1940-1950-LUVUN RAKENNUS
- ALUEELLE TUNNUSOMAINEN 1960-LUVUN RAKENNUS

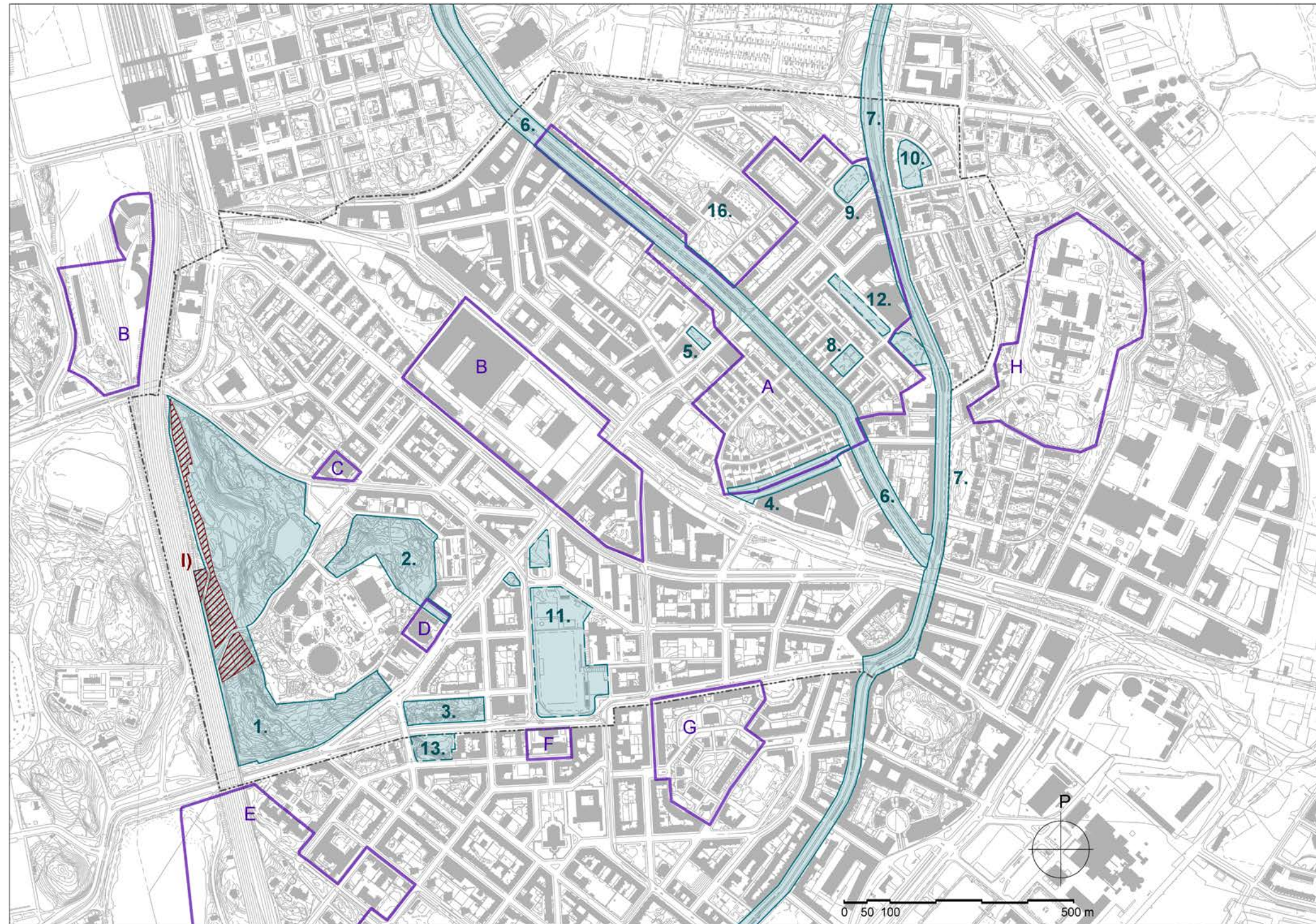
Alppiharjun, Vallilan ja Vanhan Hermannin ominaispiirteet

ALPPIHARJU

KAUPUNKIVIHREÄ - puistot, pihat ja katuistutukset

- KAUPUNKIKUVA JA -TILA**
 - Kaupunkikuvallisesti merkittävä/tärkeä puurivi
 - Kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävä puu/puuryhmä
 - ✳ Tärkeä näköalapaikka, josta avautuu moneen ilmansuuntaan pitkät näkymät
 - Kaupunkikuvassa merkittävä puistojulkisivu
- PUISTOILLE ERITYISIÄ OMINAISPIIRTEITÄ**
 - Puistojen vähäisyys itäosassa ja runsaus länsiosassa
 - Kalliopuistot; puisto tai puiston osa, josta suuri osa on avokalliota
 - Alueella olevat avoimet julkiset tilat
 - - - Alueen läpi kulkeva merkittävä avokallioiden ketjumainen jatkumo, "kalliorintama"
 - Leninipuiston ja Alppipuiston säilyneiden osien muodostama historiallinen puistokokonaisuus
 - Sturenkadun ja Helsinginkadun risteykseen muodostuva monesta puistosta koostuva puistojen portti (Sturenkadun puistokulmaus, Josafatinkalliot, Diakoniapuisto, Alppipuiston eteläosa)
 - Brahenkadun puistoakseli (Brahenkenttä, Kaarlenpuisto, Brahenpuisto, Brahenpuistikko, Työläisäidinpuistikko)
- ALUEELLE LUONTEENOMAISET PIHATYYPIT**
 - Avoimen korttelirakenteen puisto-omaiset pihat, joiden kasvillisuus soljuu alueen läpi
 - Harjun kaupunginosalle tyypilliset monimuotoiset umpikorttelipihat
 - 1960-luvun asfaltoidut kansipihat
 - Yksittäiset epätyypilliset puutarhamaiset pihat
 - 1. 1800-1900-lukujen vaihteen puutalokorttelin museopihä
 - 2. 1920-luvulla muotopuutarha (ent. sairaalakortteli)
 - Julkiset pihat
- Rajat**
 - - - - Tarkastelualueen raja
 - — — Kaupunginosan raja (rajaa alueen, jota tämä kartta koskee)
 - - - Osa-alueen raja

7. SUOJELUTILANNE JA ARVOYMPÄRISTÖJÄ KOSKEVAT SUOSITUKSET

ALPPIHARJUN, VALLILAN JA VANHAN HERMANNIN OMAISPIIRTEET

Alueen suojelutilanne

- RKY-ALUEET**
 Alueella on seuraavat RKY-alueet:
 A Vallilan asuinalueet
 B Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit
 C Alppilan kirkko
 D Finlandiatalo, Kaupunginteatteri ja Kulttuuritalo

Alue rajautuu seuraaviin

RKY-alueisiin:

- E Eläintarhan huvilat ja yleishyödylliset laitokset
 F Helsingin suomenkielinen työväenopisto
 G Torkkelinmäen asuinalue
 H Sörnäisten vankila

ASEMAKAAVALLA SUOJELLUT PUISTOT

- Seuraavat alueet ovat asemakaavalla suojeltuja:
 I) Alppipuiston läntinen reuna

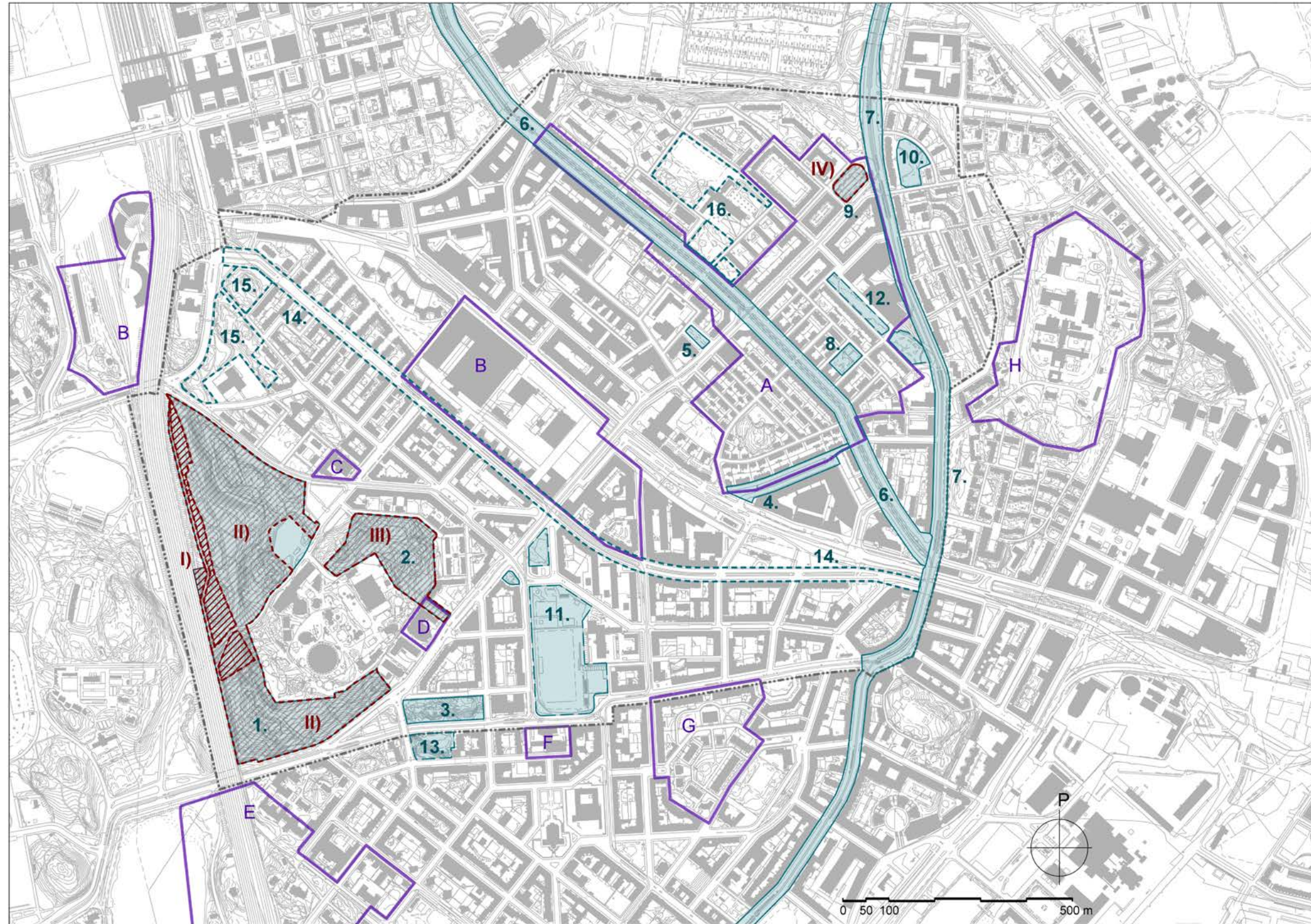
ARVOYMPÄRISTÖT

- Arvoympäristöihin kuuluvat seuraavat alueet (katkoviivalla valmisteilla olevat):

1. Alppipuisto
2. Leninipuisto
3. Josafatinkalliot
4. Päijänteen puisto
5. Puijon puisto
6. Mäkelänkatu
7. Hämeentie
8. Hartolanpuisto
9. Paavalipuisto
10. Helminpuisto

11. Brahenkentän puistoakseli (Brahenkenttä, Kaarlenpuisto, Brahenpuisto, Brahenpuistikko ja Työläisäidinpuistikko)
 12. Hauhon puisto
 13. Alueeseen rajautuva Tauno Palon puisto

---- Tarkastelualueen raja

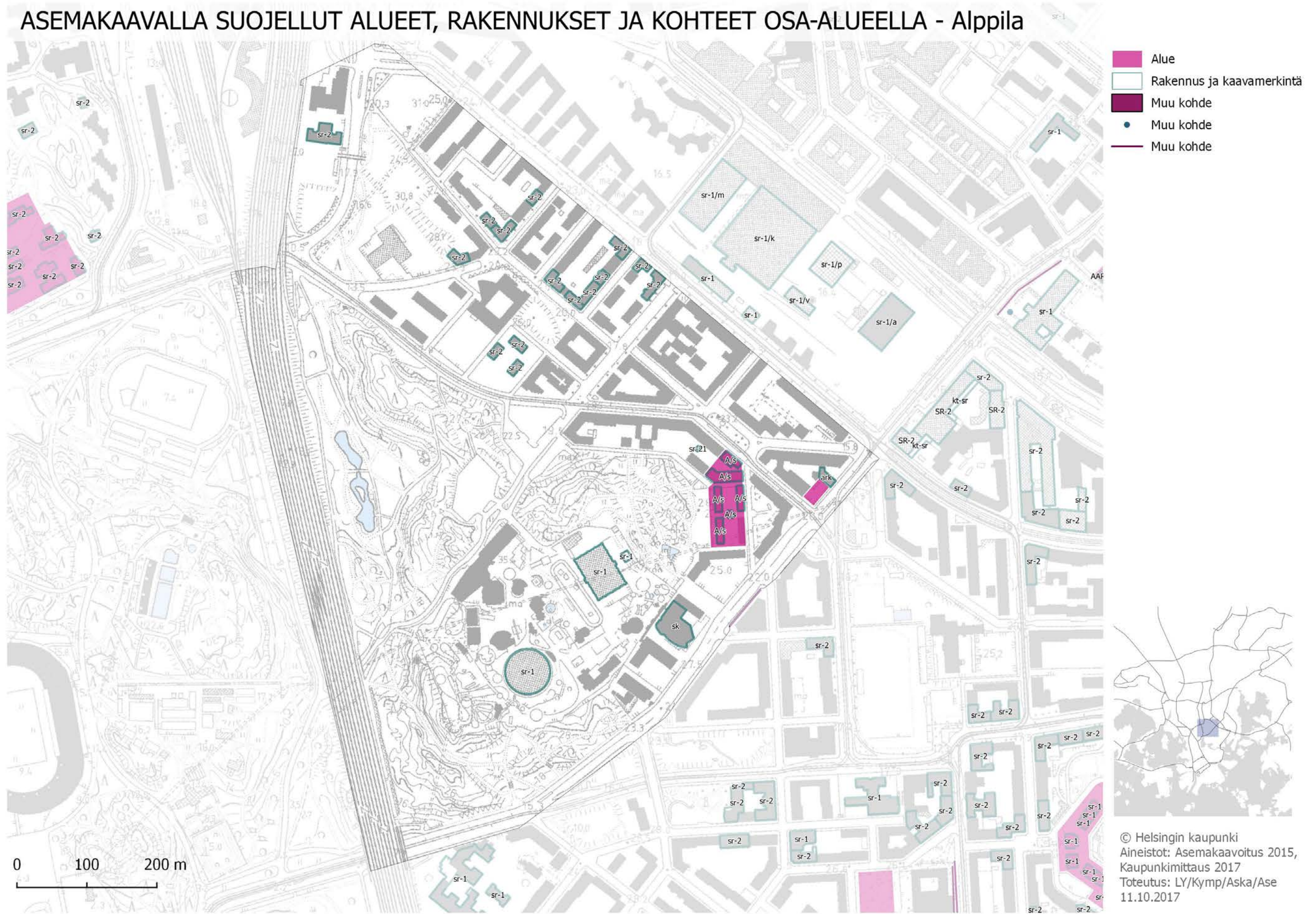

ALPPIHARJUN, VALLILAN JA VANHAN HERMANNIN OMINAISPIIRTEET

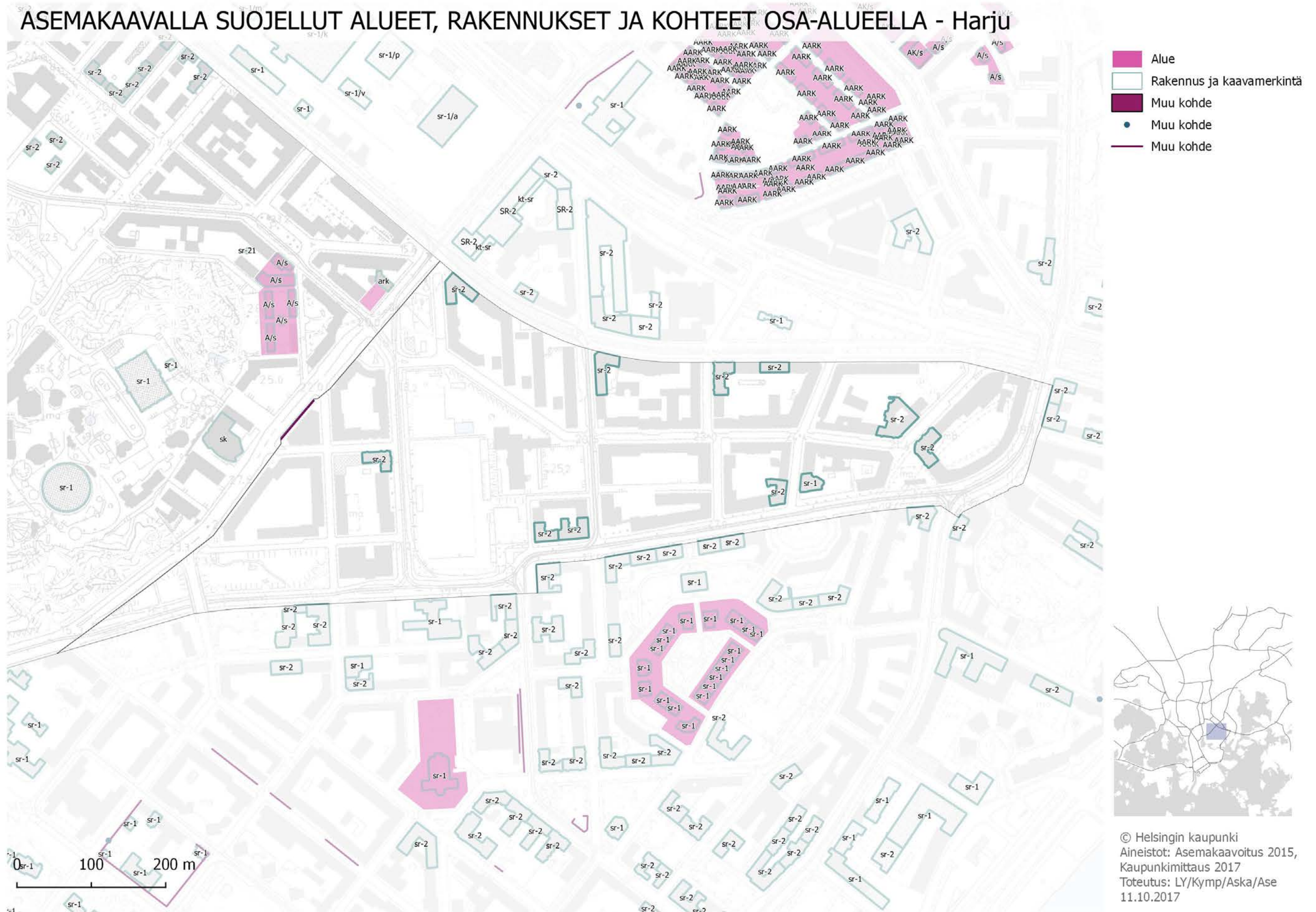
Alueen suojelutilanne

- RKY-ALUEET**
 Alueella on seuraavat RKY-alueet:
 A Vallilan asuinalueet
 B Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit
 C Alppilan kirkko
 D Finlandiatalo, Kaupunginteatteri ja Kulttuuritalo
- Alue rajautuu seuraaviin RKY-alueisiin:
 E Eläintarhan huvilat ja yleishyödylliset laitokset
 F Helsingin suomenkielinen työväenopisto
 G Torkkelinmäen asuinalue
 H Sörnäisten vankila
- ASEMAKAAVALLA SUOJELLUT PUISTOT**
 Seuraavat alueet ovat asemakaavalla suojeltuja:
 I) Alppipuiston läntinen reuna
- ASEMAKAAVALLA SUOJELLUIKSI EHDOTETAAN LISÄKSI SEURAAVIA PUISTOALUEITA:**
 II) Alppipuiston muut osat
 III) Leninipuisto
 IV) Paavalipuisto
- ARVOYMPÄRISTÖT**
 Arvoympäristöihin kuuluvat seuraavat alueet (katkoviivalla valmisteilla olevat):
 1. Alppipuisto
 2. Leninipuisto
 3. Josafatinkalliot
 4. Päijänteen puisto
 5. Puijon puisto
 6. Mäkelänkatu
 7. Hämeentie
 8. Hartolanpuisto
 9. Paavalipuisto
 10. Helminpuisto
- 11. Brahenkentän puistoakseli (Brahenkenttä, Kaarlenpuisto, Brahenpuisto, Brahenpuistikko ja Työläisäidinpuistikko)**
 12. Hauhon puisto
 13. Alueeseen rajautuva Tauno Palon puisto
- ARVOYMPÄRISTÖIHIN LISÄTTÄVIKSI EHDOTETAAN SEURAAVIA ALUEITA:**
 14. Aleksis Kiven katu (merkittävä puistokatu)
 15. Savonpuisto ja Saimaanpuistikko (kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävä kokonaisuus)
 16. Vallilan puisto, Hollolan puisto, Hattulanlehto (Vallilan kerrostunut puistokokonaisuus)

ASEMAKAAVALLA SUOJELLUT ALUEET, RAKENNUKSET JA KOHTEET OSA-ALUEELLA - Alppila

ASEMAKAAVALLA SUOJELLUT ALUEET, RAKENNUKSET JA KOHTEET OSA-ALUEELLA - Harju

LÄHTEET

NYKYTILAN KARTAT

Helsingin kaupunki

NYKYTILAN VALOKUVAT

Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy

Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy

HISTORIAALLISET KARTAT JA VALOKUVAT

Arkkitehtuurimuseon arkisto AM

Helsingin karttapalvelu

Kansallisarkisto = KA

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaava-arkisto = KSVA

Helsingin kaupungin rakennusviraston arkisto = HKR

Helsingin kaupungin museon kuva-arkisto, Finna = HKM tai HKM KA

Helsingin kaupunginarkisto = HKA

INTERNET-LÄHTEET, TIETOKANNAT

Sinettiarkisto (<https://yksa3.darchive.fi/YKSA3/public/archive/HELKA/>): digitaalinen kartta-aineisto, kertomukset Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta, rakennuskonttorin piirustukset

Finna (<https://www.finna.fi/>): vanhat valokuvat ja piirustukset

www.mfa.fi/arkkitehtiesittely

arska-tietokanta

kartta.hel.fi

http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Ahokanto, Minerva 2000: Vallilan teollisuusalueen suojelutavoiteselvitys. Helsingin kaupungin museo, moniste.

Arkkitehtitoimisto Brantberg – Lindh – Lunkka Oy. 1994. Helsingin kantakaupungin rakennuskulttuuri-inventointi. Vallilan ja Hermannin kaupunginosien inventointi.

Helasvuori, Olli ; Böök, Netta ; Mustonen, Tapani 2008. Helsingin kotitalousopettajaopisto Rakennushistoriaselvitys (ladattava pdf-tiedosto) www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_ryraportti_det.aspx?RA-PORTTI_ID=2081

Helsingin kantakaupungin historiallisten puistojen kaavoitus- ja suojelutilanne 2011 (KSV, julkaisematon kesäharjoittelijan keräämä aineisto 2011)

Livady Oy 2011-2012. VR:n konepajan alueen rakennushistorialliset selvitykset.

Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy 2016. Alppi-

puiston ympäristön yleissuunnitelma. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Peltola, Katariina 2012.- Ennen II maailmansotaa asemakaavoitettuja, helsinkiläisiä puistoja. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Virearc – arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit Oy 2003. Kallio-Hermannin puistojen historiallinen ja kaupunkikuvallinen selvitys.

Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy 2015. Stadin ammattiopisto Taucherin talo Nilsiäntie 6. Stadin ammattiopisto Sturenkatu 18. Stadin ammattiopisto Sturenkatu 22. Rakennushistorialliset selvitykset. Tilaaaja: Tilakeskus

PAINETUT LÄHTEET

Cullen, Gordon 1961. Townscape. The Architectural Press.

Hakkarainen, Helena-Putkonen, Lauri 1995. Helsingin kantakaupungin teollisuusympäristöt. Helsingin kaupungin museo.

Heikkilä-Kauppinen, Marja 2012. Saanko luvan? 200 vuotta pääkaupungin rakennusvalvontaa - satavuotias rakennusvalvontavirasto. Helsingin kaupunki.

Helsingin kaupungin historia

Jokinen, Teppo 1993. Erkki Huttunen 1901-1956 arkkitehti. Abacus ajankohta 3. Suomen rakennustaiteen

museon monografiasarja.

Karisto, Maria e.a. 2015. Kysykää Essiltä. Elisabeth Kochin puutarhat. Maahenki 2015.

Keinänen, Timo 1993. Martti Välikangas 1893-1973 Arkkitehti. Suomen rakennustaiteen museonmonografiasarja.

Lagus-Waller, Märta 2006. Elna Kiljander Arkitekt och formgivare. Svenska litteratursällskapet i Finland

Lynch, Kevin 1960. The Image of the City. The M.I.T Press

Makkonen, Leena toim. 2004. Opinttiellä Helsinkiläisiä koulurakennuksia 1880-1980. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2004:12.

Mäkinen, Anne 2016. Rakennuksia helsinkiläisille. Gunnar Taucher kaupungin arkkitehtina 1924-1941. Helsingin kaupunginmuseo.

Nikula, Riitta 1976. ”Yksinkertaista, asiallista, tarkoituksenmukaista” : piirteitä Gunnar Taucherin arkkitehdintyöstä. 47-76, Taidehistoriallisia tutkimuksia 2.Taidehistorian seura.

Nikula, Riitta 1988. Armas Lindgren 1874-1929 arkkitehti. Suomen rakennustaiteen museo.

Nikula, Riitta 1981. Yhtenäinen kaupunkikuva 1900-1930. Suomalaisen kaupunkirakentamisen ihanteista ja päämääristä, esimerkinä Etu-Töölö ja Uusi Vallila. Helsinki 1981. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk.

Paavilainen, Simo red. 1982. Nordisk klassicism 1910-1930. Finlands arkitekturmuseum.

Neuvonen, Petri toim. 2006. Kerrostalot 1880-2000. Rakennustietosäätiö.

Niskanen, Aino 2005. Väinö Vähäkallio ja hänen toimistonsa. Arkkitehdin elämäntyö ja verkostot. Teknillinen korkeakoulu

Salonen, Marja 2000. VR:n Pasilan konepaja-alue. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2002:16.

Salokorpi, Asko 2001. Selim A. Lindqvist, arkkitehti. Kustantajat sarmala Oy / Rakennusalan kustantajat RAK. 2001

Sinkkilä, Jyrki- Donner, Julia- Mannerla-Magnusson, Meri 2016. Unelma paremmasta maailmasta. Moderni puutarha ja maisema Suomessa 1900-1970. Aalto-yliopiston julkaisusarja

Stenius, Olof toim. 1969. Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto. Pro-Helsingfors säätiö.

Sundman, Mikael 1983. Helsingin rakentumisen vaiheet – Stadier i stad. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto YB 1 / 83.

Sundman, Mikael- Schalin, Mona toim. 1988. Bertel Jung Surkaupungin hahmottaja. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto

Wager, Henrik 2009. Teollisuuden ja yhteiskunnan palveluksessa – Arkkitehti Bertel Liljequist (1885 –

1954) tuotantolaitosten suunnittelijana maailmansotien välisenä aikana. Helsingin yliopisto

Viljo, Eeva Maija 1985. Theodor Höijer. En arkitekt under den moderna storstadsarkitekturens genombrott i Finland från 1870 till sekelskiftet. Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 99. Helsinki 1985.